

Julkaisuja
Publications

B

Tiina Rättilä

Sosiaalisen median mahdollisuudet kodin, koulun ja kunnan viestinnässä

Tiina Rättilä

Sosiaalisen median mahdollisuudet kodin, koulun ja kunnan viestinnässä

Blogipäivyri-tutkimushankkeen loppuraportti

Tampereen yliopisto
Tiedotusopin laitos

Julkaisuja / Publications
Sarja / Series B 47 / 2007

SARJA SERIES

Tutkimuksia	A	Studies
Raportteja	B	Reports
Keskusteluja ja katsauksia	C	Discussion and reviews
Opetusmonisteita	D	Textbook materials
Bibliografioita ja luetteloita	E	Bibliographies and catalogues

Myynti:

Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto

puh (03) 3551 6055
fax (03) 3551 7685

taju@uta.fi
<http://granum.uta.fi>
<http://www.uta.fi/taju>

Taitto ja ulkoasun suunnittelu:
Teemu Helenius

CityOffset Oy
Tampere 2007

ISBN: 978-951-44-7212-1 (pdf)

Sisällys

Tiivistelmä

Executive summary

Esipuhe	10
1. Johdanto	13
1.1. Tutkimuksen tavoitteet	13
1.2. Tutkimuksen toteuttaminen	14
1.3. Tutkimusraportin eteneminen	16
2. Tutkimuksen tausta	18
2.1. Tietoyhteiskunnasta viestintäyhteiskunnaksi	18
2.2. Osallistuvaa kansalaisuutta kehittämässä	21
2.4. Hiljainen oppiminen ja interaktiivinen viestintä	23
3. Koti-koulu-kunta -viestinnän toimivuus ja pullonkaulat	25
3.1. Koulun ja kodin yhteistyö	25
3.2. Viestinnän nykykäytännöt	26
3.3. Viestinnän kehittämistarpeet	29
4. Sosiaalinen media ja viestinnän murros	34
4.1. Uusi media ja arjen muuttuvat viestintäkäytännöt	34
4.2. Virtuaaliset yhteisöt	38
4.3. Blogit ja wikit vertaismediana	41
4.4. Uutissyötteen ja tagit	45
4.5. Blogit ja wikit opetuksessa ja viestinnässä	48
4.6. Viestinnän mobilisoituminen	52
5. Suosituksia viestinnän kehittämiseksi	55
5.1. Viestinnän periaatteet	55
5.2. Viestinnän käytännöt ja välineet	57
5.3. Toimintakulttuuri	61
6. Keskustelua	66
6.1. Hankkeen tavoitteiden toteutuminen	66
6.2. Koulujen viestintään liittyviä erityiskysymyksiä	69
Lähteet	75
Liitteet	83
Liite 1: Sosiaalisen median palveluita	83
Liite 2: Haastattelulomake	84
Liite 3: Blogiselvitys	86
Liite 4: Mobiiliselvitys	100

Kuvat, kuvat, taulut ja taulukot

Kuva 1. Hankkeen blogin etusivu	16
Kuva 2. Verkkoyhteisö Mansetorin etusivu	40
Kuva 3. Blogien verkosto	43
Kuva 4. Uutisvirtojen keräin Ampparit	46
Kuva 5. Tagipilvi	47
Kuva 6. Kotkan aikuislukiossa toteutetun psykologian kurssin wiki	49
Kuva 7. Suontaan koulun kotisivut	51
Kuva 8. Hutun koulun wiki-verkkolehti	59
Kuva 9. Kengurun matkassa -blogi	64
Kuvio 1. Hankkeen työskentely osa-alueittain	15
Kuvio 2. Koulun verkkosivuston rakenne	52
Kuvio 3. Blogipäiväri-blogin kävijämäärät helmikuusta lokakuuhun 2007	69
Taulu 1. Sosiaalisen median määritelmä	35
Taulu 2. Sosiaalisen median keskeisiä piirteitä	37
Taulu 4. Viestinnän periaatteita koskevia suosituksia	57
Taulu 5. Viestinnän välineitä koskevia suosituksia	61
Taulu 6. Toimintakulttuuria koskevia suosituksia	65
Taulu 7. Osallistujien kommentteja Blogipäiväri-hankeesta	67
Taulukko 1. Koti-koulu-hallinto -viestinnän kehittämistarpeet	33

Tiivistelmä

Blogipäivyri-hankkeessa tutkittiin kodin, koulun ja paikallisen hallinnon välisen yhteistyön nykytilaa ja kehittämismahdollisuuksia *viestinnän* näkökulmasta. Hankkeen lähtökohtana oli havainto, jonka mukaan koulujen viestintää ovat haastamassa niin valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden ja tietoyhteiskuntaohjelmien vaatimukset kuin yhteiskunnan yleinen viestinnällistyminenkin. Etenkin verkko- ja mobiiliviestinnän kasvu ja ns. sosiaalisen median kasvava suosio ovat nopeasti muuttamassa myös koulujen viestintäkäytäntöjä.

Hankkeessa selvitettiin haastatteluilla ja työpajoissa kodin, koulun ja hallinnon välisen viestinnän toimivuutta kolmessa yhteistyökunnassa, Tampereella, Lempäälässä ja Janakkalassa. Ideana oli pohtia, miten koulumaailman toimijat voisivat olla yhteydessä toisiinsa siten, että kaikkien asiantuntemusta voitaisiin tehokkaammin hyödyntää kasvatuksessa ja kouluasioiden päätöksenteossa. Erityisen huomion ja innovoinnin kohteena oli, miten sosiaalisen median välineitä, erityisesti blogeja ja wikejä, voitaisiin hyödyntää kodin, koulun ja hallinnon välisessä viestinnässä.

Viestintäkäytäntöjen ongelmiksi nähtiin mm., että koti-koulu -viestinnän pelisäännöistä ei nykyisellään keskustella tarpeeksi. Viestintävälineisiin liittyen havaittiin, että opettajien ja vanhempien valmiudet käyttää uutta tieto- ja viestintäteknikkaa vaihtelevat suuresti kunnittain, kouluittain ja jopa luokittain. Sosiaaliset ohjelmistot, tässä hankkeessa erityisesti blogit ja wikit, olivat haastetuille opettajille ja vanhemmille vielä suhteellisen vieraita, ja monet epäilivät niiden viestinnällisiä ja pedagogisia hyötyjä. Koulujen verkkoviestinnältä toivottiin ajantasaisempia ja monipuolisempia sisältöjä ja viestinnältä ylipäätään monikanavaisuutta ja joustavuutta.

Hankkeesta saaduissa palautteissa hanke todettiin tarpeelliseksi ja uusia ideoita herättäväksi. Myös suhtautuminen sosiaalisen median välineisiin muuttui hankkeen aikana myönteisemmäksi. Toisaalta kunnollinen uusiin välineisiin perehtyminen olisi vaatinut pidemmän ajan ja kokeiluvaiheen. Kiinnostus sosiaaliseen mediaan on silti kasvussa myös kouluissa. Uusien välineiden ja nii-

hin liittyvän avoimemman viestintä- ja toimintakulttuurin omaksuminen edellyttää kuitenkin vielä rohkeaa kokeilemista ja uusien käytäntöjen kehittämistä.

Hankkeessa kehitettiin koti-koulu-hallinnon viestinnän kehittämiseksi useita suosituksia:

Viestinnän periaatteita koskevia suosituksia:

- 1(a) Sovitaan kuntakohtaisesti viestinnän yleisistä periaatteista ja teknisistä ratkaisuksista.
- 1(b) Sovitaan viestinnän pelisäännöistä ja käytänteistä koulukohtaisesti.
- 1(c) Selvitetään viestintätarpeita säännöllisesti.
- 1(d) Huomioidaan erilaiset perheet ja valmiudet käyttää viestintävälineitä.

Viestinnän välineitä koskevia suosituksia:

- 2(a) Pidetään huolta viestinnän monikanavaisuudesta, joustavuudesta ja vuorovaikutteisuudesta.
- 2(b) Kehitetään kunnan ja koulun kotisivuja monipuolisemmin palveleviksi portaaleiksi.
- 2(c) Kokeillaan sosiaalisen median välineitä, esimerkiksi luokkien omaa blogia ja koulun tiedotteiden julkaisemista wikissä.

Toimintakulttuuria koskevia suosituksia:

- 3(a) Ohjeistetaan kouluja verkon turvalliseen käyttöön.
- 3(b) Kehitetään avointa, keskustelevaa toimintakulttuuria ja aktiivisen kansalaisuuden käytäntöjä.
- 3(c) Harjoitellaan vastuullista median käyttöä ja sisältöjen tuottamista sekä osana opetusta että oppilaiden, opettajien ja vanhempien yhteisissä projekteissa.

Executive summary

“The future communication and information management tools in support of home-school cooperation: blogs, wikis and mobile devices” (Blogipäivryri)

Final report, December 2007

Research partners:

Journalism Research and Development Centre, Department of Journalism and Mass Communication, University of Tampere

Hypermedia Laboratory, University of Tampere

The project studied the present condition and development prospects of *cooperation and communication* between homes, (primary) schools and the local government. The project started from the observation that communication between the three parties is currently challenged by many factors, including the changing requirements of the national guidelines for the school curricula, rapid developments in the information society as well as the general mediatisation of the whole society. Especially the growing popularity of the new social media is rapidly changing the schools' communication environment and practices.

The project explored, through interviews and workshops, the current performance of home-school-government communication in three partnership municipalities, Tampere, Lempäälä and Janakkala. The goal was to develop ideas as to how the parties could communicate in ways that would make better use of the expertise of each in education as well as in political decision-making. Special attention was focused on how the technologies of the social media, especially blogs and wikis, could be used to improve communication between the parties.

One of the problems observed was that presently schools, homes, and the local government do not sufficiently discuss and negotiate the common rules and practices of their communication. As to the use of different communication media, it was found that the readiness of teachers and parents to use ICTs varies greatly between different locations, schools, and even between classes in

the same school. At the time of the research (fall 2006), the new social software were still fairly unknown to those interviewed. Many expressed doubts about their communicative and pedagogical value. On the other hand, many took the current internet services of schools and the government somewhat outdated, suggesting that they should be developed towards more comprehensive and interactive portals. In general, the interviewees stressed the importance of the availability of multiple channels of communication as well as its flexibility.

In the feedback from the participants, the project was assessed helpful and thought provoking. Moreover, the participants' opinions about the social media turned more positive during the project. On the other hand, getting properly familiar with the new technologies would have required a longer period of time and an experimentation phase. Nevertheless, interest in the social media is clearly growing in the schools as well. The adaptation of the new technologies, however, requires further experimentation as well as the development of a more open communication culture within the schools as well as between them, homes and the local government.

The project then developed several recommendations as to how the home-school-government communication could be enhanced:

Recommendations related to principles of communication:

- 1(a) General principles of communication and the basic technical solutions should be discussed and decided at the municipal level.
- 1(b) More detailed rules and practices of communication should be discussed and agreed between teachers and parents in each school and class.
- 1(c) Communication needs of the families should be monitored regularly.
- 1(d) Further development of communication practices should take into careful consideration different families and their varying facilities to use diverse communication technologies.

Recommendations related to the media of communication:

- 2(a) Communication between homes, schools and the local government should utilize multiple channels, and it should be easily accessible, flexible and interactive.
- 2(b) The internet services of schools and the local government should be developed towards more comprehensive portals.
- 2(c) Schools should be encouraged to experiment innovatively with the new technologies. For example, classes could write their own blogs, and school information could be published in wikis.

Recommendations related to communication culture:

- 3(a) Schools need clear guidelines and instruction about how to use the new internet software safely.
- 3(b) Schools should be encouraged to develop more open communication culture as well as practices of active everyday citizenship.
- 3(c) Responsible use of media and production of new media contents should be practiced in the schools both as part of the class work as well as in joint projects between students, teachers and parents.

Esipuhe

Politiikan tutkijan näkökulmasta kodin ja koulun yhteistyötä ja sosiaalisen median viestinnällistä hyödyntämistä ideoiva hanke osoittautui kiehtovaksi tutkimusretkeksi uusille tiedon ja toiminnan poluille. Hankkeen alkuvaiheessa syksyllä 2006 ei ollut vielä selvää, millaisesta pioneiritutkimuksesta hankkeessa oikeastaan oli kyse. Kodin ja koulun yhteistyötä on vain harvoin tarkasteltu viestinnän näkökulmasta eikä käytännössä lainkaan sosiaalisen median avaamien näkymien kautta. Tutkimuksen aikana hankkeen tematiikan ajankohtaisuus ja tärkeys korostui traagisella tavalla Tuusulan koulusurmien yhteydessä. Tapaus nosti esiin monia vaikeita kysymyksiä kodin, koulun ja ympäröivän yhteiskunnan suhteista, mediasta ja internetin vaikutuksista. Tässä raportissa käsitellään juuri näitä aihepiirejä, vaikkakin vain alustavasti ja suhteellisen pienen tutkimushankkeen havaintojen perusteella.

Esitän lämpimät kiitokseni hankkeen rahoittajille Kunnallisan Kehittämiskeskityölle, Tampereen kaupungille sekä Lempäälän ja Janakkalan kunnille. Kiitokset myös tutkimukseen osallistuneille opettajille, vanhemmille ja hallinnon edustajille Tampereella, Lempäälässä ja Janakkalassa. Kannustava panoksenne ja mielenkiintonne hankkeen aihepiiriin oli ensiarvoisen tärkeää tutkimuksen onnistumisen kannalta. Kiitos myös hankkeen työpajojen asiantunneville ja karismaattisille esiintyjille, Jere Majavalle, Anne Ronkaalle, Mikko Ahoselle ja Tomi Terentjefille sosiaalista mediaa koskevien tietojenne ja taitojenne jakamisesta kanssamme aidossa Web 2.0 -hengessä. Esa Reunasen, Pentti Raittilan, Mikko Ahosen, Jarmo Vitelin ja Antti Syväsen asiantunteva opastus on monessa kohdin auttanut hanketta eteenpäin. Heli Sillanmikon taustatutkimus on puolestaan ollut suureksi avuksi raportin neljännen luvun kirjoittamisessa.

Suurimmat kiitokset kuuluvat kuitenkin tutkija-kollegalleni Marika Heleiniukselle taidokkaasta ja tehokkaasta panoksesta tutkimuksen metodologian kehittämiseen ja koko hankkeen läpiviemiseen. Lukuisat keskustelumme ja kädenvääntömme hankkeen aihepiiristä ovat olleet paitsi miellyttävää älyllistä iloittelua myös korvaamaton apu sosiaalisen median hyödyntämismahdoli-

suuksien pohtimiseksi ja erilaisten näkökulmien hahmottamiseksi. Keskustelujen tuloksena muotutuneet vaihtoehtoiset näkökulmat ja arviot toivottavasti näkyvät myös tässä raportissa. Virheet omin kuitenkin kokonaan itselleni.

Aihepiiriin sopivalla tavalla tässä julkaistava raportti on versio 2.0. Mutta edelleen sosiaaliselle medialle ominaiseen tapaan versiointi ei pääty tähän. Raportin ideat ja keskustelut toivottavasti jatkavat esiin kutoutumistaan niin kouluissa, kodeissa, hallinnossa ja tieteellisessä yhteisössä kuin verkkoyhteisöissäkin. Tavataan kun blogataan!

Kangasalla 27.11.2007

Tiina Rättilä

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tavoitteet

Koulun ja kodin yhteistyötä on tutkittu Suomessa jo varsin pitkään. Tutkimuksissa on tähän saakka selvitetty lähinnä osapuolten kokemuksia yhteistyön onnistumisesta ja toisaalta yhteistyön ja oppimistulosten välisiä yhteyksiä (ks. Latvala 2006). Sen sijaan yhteistyötä ei ole juurikaan tarkasteltu viestinnän näkökulmasta. Tarve kodin ja koulun viestintäsuhteiden tutkimiselle on kuitenkin selkeästi olemassa.

Uusissa opetussuunnitelmien perusteissa painotetaan viestintää, mediataitoja ja opetuksen linkittämistä ympäröivään yhteiskuntaan, ja valtakunnallisissa tietoyhteiskuntaohjelmissa ja kuntien toimintastrategioissa nostetaan painokkaasti esiin tietoteknisten valmiuksien ja viestintätaitojen merkitys. Myös yhteiskunnan yleinen viestinnällistyminen (*medioituminen* tai *medialisoituminen*) edellyttää kansalaisilta yhä syvempää medialukutaitoa ja joustavaa kykyä sopeutua viestinnän muutoksiin. Tässä tutkimushankkeessa keskityttiin pohtimaan erityisesti *sosiaalisen median* viestinnällisiä vaikutuksia ja mahdollisuuksia. Sosiaalisen median palvelut, esimerkiksi blogit, wikit sekä kuva- ja videogalleriapalvelut, ovat nopeasti haastaneet monien perinteisten instituutioiden – myös koulujen – totut viestintäkäytännöt.¹

Tampereen yliopistossa toteutetun Blogipäivyri-hankkeen² tarkoituksena oli avata opettajille, vanhemmille ja kuntien opetustoimen hallinnolle viestinnän viimeaikaisia kehityskulkuja.³ Hankkeessa selvitettiin kodin, koulun ja hallinnon välisiä nykyisiä viestintäkäytäntöjä ja pohdittiin, miten koulumaailman toimijat voisivat olla yhteydessä siten, että kaikkien asiantuntemusta voitaisiin

1 Sosiaalisen median, blogien ja wikien määrittelyistä ks. luku 4.3.

2 ”Koulun ja kodin yhteistyötä tukevat tulevaisuuden viestintä- ja tiedonhallintavälineet: blogit, wikit ja mobiililaitteet” (BLOGIPÄIVYRI).

3 Tutkimushankkeessa keskityttiin pohtimaan nimenomaan peruskoulujen viestinnällisiä haasteita. Joiltakin osin tutkimustulokset ovat sovellettavissa myös toisen asteen oppilaiden viestintään.

tehokkaammin hyödyntää kasvatuksessa ja kouluja koskevassa päätöksenteossa. Keskeisiä kysymyksiä olivat muun muassa:

- Millä tavoin osapuolet voisivat yhteisöllisesti kerryttää ja jakaa hiljaista tietoaan?
- Miten voitaisiin edistää sekä lasten, koulun henkilöstön että vanhempien yhteistä aktiivista kansalaisuutta?
- Miten sosiaalisen median välineitä, erityisesti blogeja ja wikejä, voitaisiin hyödyntää kodin, koulun ja hallinnon välisessä viestinnässä?

Hankkeen tavoitteena oli ideoida sosiaalista mediaa hyödyntäviä käytäntöjä ja toimintamalleja, ei uusia teknisiä ratkaisuja.

1.2. Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimushanke toteutettiin Tampereen yliopistossa kahden laitoksen, Journalismin tutkimusyksikön ja Hypermedialaboratorion välisenä yhteistyönä. Hankkeen kokonaiskesto oli 17 kk, ja sen rahoittajina toimivat Kunnallissalan Kehittämissäätiö, hankkeen yhteistyökunnat Tampere, Lempäälä ja Janakkala, tutkimuksen suorittaneet yliopistoyksiköt sekä Tampereen yliopiston kasvatus-tieteiden laitos. Hankkeessa työskenteli kolme osa-aikaista tutkijaa.

Tutkimushankkeen työskentely jakautui käytännössä kolmeen osaan, haastatteluosioon, tutkimusosioon sekä työpajaosioon. Tutkimusta varten haastateltiin yhteistyökuntien opettajia, vanhempia ja hallinnon edustajia. Näiden lisäksi tehtiin useita asiantuntijahaastatteluita.⁴

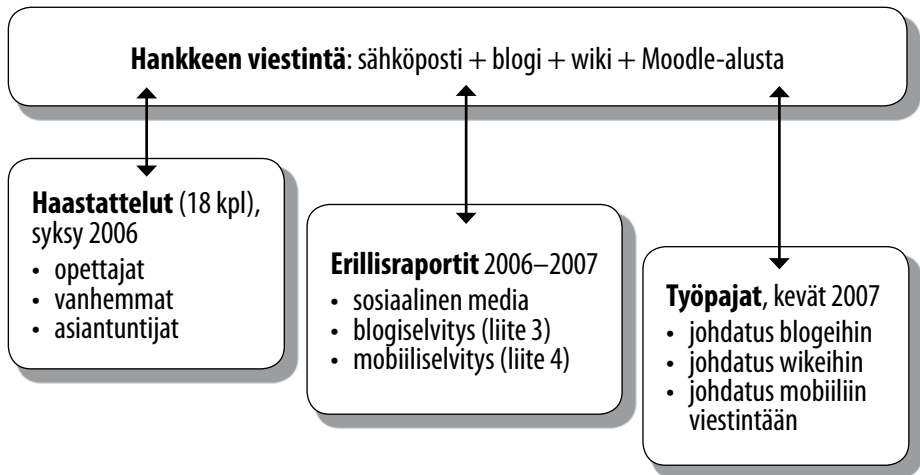
Tutkimusosiossa tehtiin kolme erillisraporttia. Ensimmäisessä selvitettiin blogien yleisyyttä ja käyttötapoja 2000-luvun suomalaisessa viestinnässä. Toisessa tarkasteltiin blogi- ja wikipalveluiden teknisiä vaatimuksia julkisten organisaatioiden näkökulmasta, ja kolmannessa selvitettiin mobiiliviestinnän ja -laitteiden viimeaikaista kehitystä.⁵

4 Haastatteluita tehtiin syksyllä 2006 yhteensä 18 kpl. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli kaksi tuntia. Metodina käytettiin keskustelevaa teemahaastattelua. Haastattelut litteroitiin suoraan haastattelutilanteessa (haastattelujen teemarunko liitteenä).

5 Heli Sillanmikko: *Blogit 2000-luvun viestintävälineenä*. Tutkimuskatsaus. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos 2006. Tomi Terentjeff: *Selvitys blogi- ja wikisovellusten ominaisuuksista julkisten organisaatioiden julkaisujärjestelmätarpeiden näkökulmasta*. Hypermedialaboratorio 2006. Tomi Terentjeff: *Selvitys mobiililaitteiden ominaisuuksista, palveluista ja uusista viestintämahdollisuuksista*. Hypermedialaboratorio 2007. (Selvitykset liitteenä tutkimuksen lopussa.)

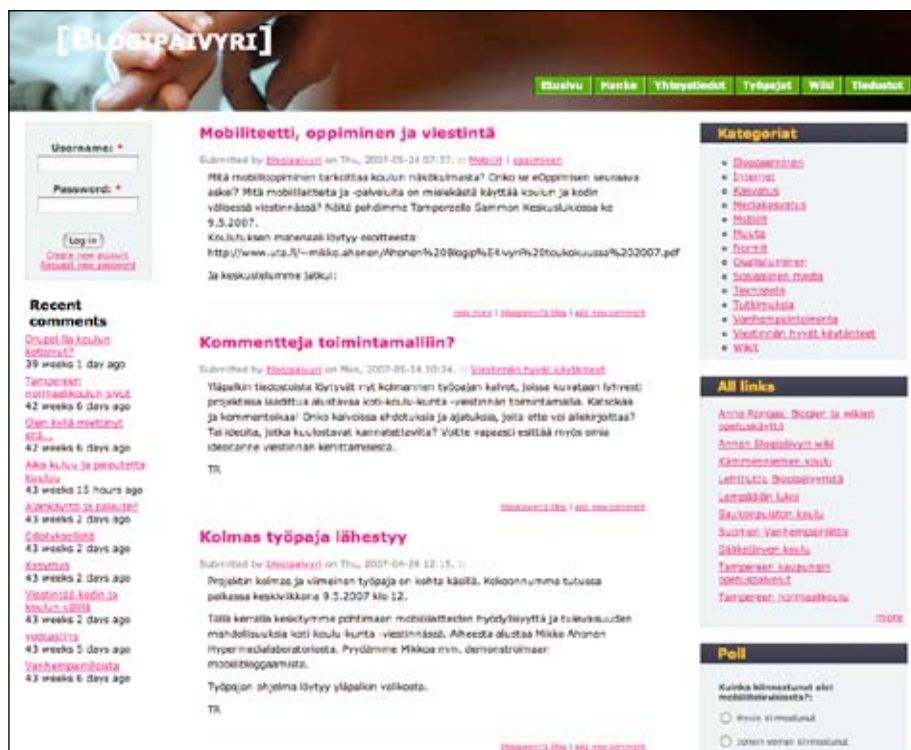
Tutkimushankkeeseen sisältyi myös osallistuva osio. Keväällä 2007 hanke järjesti kolme työpajaa, joissa yhteistyökunnista mukaan kutsutuille opettajille, vanhemmille ja hallinnon edustajille esiteltiin blogien, wikien ja mobiililaitteiden ominaisuuksia ja hyödyntämismahdollisuuksia. Työpajat tarjosivat sekä asiantuntijoiden antamaa luentokoulutusta että mahdollisuuden kokeilla välineitä itse. Lisäksi työpajoissa ideoitiin suosituksia kodin, koulun ja hallinnon välisen yhteistyön ja viestinnän kehittämiseksi.

Hankkeen työskentelymetodeihin kuuluivat myös oman blogin ja wikin perustaminen ja ylläpito verkossa.⁶ Kirjoitusoikeudet blogiin (julkinen, kommentoitavissa) ja wikiin (suljettu, vain osallistujien käytössä) olivat kaikilla työpajojen osallistujilla sekä hankkeen tutkijoilla. Blogissa tiedotettiin ajankohtaisista asioista ja käytiin työpajojen teemoihin liittyvää keskustelua. Wikissä työstettiin suosituksia koti-kunta-hallinto –viestinnän kehittämiseksi. Projektin sisäistä tiedottamista hoidettiin sekä sähköpostitse että Moodle-verkkoalustalla. Raportin lopussa arvioidaan hankkeen työmetodien käyttöä ja onnistumista tarkemmin.

Kuvio 1. Hankkeen työskentely osa-alueittain.

⁶ Hankkeen työskentelymetodien kehittämisestä ja ylläpidosta vastasi tutkija Marika Helenius.

Kuva 1: Hankkeen blogin etusivu. Blogilla mm. tiedotettiin tulevista tapahtumista, keskusteltiin koti-koulu –viestinnästä, ohjeistettiin RSS-syötteen käyttöön ja tehtiin kyselyjä. Blogi toimi samalla hankkeen kotisivuna.⁷ <http://blogipaivyri.somelab.fi/>.

1.3. Tutkimusraportin eteneminen

Raportin toisessa luvussa esitellään tutkimushankkeen taustaa ja lähtökohtia. Luvussa esitellään lyhyesti tieto- ja viestintäyhteiskunnasta käytyä keskustelua sekä pohditaan, mitä annettavaa viimeaikaisilla keskusteluilla aktiivisesta kansalaisuudesta ja ’hiljaisesta oppimisesta’ on kodin, koulun ja hallinnon viestinnän näkökulmasta.

Kolmannessa luvussa selvitetään kodin, koulun ja hallinnon viestinnän nykykäytäntöjä ja niihin liittyviä ongelmakohtia ja kehittämistarpeita. Keskustelussa hyödynnetään sekä aiempaa tutkimustietoa että hankkeessa toteutettuja haastatteluja.

Neljännessä luvussa esitellään internet-viestinnän viimeaikaisia muutostrendejä, etenkin sosiaalisen median ja ns. Web 2.0 –ilmiön esiinnousua. Luvussa

⁷ Blogi suljetaan 31.12.2007.

käydään läpi sosiaalisen median tunnetuimpien välineiden, blogien ja wikien, ominaispiirteitä, keskustellaan viestinnän mobilisoitumisesta ja pohditaan, miten yhtäältä verkon uudet teknologiat ja toisaalta mobiilit laitteet (sekä niiden 'konvergoituminen') voisivat hyödyntää koti-koulu-kunta -viestintää.

Viidennessä luvussa esitellään hankkeessa kootut suositukset kodin, koulun ja hallinnon viestinnän kehittämiseksi. Suositukset koskevat sekä periaatteellisia kysymyksiä että viestinnän uusia käytäntöjä ja välineitä. Suosituksissa hyödynnetään hankkeen työpajoissa esitettyjä kehittämisideoita.

Raportin päätösluvussa keskustellaan hankkeen tavoitteiden toteutumisesta ja eritellään joitakin sosiaaliseen mediaan liittyviä erityiskysymyksiä, jotka viestintää kehitettäessä on syytä ottaa huomioon. Raportin liiteosiosta löytyvät:

- luettelo tämän hetken tunnetuimmista sosiaalisen median palveluista (liite 1)
- haastattelujen teemarunko (liite 2)
- selvitys blogi- ja wikipalveluista (liite 3) sekä
- selvitys mobiililaitteista ja -palveluista (liite 4).

Selvityksissä on kiinnitetty huomiota erityisesti siihen, millaisia vaatimuksia uusiin välineisiin liittyy julkisten organisaatioiden näkökulmasta.

2. Tutkimuksen tausta

2.1. Tietoyhteiskunnasta viestintäyhteiskunnaksi

Viestinnän viimeaikaisten muutosten ja tämän tutkimushankkeen taustan ymmärtämiseksi on syytä aluksi perehtyä lyhyesti tietoyhteiskunnasta käytyyn keskusteluun.

Tietoyhteiskunnan käsitteellä kuvataan kehitystä, jossa tiedon tuottamisesta, käyttämisestä ja jakamisesta on tullut keskeinen tuotannontekijä ja talouden kilpailustrategioiden kulmakivi. Ari-Veikko Anttiroiko korostaa, että tietoyhteiskunnasta on muodostunut tärkeä osa koko yhteiskuntapolitiikkaa. Tämä näkyy hyvin myös suomalaisissa hallinnollisissa ohjelmissa.⁸ Joissakin yhteyksissä on puhuttu jopa uudesta digitaalisesta maailmanjärjestyksestä, jolla viitataan tietotekniseen vallankumoukseen ja sen globaalisti leviäviin vaikutuksiin. (Anttiroiko 1998; ks. myös Karila et al. 2006)

Talouden ja tuotannon ohella tietoyhteiskunta on muuttanut myös sosiaalista ja poliittista toimintaa sekä hallintoa (ks. Lappalainen 2005). Esimerkiksi julkishallinnon eri sektoreilla on käynnissä laaja-alainen uudistushanke hallinnon tietojärjestelmien ja palvelujen digitalisoimiseksi ja tuomiseksi verkon välityksellä kaikkien kansalaisten ulottuville. Tähän muutokseen viitataan usein sähköisen hallinnan (*e-governance*) käsitteellä. Hallinnon uudistamiseen on niin ikään liittynyt pyrkimyksiä kehittää sähköistä demokratiaa (*e-democracy*), ts. erilaisia verkkovälitteisiä osallistumispalveluja, joiden avulla kansalaiset voivat hakea tietoa poliittisesta järjestelmästä, ottaa kantaa ajankohtaisiin poliittisiin kysymyksiin sekä esittää omia ideoitaan ja aloitteitaan valmisteluun.⁹

8 Esimerkiksi Suomen kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015 linjaa varsin kunnianhimoisesti, että tietoyhteiskunnassa yksilöiltä odotetaan uudenlaisia vahvuuksia ja taitoja kuten monimutkaisten ongelmien ratkaisutaitoa, kykyä itsenäiseen tiedonhankintaan ja tiedontuottamiseen, innovatiivisuutta, yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja sekä kriittisiä mediataitoja. Muutosten aikaansaaminen edellyttää strategian mukaan muutoksia myös koulutuksen opetussisällöissä kaikilla koulutusasteilla.

9 Ks esim. <http://www.otakantaa.fi/>, <http://www.kansanvalta.fi/>, <http://yalma.tampere.fi/>, <http://selaus.fi> ja <http://palvelut.tampere.fi/osallistu/kansalaiskioski/>.

Toisaalta tietoyhteiskuntakehitys on avannut tilaa aivan uudentilaisille kansalaisaktiivisuuden muodoille. Verkon kautta on helppo tehdä vetoa, toteuttaa kampanjoita, esittää erilaisia poliittisia ideoita ja näkökulmia, käydä keskustelua ja mobilisoida vaikkapa verkkohyökkäyksiä (esim. palvelimien valtaamisia) ongelmallisiksi koettuja palveluntarjoajia vastaan. Nykyisin politiikkaa 'tehdään' ja siitä keskustellaan etenkin blogeissa. Blogeja hyödyntävät yhtä lailla aktivistit kuin poliitikot ja yritystoimijatkin (ks. esim. Rättilä, tulossa).

Tietoyhteiskunnan tematiikka on ollut keskeisesti esillä myös koulutuspolitiikassa yli vuosikymmenen ajan. Koulutuspolitiikan strategisessa ohjauksessa painotetaan teknisten viestintävalmiuksien ohella yhä enemmän verkostomaisen toimintamallien kehittämistä.¹⁰ Esimerkiksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) korostetaan viestintä- ja mediataitojen hallinnan merkitystä. Tavoitteena on ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä osallistuvien viestintäkäytäntöjen kehittäminen. Perusteissa edellytetään, että mediataitoja harjoitellaan sekä viestien vastaanottajana että tuottajana (ks. myös Ojala 2006 ja Hämmäläinen 2004).

Tietoyhteiskunnan ja tietosisältöjen hallinnan sijasta puhutaankin yhä enemmän yhteiskunnan jatkuvasti lisääntyvästä viestinnällistymisestä. Viestinnällistymisen trendit koskettavat syvällisesti myös kouluja jo siitä syystä, että lapset ja nuoret toimivat hyvin aktiivisesti mediamaailman erilaisilla areenoilla. Tutkimusten mukaan yli kymmenvuotiaat suomalaislapset katsovat televisiota useita tunteja päivässä. Lapsista ja nuorista yli 80% pelaa säännöllisesti tietokone- ja verkkopelejä. Nuoret ovat niin ikään innokkaita kännyköiden käyttäjiä. Kännyköillä paitsi soitetaan perinteisiä puheluita myös lähetellään teksti- ja multimediatekstejä, tilataan ja kuunnellaan musiikkia, valokuvataan ja videoidaan. (Vanhempien Sanomat 1/2006, 6)

Toisaalta, samalla kun mediakulutus on kasvanut, myös medioihin liittyvät ongelmat ovat yleistyneet. Voimakas kaupallistuminen on lisännyt median viihteellisiä, väkivaltaisia ja seksuaalisesti ylikorostuneita sisältöjä, joiden vaikutuksista lasten ajatteluun ja käyttäytymiseen kiistellään jatkuvasti. Myös digitaalisten viestintävälineiden väärinkäyttö on lisääntynyt. Ongelmina on nostettu esiin muun muassa kännyköiden ja verkon kautta tapahtuva kiusaaminen, peli- ja nettiriippuvuus, alaikäisten joutuminen vaarallisten kontaktiyhteyksien kohteeksi sekä henkilötietosuojan ongelmat.

10 Opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelman (2004–2006) tavoitteena oli kehittää kansalaisten tietoyhteiskuntatietoja ja -taitoja, vahvistaa oppilaitosten mahdollisuuksia hyödyntää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa, vakiinnuttaa 'tulokselliset ja taloudellisesti kestävät' tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävät toimintatavat koulutuksessa ja tutkimuksessa sekä edistää tekniikan hyödyntämistä sosiaalisissa innovaatioissa. (Opetusministeriö 2004)

Viestinnällistymisen myötä koulut joutuvat yhä syvällisemmin paneutumaan sekä omaan viestintäänsä ja viestintätaitoihinsa että viestintäkasvatukseen. Kyse on ensinnäkin teknisistä valmiuksista. Opetushallitus on kouluttanut opettajia tietotekniikan perustaitoihin jo vuosia. Nyt pyrkimyksenä on kehittää perustaitojen ohella toiminnallisia taitoja, esimerkiksi verkko-opetusta ja -oppimista sekä tietotekniikkaa aktiivisesti hyödyntävää toimintakulttuuria sekä koulun sisällä että kodin, koulun ja muiden yhteistyötahojen välillä. Tässä riittää vielä runsaasti haasteita ja kehitettävää.

Toiseksi koulut joutuvat jatkuvasti pohtimaan tietoteknisten laitteidensa ja ohjelmistojensa ajanmukaisuutta: onko päätelaitteita riittävästi, kuka huoltaa laitteet, kuka hankkii ja hallinnoi ohjelmistoja, tarjoaako kunta tietotekniikkapalveluita keskitetysti, vai joutuvatko koulut tekemään omia ratkaisujaan? Tutkimushankkeessa toteutetuista haastatteluista kävi ilmi, että laitteiden määrä kouluissa ei nykyisellään ole riittävä. Myös ohjelmistot ja niiden käyttöliittymät koetaan usein hankaliksi. Jos laitteita ei ole riittävästi eivätkä ohjelmat toimi toivotulla tavalla, tietotekniikan käyttö ei voi nivelyä saumattomasti arkiseen koulutyöhön ja viestintään.¹¹

Kolmanneksi viestinnällistyminen on korostanut mediakasvatuksen merkitystä. Toistaiseksi mediakasvatuksen painopiste on ollut lasten ja nuorten suojelemisessa median haitallisilta sisällöiltä, mutta tässäkin on tapahtumassa muutos. Uudemmassa mesiakasvatuksessa suojelullinen näkökulma ja median turvallisen käytön harjoittelu ovat edelleen tärkeitä pienten lasten kohdalla, mutta lapsen kasvaessa ja mediataitojen kehittyessä huomiota halutaan siirtää enemmän lapsen omaan kykyyn arvioida mediasisältöjä kriittisesti (ks. Kynälahti et. al. 2007). Tästä näkökulmasta mediakasvatuksen keskiöön nousee lasten omien mediasisältöjen kokeileva tuottaminen esimerkiksi osana eri oppiaineiden opetusta.

Viestinnän haasteet koskevat myös kodin ja koulun yhteistyötä. Suomen Vanhempainliiton keväällä 2007 julkistaman vanhempien barometrin mukaan neljäsosa koululaisten vanhemmista on sitä mieltä, että he eivät saa riittävästi tietoa lastensa koulunkäynnistä. Yhteydenpito niin ikään vähenee selvästi lasten kasvaessa. Monet vanhemmat kaipaisivatkin selvästi enemmän yhteistyötä koulun suuntaan. (Aamulehti 22.4.2007)¹² Koulun näkökulmasta yhteistyön

11 Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu haasteelliseksi tavoitteeksi, että jokaisella peruskoululaisella on tulevaisuudessa käytössään oppilaskohtainen tietokone. Suomalaisissa peruskouluissa on tällä hetkellä keskimäärin yksi tietokone seitsemää oppilasta kohden. Opetuskäytössä olevista tietokoneista 96 %:ssa on verkkoyhteys. (Aamulehti 1.8.2007)

12 Kysely tehtiin internetin kautta Suomen Vanhempainliiton sivuilla. Kyselyyn vastasi lähes 3200 huoltajaa. Vastaajista noin 90% oli naisia.

lisäämisen vaateet eivät kuitenkaan ole ongelmattomia. Esimerkiksi opettajien palkkausjärjestelmässä ei oteta huomioon yhteistyöhön kuluva aikaa, ja toistaiseksi vain harvat kunnat korvaavat opettajille yhteydenpidosta johtuvia matkapuhelinkustannuksia. Yhteistyön onnistuminen edellyttääkin monia asioita yhtä aikaa: positiivisia asenteita, toimivia viestintäkäytäntöjä, monipuolisia välineitä sekä taloudellisia ja ajankäyttöllisiä resursseja.

2.2. Osallistuvaa kansalaisuutta kehittämässä

Tieto- ja viestintäyhteiskuntakehityksen ohella tätä tutkimushanketta ovat olleet vauhdittamassa ideat aktiivisen kansalaisuuden käytäntöjen kehittämistä kodin, koulun ja hallinnon välisen yhteistyön puitteissa. Kansalaisuutta voidaan tämän hankkeen kontekstissa lähestyä useista suunnista. Voidaan ensinnäkin pohtia, millaisia mahdollisuuksia vanhemmilla ja huoltajilla on vaikuttaa kasvatukseen, koulutuspolitiikkaan ja muuhun kouluja koskevaan päätöksentekoon. Käytännössä vanhemmat toimivat kansalaisen roolissa yleensä vanhempainyhdistysten kautta. Yhdistykset toimivat koulujen kasvatuskumppaneina, keräävät varoja yhteisiin tarkoituksiin ja järjestävät erilaisia luento- ja keskustelutilaisuuksia. Ajoittain yhdistykset aktivoituvat toimimaan myös poliittisemmin puolustaakseen lasten ja koulun etua. Tällainen poliittinen vaikuttaminen on selvästi lisääntynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana osana yleisempää kuntalais- ja asukasaktiivisuuden kasvua (ks. Rättilä 2001). Tyypillisesti vanhempien mobilisoituminen liittyy kouluverkon tarkistuksiin ja koulujen lakkauttamisuhkiin, mutta myös vaikkapa erityisopetuksen resursseihin, kouluterveydenhuollon puutteisiin, kouluruokailuun ja koulun lähiympäristön turvallisuuteen (ks. esim. Vanhempien Sanomat 1/2006).

Vanhempaintoiminnassa hyväksi koettu käytäntö on ollut yhdistysten alueellinen verkottuminen. Alueyhdistykset toimivat koulujen vanhempainyhdistysten yhteistyöelimenä, edistävät vanhempien, koulujen ja hallinnon välistä yhteistyötä ja tuovat yhdistysten kannanottoja esille lasten koulutusta ja kasvatusta koskevissa asioissa. Myös hallinto on ollut monin paikoin kiinnostunut kuulemaan, mitä mieltä vanhemmat ovat erilaisista suunnitelmista ja hankkeista.

Suomen Vanhempainliitosta korostetaan kasvatusta ja koulutusta koskevan päätöksenteon avoimuutta. Liitto painottaa, että vanhemmat tulee ottaa aidosti ja riittävän ajoissa mukaan päätöksentekoon silloin, kun kunnissa tehdään keskeisiä perheitä koskevia ratkaisuja. Liiton toiminnanjohtaja Pirjo Somerkivi toteaa, että vaikka kansalaisvaikuttamista, asiakaslähtöisyyttä ja kodin ja koulun

yhteistyötä korostetaan aina hallitusohjelmaa myöten, käytännön todellisuus on vielä hyvin vaihtelevaa. Ottamalla vanhemmat mukaan koulun kehittämiseen, suunnitteluun ja päätöksentekoon, välttäisiin monelta vastakkainasettelulta (Somerkivi 2006, 10–11).

Toiseksi kansalaisuutta on tärkeää pohtia myös lasten ja nuorten näkökulmasta. Kansainvälisen CIVIC-tutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret tietävät paljon, mutta heidän arvostuksensa järjestötoimintaa ja yhteiskunnallista aktiivisuutta kohtaan on vähäisempää kuin useimmissa OECD-maissa (Ahonen & Rantala 2005). Tiedollinen hallinta ei automaattisesti johda siihen, että nuoret olisivat kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista ja vaikuttamisesta. Suomalaisnuoret eivät arvosta esimerkiksi kansalaisjärjestöjen työtä ja vapaaehtoistoimintaa yhtä paljon kuin muiden maiden nuoret (mt.). Aktiivisuuden puute näkyy kouluissakin, vain harvat oppilaat osallistuvat aktiivisesti oppilaskuntien ja -neuvostojen toimintaan, eivätkä lapset ja nuoret usko omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Leevi Launosen mukaan syy löytyy ainakin osittain suomalaisen peruskoulun tavasta painottaa tiedollista osaamista, jolloin sosioemotionaalinen hyvinvointi ja sosiaalinen osaaminen jäävät vähemmälle. Tämä näkyy myös muun muassa kouluviihtyvyydessä, jonka suomalaislapset arvioivat selvästi huonommaksi kuin monissa muissa maissa (Launonen 2005, 6).¹³

Tutkijoiden ohella myös päättäjät ovat olleet pitkään huolestuneita nuorten ikäluokkien poliittisen osallistumisen vähenemisestä. Valtionhallinto käynnisti 1990-luvun lopulla joukon erilaisia osallisuushankkeita nuorten aktivoimiseksi, ja vuosina 2003–2007 Matti Vanhasen hallitus toteutti erityistä kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaa, jonka yhtenä tavoitteena oli edistää nuorten kasvua aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Tähän liittyen ohjelmassa tavoiteltiin myös opettajankoulutuksen uudistamista. Opettajankoulutusyksiköiden odotettiin kehittävän opetussuunnitelmaansa ja laitoskulttuuriaan siten, että uudet opettajat olisivat kouluun mennessään sekä itse hyviä kansalaisen malleja että osaavia nuorten kansalaisvaikuttamisen mentoreita (ks. Ahonen 2005, 19). Niin ikään valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa vaaditaan koululta aiempaa aktiivisempaa otetta yhteiskunnalliseen kasvatukseen (POPS 2004; LOPS 2003; Cantell 2005).

Hankkeen haastatteluista käy ilmi, että kouluissa ei ole toistaiseksi kovin hyvin sisäistetty osallistumisyhteiskunnan ideoita. Lasten ja nuorten osallisuuden kehittämistavoitteita tunnetaan kohtuullisen hyvin, mutta itse koulua ei nähdä yhteiskunnallisena osallistujana. Osallistumiseen liittyvää asioiden politisoi-

13 Toisaalta monet nuoret ovat aktivoituneet yhteiskunnallisesti uudentyyppisissä, usein kulluttamiseen ja kulutusyhteiskuntaan liittyvissä kysymyksissä ja uudennlaisilla vaikuttamisen tavoilla, esimerkiksi nettiaktiivismin keinoin (ks. Häyhtiö & Rinne 2007).

tumisen mahdollisuutta arastellaan, osin 1970-luvun ylipolitisoitumisen seurauksena, osin siksi, että suomalaisessa koulujärjestelmässä yhteiskunnallisen aktiivisuuden ei ole nähty kuuluvan luontevasti opettajan rooliin. Opettajien aktivoitumiseen liittyy edelleen leimautumisen riski.

Toisaalta koulun arkeen kuuluvaa ('ei-poliittista') yhteiskunnallista toimintaa, jonka puitteissa koulu on aktiivisessa vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa, pidetään luonnollisena. Myös vanhempien rooli osallistujina ja vaikuttajina koetaan luontevaksi, ja usein koulun odotukset erilaisten uudistusten eteenpäin viemiseksi kohdistuvat juuri heihin. Vanhemmat ovatkin viime vuosina aktivoituneet ottamaan entistä näkyvämmiin kantaa kouluja koskeviin asioihin ja kokeilemaan uusia yhteistyön muotoja. Hallinnossa vanhempien aktiivisuuteen on suhtauduttu enimmäkseen positiivisesti. Kuntakohtaiset erot yhteistyön toimivuudessa ovat kuitenkin huomattavat.

2.4. Hiljainen oppiminen ja interaktiivinen viestintä

Hankkeessa kodin ja koulun yhteistyötä hahmotettiin myös viimeaikaisen oppimistutkimuksen valossa. Oppimistutkimuksen huomio on viime vuosina kohdistunut yksilöllisen oppimisen ohella jaettuun tietoon ja yhteisöjen kykyyn ratkaista ongelmia yhteistoiminnallisesti, ts. *kollektiiviseen älyyn*. Tutkimuksissa on havaittu, että kollektiivisen älyn muodostumisessa keskeinen merkitys on etenkin informaalilla oppimisella. Informaali oppiminen viittaa muun toiminnan – esimerkiksi työn, harrastusten ja perheen arkisen toiminnan – ohessa tapahtuvaan ennakoimattomaan ja epäsäännölliseen, ikään kuin vahingossa oppimiseen (Syvänen et al. 2005).

Kollektiivisessa oppimisessa keskeisinä pidetään sosiaalisia prosesseja, erilaisia yhteistoiminnallisia tilanteita, yhteisiin käytäntöihin oppimista ja hiljaisen tiedon jakamista (*tacit knowledge*, Polanyi 1969). Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan moniulotteista, useimmiten tiedostamatonta tiedollista ja taidollista toimintakykyä, joka 'kätkeytyy' yksilön ja ryhmän arkisiin käytäntöihin. Esimerkiksi ammattiosaamiseen liittyy suuri määrä hiljaista tietoa, mutta myös vaikkapa perheen tai koulunkäynnin arkisissa käytännöissä piilee monimutkaista sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen taitoa. Hiljaisella tiedolla nähdään nykyisin olevan suuri merkitys sekä yksilön että esimerkiksi työyhteisön osaamisessa ja oppimisessa.

Virallisen koulu- tai koulutusympäristön ulkopuolella tapahtuva oppiminen ei silti ole tutkijoille uusi asia. Amerikkalainen kasvatusfilosofi ja demokratiateoreetikko John Dewey korosti jo vuosisata sitten tekemällä oppimisen

merkitystä. Informaalinen oppimisen termiä alettiin käyttää jo 1900-luvun puolivälissä. Sitten monet kasvatustieteilijät ja visionäärit ovat esittäneet ajatuksia kouluttomasta yhteiskunnasta. Suomessa professori O.K. Kyöstiö ehdotti 1970-luvun alussa, että perinteisistä kouluista ja oppilaitoksista luovuttaisiin ja että ne korvattaisiin oppimiskeskuksilla, jotka tukisivat itsenäistä opiskelua. Omatoimisen ja toimimalla oppimisen pedagogiikka on kuitenkin hyväksytty laajemmin vasta viime vuosina osana pyrkimyksiä edistää elinikäistä oppimista ja uudelleen kouluttautumista. (Nyyssölä 2002)

Omatoiminen ja vertaistukeen perustuva oppiminen on noussut kiinnostuksen kohteeksi etenkin internetin viimeaikaisen kehityksen ja sosiaalisen median nopean yleistymisen yhteydessä. Esimerkiksi Tuomi (2001) on kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka internetin käyttäjäyhteisöissä toimiminen kehittää tehokkaasti osallistujan/oppijan tiedollista ja taidollista kompetenssia. Teemu Arina (2007) korostaa, että sosiaalinen media vie eteenpäin koulutuksen (r)evoluutiota, jossa valta eli tiedon tuottaminen ja hallinta siirtyy entisiltä portinvartijoilta (esim. koululaitokselta ja perinteiseltä medialta) aktiivisille käyttäjille ja näiden muodostamille avoimille verkostoille. Verkon vertaisoppimisen malli on herättänyt viime aikoina laajaa kiinnostusta myös muissa yhteyksissä ja koulutusympäristöissä.

Näillä huomioilla on annettavaa myös kodin ja koulun väliselle yhteistyölle. Uuden oppimistutkimuksen näkökulmasta kodin ja koulun yhteistyöhön opitaan yhteisen toiminnan ja kokeilun kautta. Yhteistyöhön oppimista edistää sen luonteva niveltyminen muuhun toimintaan, esimerkiksi arkiseen tiedonvaihtoon ja keskusteluun lapsen koulunkäynnistä ja kasvatuksesta. Yhteistyön syventyessä osapuolten kesken voi rakentua laajempikin kasvatusyhteisö ja -kumppanuus, jossa voivat olla mukana vanhempien ja opettajien lisäksi myös lähiympäristö ja kunnan opetustoimi. Tuttu ja hyvin toimiva yhteistyö on erityisen tarpeen jatkuvien muutosten ja tietointensiivisyyden keskellä elävässä yhteiskunnassa, jossa reagointia ja yhteistä toimintaa (kasvatusyhteisön 'kollektiivista älyä') kaipaavia ongelmia voi nousta esiin nopeastikin.

Tieto- ja viestintäyhteiskunnan oloissa kodin, koulun ja laajemman kasvatusyhteisön yhteistyö edellyttää toimivaa viestintää (ks. luvun 5. suositukset). Internetin uusin kehitys ja sosiaalisen median välineet tuovat viestintään runsaasti uusia mahdollisuuksia. Uusien välineiden avulla eri osapuolet voivat olla yhteydessä toisiinsa ja keskustella kasvatukseen ja kouluun liittyvistä kysymyksistä silloin, kun se heille parhaiten sopii.

Oppimisen tutkimus on hyödyllisellä tavalla osoittanut, että yhteisöllinen toiminta on keskeinen oppimisen edistäjä. Tällä huomiolla on paikkansa myös, kun pohditaan kodin, koulun ja hallinnon yhteistyön kehittämistä.

3. Koti-koulu-kunta -viestinnän toimivuus ja pullonkaulat

3.1. Koulun ja kodin yhteistyö

Kodin ja koulun välinen yhteistyö kuuluu olennaisena osana koulun opetus- ja kasvatustyöhön. Perusopetuslaki (1998) ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) ohjaavat koulun toimimaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhteistyölle ja viestinnälle ei ole kuitenkaan määritelty konkreettisia muotoja. Kunnilla on omia viestintästrategioitaan, mutta niissä ei ole ohjeistettu nimenomaan koulujen viestintää. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta Juha-Matti Latvalan mukaisesti, että koulun ja kodin yhteistyön määrässä ja laadussa on suuria eroja (Latvala 2006, 16).

Epstein (1995)¹⁴ määrittelee kodin ja koulun yhteistyölle kuusi keskeistä osa-alueita: 1) vanhempien tukeminen oppimista tehostavan ympäristön luomisessa, 2) tehokas yhteydenpito koulun ja kodin välillä, 3) vanhempien ottaminen mukaan koulun toimintaan, 4) koulua ja oppiaineita koskevan tiedon tarjoaminen vanhemmille, 5) vanhempien mahdollisuus vaikuttaa koulun asioihin sekä 6) yhteistyö muiden kasvatukseen liittyvien yhteisöjen kanssa.

Epsteinin erottelemista osa-alueista suomalaisessa koulukulttuurissa on korostettu etenkin koulua koskevan tiedon tarjoamista sekä yhteistyötä muiden kasvatukseen osallistuvien yhteisöjen, esimerkiksi kirkon kanssa (kohdat 4 ja 6). Vanha toimintakulttuuri on kuitenkin murtumassa, ja muutoksen myötä myös muut Epsteinin määrittelemät yhteistyön muodot ovat nousemassa esiin.

Monissa tutkimuksissa (esim. Epstein & Sheldon 2002; Griffith 1996; Stevenson & Baker 1987) on todettu kodin ja koulun yhteistyöllä olevan positiivinen vaikutus lasten koulumenestykseen. Yhteistyö ja osallisuuden kehittyminen puolestaan edellyttävät tehokasta viestintää ja tiedon jakamista. Latvala (2006,

14 Lainattu Latvalan 2006 mukaan.

18) toteaa, että perusta yhteistyölle tulisi luoda jo ensimmäisten luokkien aikana. Jos yhteistyötä ylläpitäviä käytäntöjä ei ole, voi osapuolten välille muodostua suuri kynnys ottaa toisiinsa yhteyttä. Vaarana on, että osa vanhemmista jää tai jättäytyy kokonaan yhteistyön ulkopuolelle. Olennaista on myös, että yhteyttä pidetään niin ongelmista kuin hyvistäkin asioista. Yhteistyön mielekkyys kärsii, jos aiheena ovat aina lapsen ongelmat. Yhteistyön sujuminen edellyttää sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, voimavaroja ja aikaa sekä opettajilta että vanhemmilta. Osa opettajista kuitenkin tutkimusten mukaan kokee, että he eivät ole saaneet koulutuksessaan riittävästi valmiuksia yhteistyöhön. (Siniharju 2003, 173).

Vastaavalla tavalla voidaan arvioida koulun, vanhempien ja hallinnon välistä yhteistyötä. Jos luontevat yhteydenpidon kanavat ja käytännöt puuttuvat, toimijoiden osallisuus koulujen toimintaan ja koulutusta koskevaan päätöksentekoon jää heikoksi. Osallisuuden heikkous, ts. tunne omien vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä, lisää tutkimusten mukaan kansalaisten ja kuntalaisten vieraantumista päätöksenteosta ja kärjistää ryhmien välisiä ristiriitoja (esim. Rättilä 2001; ks. myös Häikiö 2005 ja Leino 2006).

3.2. Viestinnän nykykäytännöt

Tavallisimmin yhteydenpitoa ja tiedonvaihtoa kodin ja koulun välillä on hoidettu puhelimitse, oppilaan repussa kulkevalla reissuvihkolla, tiedotteilla sekä opettajan ja vanhempien tapaamisilla. Tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen myötä myös verkkosivut, sähköiset reissuvihot, sähköposti ja tekstiviestit ovat yleistyneet yhteydenpidon välineinä. Toisaalta huoltajien ja opettajakunnan valmiudet siirtyä sähköpostin ja muiden uusien kanavien käyttöön vaihtelevat paljon kuntien, koulujen ja jopa luokkien välillä.

Koulun ja paikallisen hallinnon välistä viestintää hoitavat pääasiassa rehtorit, mutta myös opettajat ottavat tarvittaessa yhteyttä hallintoon. Vuorovaikutus koulujen ja hallinnon välillä on kuitenkin tyypillisesti varovaista, ongelma- kysymyksiä ei haluta kärjistää.

Hankkeessa toteutetuista haastatteluista käy ilmi, että kodin, koulun ja kunnan välinen yhteistyö koetaan pääasiassa toimivaksi:

Viestintä on toiminut riittävän hyvin, ei ole ollut tarvetta muuttaa käytäntöjä. Hyvin aktiivisella viestinnällä on myös huonot puolensa, kuluu paljon aikaa ja resursseja, sitä opettajat eivät välttämättä halua. (Opettaja, Janakkala)

Ongelmakohtiakin silti löytyy. Osapuolilla voi olla välillä hyvinkin erilaisia odotuksia ja näkemyksiä esimerkiksi kasvatusvastuusta ja siitä, millaiseen toimintakulttuuriin yhteistyön pitäisi perustua. Tämä jännite näkyy esimerkiksi seuraavissa haastattelukommenteissa:

Koulun asiantuntemusta pitäisi vanhempien käyttää hyväksi. Vanhemmat eivät aina uskalla olla vanhempia siten kuin pitäisi. (Hallinnon edustaja, Tampere)

On ollut yrityksiä muuttaa toimintakulttuuria kouluissa avoimemmaksi ja tiedottavamaksi, mutta tämä ei ole aina onnistunut. (...) Rehtorit eivät valittavasti ymmärrä, mikä resurssi vanhemmissa on. (Huoltaja, Tampere)

Opettajien mielipiteitä kartoittaneiden tutkimusten mukaan kodin ja koulun välisen yhteistyön yleisimpiä esteitä ovat vanhempien ja opettajien ajan puute, opettajien palkkausjärjestelmä sekä vanhempien passiivisuus (Latvala mt., 16). Huoltajien kokemukset viestinnästä ovat osin toisenlaisia. Yhteistyö on erilaista eri kouluissa ja eri opettajien kanssa. Joidenkin kokemus on, että koulusta saa liian vähän tietoa koulutyöstä ja oman lapsen asioista. Toisten mielestä yhteydenottoja ja tiedotteita tulee koulusta jopa liikaa. Useimmat huoltajat kaipaavat kuitenkin enemmän henkilökohtaisia keskusteluja opettajan kanssa.

Yhteydenpidon tavoissa ja kanavissa on niin ikään joskus ongelmia. Valtakunnalliseen MUKAVA-hankkeeseen¹⁵ osallistuneet rehtorit arvioivat, että kodin ja koulun ongelmat liittyvät suurelta osin informaation välityksen ja viestintäkanavien puutteisiin (mt., 47). Paperimuotoisten kanavien (tiedotteet, raportit, reissuvihkot) ongelmana on perillemenon epävarmuus ja vanhempien reagoimattomuus. Puhelin on nopea väline, mutta se edellyttää viestinnän osapuolten samanaikaista tavoitettavuutta. Myös opettajan ja vanhempien tapaukset ovat olennainen osa yhteydenpitoa, mutta ne eivät sovi rutiiniasioiden ja toisaalta nopeaa reagointia vaativien asioiden hoitamiseen.

Myös sähköisten välineiden käyttöön liittyy pulmia. Erilaiset asenteet ja omaksumisvalmiudet, verkkoon pääsyn ongelmat sekä käyttökustannukset saattavat vaikeuttaa tekniikan hyödyntämistä. Vaikka laitteet ja uusi, käyttäjätavallisempi tekniikka yleistyvät kovaa vauhtia, kaikilla osapuolilla ei ole mahdollisuutta tai kiinnostusta käyttää niitä (mt., 20). Eräs haastatelluista opettajista kertoo omista kokemuksistaan näin:

15 ”Muistuttaa kasvatusvastuusta”. <http://www.mukavahanke.com>.

Olen yrittänyt saada kaikki [vanhemmat] kirjoittamaan edes sähköpostiosoitteensa moodleen [verkon oppimis- ja yhteydenpitoalusta], että voisin luottaa viestien menevän kaikille sitä kautta, mutta joko tieto ei tavoita tai ne eivät vaan halua tehdä sitä. Ja on kai sitä annettava oikeus olla liittymättä tähän juttuun kovin aktiivisesti. Ongelma on siis tämä, kaikki tai ei mitään. Jos vain jotkut ovat mukana, täytyy tieto kuitenkin lähettää loppuille muilla keinoilla. Toisaalta kaikkihan eivät ole koskaan mukana, millään keinoilla. (Opettaja, Tampere)

On myös havaittu, että mitä enemmän yhteydenpitotapojen käyttäminen vie aikaa, sitä vähemmän niitä käytetään. Tällöin yhteydenpito saattaa rajoittua vain poissaoloista ja muista negatiivisista asioista tiedottamiseen. Myös luokka-aste vaikuttaa yhteydenpidon aktiivisuuteen, viestintä on innokkaampaa alemmilla luokilla mutta hiljenee selvästi yläluokille tultaessa.

Opettajien ja huoltajien näkökulmasta erilaisia viestintävälineitä ja niihin liittyviä käyttöliittymiä alkaa olla jo liikaa. Useiden eri välineiden käyttäminen koetaan vaivalloiseksi ja monimutkaiseksi. Myös sähköpostiliikenteen volyyymi aiheuttaa ongelmia. Monien mielestä viestintä on jo muuttumassa hallitsemattomaksi.

Myös vanhempainyhdistykset kokevat sähköiset ympäristöt haasteellisiksi. Sähköinen viestintä kiinnostaa ja sitä haluttaisiin kehittää, mutta ongelmana ovat teknisten valmiuksien ja resurssien puute. Yhdistykset toivovat sähköiseen viestintäänsä teknistä tukea kouluilta, kunnilta tai Vanhempainliitolta.

Pohjoismaissa tehdyn E-learning Nordic 2006 -selvityksen mukaan suomalaisissa kouluissa käytetään tietotekniikkaa muita Pohjoismaita vähemmän opilaiden omien sisältöjen tuottamiseen, opettajien ja oppilaiden väliseen viestintään sekä kodin ja koulun yhteistyöhön. Lisäksi valtaosa opettajista kokee, että tietotekniikan myönteiset vaikutukset yhteydenpitoon ja yhteistyöhön ovat olleet vähäisiä (E-learning Nordic 2006, 73). Myös nämä tulokset osoittavat, että tieto- ja viestintäteknikka ei ole toistaiseksi lyönyt itseään läpi suomalaisessa koulumaailmassa. Ongelmia on edelleen sekä tekniikan opetuskäytössä että sen tehokkaammassa hyödyntämisessä viestinnän tarpeisiin.

Suomen Vanhempainliiton kokemusten mukaan koulun ja kodin välisen viestinnän toimimattomuuden syiksi mainitaan usein kiire ja välineiden ongelmat, vaikka kyse saattaa olla motivaation ja taidon puuttumisesta. Kaikki opettajat eivät osaa tai halua käyttää sähköpostia, eivätkä koulujen verkkosivut ole aina riittävän ajantasaisia. Usein sähköinen viestintä merkitsee, että vanhemmat saavat tietoja mutta eivät mahdollisuutta keskustella asioista laajemmin. (Suomen Vanhempainliitto, haastattelu 11.9.2006)

Kuntien paikallishallinnossa sähköistä viestintää kouluihin ja koteihin pidetään pääosin toimivana. Kuntien verkkosivustot tarjoavat nykyisin kattavia palveluja ja tietosisältöjä myös koulutusosalta, opettajille on erityispalveluita, ja huoltajille on kehitteillä portaaleja. Sähköiset palvelut eivät kuitenkaan ole mikään täydellinen ratkaisu tiedon tarpeista huolehtimiseen. Haastatteluissa todettiin mm. näin:

Kunnan pitäisi palvella erilaisia vanhempia. Internet ei tee autuaaksi. Vaikka siellä materiaaleja paljon onkin, tarvitaan myös esimerkiksi puhelinpalvelua. Tietoa ei välttämättä löydä nettisivuilta, pitää voida soittaa ja kysyä. (Huoltaja, Tampere)

3.3. Viestinnän kehittämistarpeet

Kodin, koulun ja kunnan välisen viestinnän kehittämistarpeita voidaan lähestyä sekä (A) käytäntöjen, (B) välineiden että (C) viestinnän sisältöjen näkökulmasta.

A. Monien haastateltavien mukaan koulut ja kodit eivät nykyisin keskustele riittävästi yhteisistä pelisäännöistä. Toisaalta kaikki opettajat eivät Vanhempainliiton edustajien mukaan riittävästi ymmärrä, miksi vanhempia pitäisi kuulla ainakaan nykyistä enemmän. Tämä kysymys tuli esiin myös haastatteluissa:

Pitääkö koteihin olla niin kauheasti yhteydessä? Koulu hoitaa hommansa ja koti omansa. (Opettaja, Tampere)

Opettajien näkökulmasta ongelmallisimpia yhteistyön kannalta ovat ne huoltajat, jotka eivät halua olla yhteydessä kouluun lainkaan. Yhteistyön tarpeista ja käytännöistä tulisi selvästi keskustella nykyistä aktiivisemmin niin kouluissa kuin kuntakohtaisestikin.

Monet haastateltavista kaipaavat koulujen viestintään jonkinlaista ohjeistusta ja koulutusta: mitä tiedotetaan, kenelle, missä muodossa ja millä välineellä?

Tarvitaan yhteiset pelisäännöt, esimerkiksi mikä on vastausaika koululta lähetettyyn viestiin, ja millä aikataululla opettajat saavat laittaa uusia viestejä niin että ne tulevat tarkistetuiksi. Viestintä pitäisi toimia siten, että koulun ja vanhempien intressit olisivat yhtäläiset. (Opettaja, Lempäälä)

Ohjeita kaivataan myös siksi, että monia askarruttavat verkkoviestintään liittyvät turvallisuuskysymykset. Kuinka avoimia tai suljettuja koulujen sivustojen, erityisesti vuorovaikutteisten sivujen, pitäisi olla? Millaisia kuvia verkkoon saa ja kannattaa laittaa? Annetaanko lapsille ja nuorille mahdollisuus tuottaa omia sisältöjä koulun sivuille? Pitäisikö sisältöjä ja sivuja moderoida? Miten lapsia ja nuoria (mutta myös vanhempia) voitaisiin ohjata internetin turvalliseen käyttöön? Suosituksia ja hyviä käytäntöjä selvästi tarvitaan.

Ohjeita ei kuitenkaan haluta liian velvoittaviksi, tärkeämpää on, että tarjolla olisi hyviä käytäntöjä, joita koulut voisivat soveltaa omien tarpeidensa mukaan. Yleisistä ohjeista – vaikkapa verkkoviestintään liittyen – voitaisiin sopia kunta-kohtaisesti tai kouluittain yhteistyönä vanhempien kanssa.

Myös viestintäkoulutus koetaan tarpeelliseksi. Viestintävälineiden ja -kulttuurin kehitys on tänä päivänä niin nopeaa, että monilla opettajilla ja vanhemmilla on vaikeuksia pysyä kehityksen perässä. Sekä opettajilla että vanhemmilla pitäisi olla mahdollisuus päivittää tietotaitojaan säännöllisesti esimerkiksi keran lukuvuodessa.

Kahdeksankymmentä prosenttia viestintätaidoista on itse opittavissa, mutta kuitenkin koulutusta pitäisi ehdottomasti saada [opettajille], sekä välineellistä että sisällöllistä. Joillekin on liian suuri vaiva ottaa itse selvää välineistä. Moni voisi käyttää esimerkiksi blogeja, jos saisi opastusta. Opettajakokouksissa hoidetaan monia asioita, mutta monia muita voitaisiin viestiä blogien avulla talon sisällä. (Rehtori, Tampere)

Kotien ja koulujen suhde paikalliseen hallintoon on jonkin verran ristiriitainen. Monien mielestä yhteistyö ja viestintä sujuu jo nykyisellään riittävän hyvin. Erään vanhemman mukaan:

Vanhempien ääntä on kuultu hyvin, samoin opettajien. Kaupunki on toiminut, kun on tarvittu pikaisia korjauksia asioihin. (Huoltaja, Tampere)

Toisaalta jotkut haastatelluista kokivat, että hallinto ja päättäjät eivät riittävästi ota huomioon koulujen näkökulmaa päätöksenteossa. Esimerkiksi vaikeita päätöksiä koulujen yhdistämisistä ja lakkauttamisista on saatettu tehdä kuulematta kouluja lainkaan. Yhteistyötä pidetään myös hierarkkisena, asiat tuodaan ylhäältä alas valmiina, ja vaikuttamismahdollisuuksia on liian vähän. Hallinnon näkökulmasta puolestaan on ongelmallista, että vanhemmat saattavat vaatia lapsilleen yksilöllisesti räätälöityä opetusta, mikä ei sovi suomalaiseen julkisen palvelun koulujärjestelmään ja sen rajallisiin resursseihin.

Vanhempainliitosta huomautetaan, että usein kunnista puuttuu yhtäältä vanhempien välinen keskustelufoorumi ja toisaalta vanhempien ja kunnan välinen yhteydenpidon foorumi. Ajantasaista tietoa ja keskustelun mahdollisuuksia kaivataan lisää. Liitosta ehdotetaan, että jokaisessa kunnassa voisi olla huoltaja, joka toimisi linkkinä vanhempien ja kunnan välillä. (Suomen Vanhempainliitto, haastattelu 11.9.2006).

B. Viestintävälineiden suhteen kehittämistarpeet ovat ainakin kahdenlaisia. Ensinnäkin on ratkaistava kiireellisen (synkronisen) viestinnän ongelma, se mitä välineitä käytetään, kun vaaditaan osapuolten samanaikaista saavutettavuutta esimerkiksi poissaolojen ja sairastapausten yhteydessä. Opettajat eivät ole koulupäivän aikana helposti lankapuhelimen ja sähköpostin saavutettavissa. Käytännössä jokaisella opettajalla on matkapuhelin, mutta myös sen käyttö on rajoitettua ainakin tuntien aikana. Tekstiviestit toimivat todennäköisesti luontevimmin nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa. Tekstiviestitoiminto sisältyy myös uusimpiin sähköisiin reissuvihkopalveluihin kuten Helmeen.¹⁶ Matkapuhelimen käytön pelisäännöistä on kuitenkin hyvä keskustella opettajien ja vanhempien kesken.

Kiireettömämmässä (ei-synkronisessa) viestinnässä on olemassa runsaasti erilaisia väline- ja kanavavaihtoehtoja, joista voi rakentaa toimivan viestintäratkaisun niiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta, joita kodin ja koulun keskusteluissa ja selvityksissä nousee esiin. Hankkeen haastatteluissa viestintäkanavilta toivottiin monipuolisuutta, joustavuutta, helppoa pääsyä ja käyttäjäturvallisuutta. Viestinnässä voitaisiin hyödyntää aiempaa aktiivisemmin verkkoviestinnän mahdollisuuksia, yhdistellen esimerkiksi tavallisten verkkosivujen pysyvämpiä perustietoja koulun toiminnasta blogeilla tapahtuvaan ajankohtaisempaan tiedottamiseen, keskusteluun ja kommentointiin. Blogeja ja wikejä on mahdollista käyttää myös yksinkertaisina kotisivuina (ks. esimerkit myöhemmin tässä raportissa). Verkkoviestinnän toimivuuden kannalta olennaista on sisältöjen linkitettävyyden ja tilattavuuden erilaisiin lukuohjelmiin ja päätelaitteisiin (myös tästä myöhemmin lisää).

Koulujen kannalta toivottavaa on tekninen ratkaisu, jossa opettaja voisi yhden verkkoalustan, esimerkiksi sähköisen reissuvihkon, blogin tai 'blikin' kautta hoitaa kaiken koti-koulu -viestinnän. Tällaisen integroidun viestintäalustan tärkeimpiä ominaisuuksia ja vaatimuksia on mahdollisuus valita viestin jakelutapa. Ohjelman kautta voitaisiin toisin sanoen valita, meneekö viesti esi-

¹⁶ *Helmi* on internet-pohjainen järjestelmä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Järjestelmä on tarkoitettu erityisesti opettajan työkaluksi erilaisen oppilastiedon hallintaan ja ajankohtaiseen tiedottamiseen. <http://www.nextime.fi/content.php?page=19>

merkiksi matkapuhelimeen tai sähköpostiin. Viestien tulee myös olla helposti vanhempien tilattavissa joko verkko- tai työpöytäpohjaiseen uutistenlukuohjelmaan, matkapuhelimeen tai muuhun päätelaitteeseen.

Viestinnän välineistä ja kanavista puhuttaessa ei voida myöskään unohtaa kasvokkaisen viestinnän merkitystä. Tätä korostivat käytännössä kaikki haastatellut. Sähköposti ei välitä viestinnän merkityksiä yhtä tehokkaasti ja aidosti kuin fyysinen kohtaaminen. Erään opettajan mukaan:

Sähköposti välineenä on vähän vaarallinen, viesti voi kuulostaa työkeältä. Kasvokkaisessa kohtauksessa viesti menee paremmin perille. (Opettaja, Lempäälä)

Monet vanhemmat kaipaavat lisää tapaamisia opettajien kanssa. Näihin tarpeisiin kukin koulu voi yhteistyössä vanhempien kanssa kehittää omia ratkaisujaan.

C. Sisällöllisiä tarpeita on niin ikään monenlaisia. Tiedonsaanti lapsen koulunkäynnistä on usein yksipuolista ongelmista tiedottamista. Vanhemmat kaipaisivat koulusta myös positiivisia viestejä lapsen edistymisestä, kuten aiemmin jo todettiin. Monet vanhemmat olisivat niin ikään kiinnostuneita näkemään oppilastöitä. Piirroksia, kuvia, juttuja ja projektitöitä voitaisiinkin tuottaa vaikkapa oppilas- tai luokkakohtaiseen blogiin tai wikiin. Vanhemmat kritisivat myös koulujen verkkosivujen sisältöjä, joihin toivottiin lisää ajantasaisuutta ja monipuolisuutta.

Eräs jatkuvasti kasvava ongelma liittyy perheiden erilaisuuteen. Lapset elävät nykyisin hyvin monimuotoisissa perheyhteisöissä, esimerkiksi yksinhuoltaja-, uusio- ja monikulttuurisissa perheissä. Ydinperheiden määrä on jatkuvasti vähentynyt. Tätä muutosta kouluissa ja hallinnossa ei ole toistaiseksi osattu ottaa riittävästi huomioon. Erilaisten perheiden viestintätarpeita, sitä millaista informaatiota, keskustelua ja vertaistukea perheet kaipaisivat lasten koulunkäynnin ja vanhemmuuden tukemiseksi, pitäisikin selvittää nykyistä paremmin.

Haastatteluissa esille nousseita kehittämistarpeita on koottu taulukkoon 1.

Käytännöt	Välineet	Sisällöt
<p>Viestinnän pelisäännöt</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskustellaan, sovitaan yhdessä <p>Viestinnän ohjeistus</p> <ul style="list-style-type: none"> • esim. turvallinen verkkoviestintä <p>Koulutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • viestintäkoulutusta sekä opettajille, vanhemmille että hallinnon henkilöstölle esim. kerran lukuvuodessa <p>Koulujen ja vanhempien näkökulma mukaan päätöksentekoon</p> <ul style="list-style-type: none"> • selvitykset, keskustelut, vanhempien alueellinen yhteistoiminta 	<p>Kiireellinen (synkroninen) viestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekstiviestit, puhelin, sähköinen reissuvihko <p>Kiireetön (ei-synkroninen) viestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> • pysyvämpi tieto kotisivuilla • tiedotteet, keskustelut, kommentointi blogilla • tiedon keruu, jäsentely ja säilyttäminen wikissä <p>Kasvokkainen viestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempainillat ja –vartit • keskustelutilaisuudet, vierailuennot • säännöllinen tapaamismahdollisuus <p>Huomioitavaa välineitä kehitettäessä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • monikanavaisuus, helppo pääsy, linkitettävyyys (RSS-syöte) 	<p>Oppilaskohtainen informaatio</p> <ul style="list-style-type: none"> • ”negatiivinen” ja ”positiivinen” viestintä lapsen koulunkäynnistä • mahdollisuus seurata lapsen koulutyötä esim. blogilla <p>Verkkoviestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> • ajantasainen informaatio, sisällön monipuolisuus <p>Erilaisten perheiden viestintätarpeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksinhuoltajaperheet • uusioperheet • monikulttuuriset perheet

Taulukko 1. Koti-koulu-hallinto -viestinnän kehittämistarpeet

4. Sosiaalinen media ja viestinnän murros¹⁷

4.1. Uusi media ja arjen muuttuvat viestintäkäytännöt

”You. Yes, you. You control the Information Age. Welcome to your world”. Näin kirjoittaa Time, yksi maailman tunnetuimmista aikakauslehdistä, joka valitsi vuoden 2006 henkilöksi ’sinut’, tai oikeammin meidät kaikki, jotka lehden mukaan olemme muuttamassa tiedonvälityksen luonteen internetin avulla. Monien muiden ohella myös Time-lehti pitää verkon uutta rakentumista käyttäjien hallitsemaksi sosiaalisiksi tilaksi mullistavana kehityksenä. (Wuorisalo 2007)

Erilaiset verkko- ja mediateknologiat ja niihin liittyvä yhteisöllinen verkostoituminen ovat viime vuosina muotoutuneet keskeiseksi osaksi työtä, koulutusta, vapaa-aikaa, kulttuuria ja politiikkaa (Aula et. al. 2006, 9). Tämän kertovat myös suomalaisia koskevat tilastotiedot. Tilastokeskuksen mukaan kolme-neljäsosa 15–74 -vuotiaista suomalaisista käytti keväällä 2006 säännöllisesti internetiä ja neljä viidestä tietokonetta. Nuoremmista ikäluokista tietokonetta, internetiä ja matkapuhelinta käyttää miltei jokainen. Internetin suosiota lisää laajakaistayhteyksien määrän kasvu ja hintojen aleneminen. Tammikuussa 2007 yli puolella Suomen kotitalouksista oli laajakaistayhteys. Suomen sijoitus laajakaistalevinneisyydessä EU-maiden ja muiden keskeisten kehittyneiden maiden joukossa on jo kolmas. Edellä ovat vain Tanska ja Alankomaat (Tilastokeskus 2006; Laajakaistainfo 2006).

Digitaalista tieto- ja viestintäteknikkaa kutsutaan usein *uudeksi mediaksi*. Lev Manovichin (2001, 25)¹⁸ mukaan uusi media tarkoittaa mitä tahansa

17 Tässä luvussa hyödynnetään hankkeessa toteutettua blogi-aiheista tutkimuskatsausta (Siljanmikko 2006).

18 Lainattu Aulan & Matikaisen & Villin 2006, 11, mukaan.

ohjelmoitavia medioita eli viestintämuotoja ja -välineitä, jotka on muunnettu numeeriseksi dataksi ja joilla viestitettäviä sisältöjä voidaan 'remedoida' eli muokata ja jakaa uudelleen (esimerkiksi digitaaliset valokuvat). Uuden median tärkeimpänä välineenä voidaan eittämättä pitää internetiä ja sen yleisintä infrastruktuuria World Wide Webiä.

Mark Poster (1995) puolestaan kutsuu nykyistä aikakautta 'toiseksi media-ajaksi'. Ensimmäiselle, joukkoviestinnän aikakaudelle oli tyypillistä viestinnän yksisuuntaisuus. Pieni tuottajajoukko tarjosi informaatiota suurelle määrälle kuluttajia, ja journalistit toimivat portinvartijoina. Toisen media-ajan viestintää leimaa puolestaan vuorovaikutteisuus ja hajaantuminen. Digitaalinen media on avoin, jatkuvasti muuttuva tila, jossa jokainen, jolla on pääsy verkkoon, voi valita tiedon sieltä mistä haluaa (tämä ei silti tarkoita, että näin aina tehtäisiin).

Verkko on myös vertaisviestinnän mekka. Verkossa tietoa ja muita sisältöjä luodaan ja niitä arvioidaan yhä useammin kollektiivisesti. Pääosassa tässä maailmanlaajuisessa luomisprosessissa ovat tavalliset käyttäjät. Vertaisviestinnän kannalta verkon keskeisimpiä teknologioita on mahdollisuus linkittää sivustoja ja yksittäisiä sisällön 'paloja' toisiinsa, ts. kirjoittaa 'hypertekstiä', ja näin rakentaa dialogisia suhteita verkkotoimijoiden välille. Internetistä on rakentumassa yhä enemmän sosiaalinen media (ks. socialmedia.wikispaces.com).

"Social media: Any communications format where the users publish the content"

http://en.wikipedia.org/wiki/Social_media

Sosiaalinen media tarkoittaa tietoverkoissa tuotettuja ja jaettuja mediasisältöjä, jotka pohjautuvat käyttäjien väliseen vuorovaikutukseen. Sisällöt voivat olla myös yhteisesti luotuja ja ylläpidettyjä, kuten esim. verkon avoin tietosanakirja Wikipedia.

Esimerkkejä: blogit, wikit, www.facebook.com, irc-galleria.net, www.myspace.com, www.youtube.com, secondlife.com, del.icio.us, www.flickr.com

Taulu 1. Sosiaalisen median määritelmä

Hajaantuminen puolestaan kuvaa sitä, kuinka uudet mediat sirotellaan ja su-lautetaan kaikkialle ympäristöömme. Termi *ubiikki tietotekniikka* (*ubiquitous computing*) viittaa kehitykseen, jossa koko maailma muuttuu verkottuneeksi tietokoneliittymäksi (Aula et al. 2006, 11–13). Siinä viestintäpalvelut ovat käy-

tössä kaikkialla, viestintäverkot ja älykkäät päätelaitteet kehittyvät ja halpenevat, ja esineet ja koneet viestivät keskenään (ks. liikenne- ja viestintäministeriö 2007). Toinen keskeinen tekninen termi on *konvergenssi*. Konvergoituminen tarkoittaa, että erilaiset digitaaliset laitteet yhdistyvät toisiinsa. Esimerkkinä voidaan mainita matkapuhelin, joka on konvergoitumassa monien eri teknologioiden kuten internetin, GPS-paikannuksen, television ja radion kanssa. 2000-luvun alun sananlaskun mukaan matkapuhelin on monipuolinen laite, josta 'puuttuu vain kahvinkeitin'.

Internet on tarjonnut modernien yhteiskuntien viestintä- ja toimintatavoille monia lupauksia yksilöiden paremmista tiedonsaanti- ja viestintämahdollisuuksista demokraattisen osallistumisen lisäämiseen ja uudenlaisen yhteisöllisyyden rakentamiseen. Samalla kuitenkin verkon räjähdysmäinen leviäminen, käyttäjämäärien huikkea kasvu, viestinnän vapaus ja palveluntarjoajien kaupalliset intressit ovat verkolle ja koko yhteiskunnalle valtaisa haaste. Ongelmia tuottavat esimerkiksi verkossa levitettävät haittaohjelmat, väkivaltaiset ja pornografiset sisällöt sekä poliittisten ääriryhmien ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminta. Mm. näiden ongelmien ja uhkien kontrolloimiseksi viranomaiset monissa maissa ovat lisänneet verkon sensurointipyrkimyksiä. Samalla sensuuri ja valvonta ongelmallistavat tavallisten verkkopalveluiden käyttäjien tietosuojan ja ilmaisun vapauden.

Uuden median, erityisesti internetin, viimeaikaista kehitystä on luonnehdittu myös *Web 2.0* -käsitteellä. Jere Majavan mukaan *Web 2.0* kuvaa ensisijaisesti teknisen ympäristön muutoksia, esimerkiksi nopeiden verkkoyhteyksien leviämistä ja uusien verkkopohjaisten ohjelmistosovellusten suosion kasvua sekä tämän muutoksen synnyttämiä uudenlaisia liiketoimintamalleja (Majava 2006b; ks. myös Hintikka 2007 ja Anderson 2007, jotka tarjoavat tiiviin johdatuksen *Web 2.0*-ilmiöön).

Keskeisin teknisen ympäristön muutos on, että verkko on korvaamassa henkilökohtaiset tietokoneet ohjelmistojen kehitysalustana. Tämä tarkoittaa, että ensisijainen ohjelmistokehitystä ajava voima eivät enää ole käyttäjien työasemille asennettavat työkalut vaan erilaiset verkkopohjaiset, 'tietointensiiviset' palvelut. Näin toiminnan painopiste siirtyy välineistä palveluihin ja keskeisten tietovarantojen hallintaan (Majava mt.).

Toisaalta *Web 2.0*:aan liitetään myös sosiaalisia ja kulttuurisia piirteitä, jotka korostavat verkon käyttäjien asemaa entistä aktiivisempina toimijoina ja verkkosisältöjen tuottajina (*user-generated content*). Kenen tahansa 'kirjoitettavissa' oleva verkko (*read/write web*) synnyttää uudenlaisen informaatioympäristön, joka on joukkoviestintään perustuvaa tiedonvälitystä demokraattisempi, vuorovaikutteisempi, moniäänisempi ja samalla myös meluisampi (Majava mt.,

90; aiheesta lisää luvussa 4.3.) Tunnetuin esimerkki globaalien käyttäjäverkostojen yhteisestä luomisprosessista on avoimen koodin periaatteelle rakentuva Linux-käyttöjärjestelmä. Linux on syntynyt ja kehittynyt avoimessa verkossa, jossa sen koodi on ollut kenen tahansa uudelleen muokattavissa. Linux-ilmion myöhempiä johdannaisia on muun muassa verkon ilmainen tietosanakirja Wikipedia. (Kilpi 2006)

Web 2.0 –termin kehittäjänä tunnetuksi tullut Tim O’Reilly (esim. 2005) korostaa uusien verkkopalveluiden keskeisinä ideoina avoimuutta, verkostomaisuutta, käyttäjäkeskeisyyttä ja yhteistoiminnallisuutta. Sosiaalisen median palveluille on niin ikään tyypillistä pysyvä keskeneräisyys (*the perpetual beta*), joka positiivisen kehän tapaan ruokkii käyttäjien mielikuvitusta ja motivoi jatkuvasti uusiin kokeiluihin. Web 2.0 –yhteisön (mikäli sitä voidaan nimittää sellaiseksi) jäsenille on tyypillistä tietynlainen verkossa tekemisen ja olemisen tapa. Siinä yhteisöllisyys on yhtä keskeistä kuin se, että saadaan aikaan jotakin konkreettista. Tällaisessa toimintakulttuurissa myös oppiminen muuttaa huomattavalla tavalla muotoaan vanhempiin oppimisympäristöihin verrattuna. Oppimisen tavoitteena ei enää ole valmiin tiedon hallinta vaan muuttuvassa tiedossa mukanaeläminen ja muutoksiin vaikuttaminen myös itse. Oppimisella ei verkostoissa toimiessa ole varsinaista päätepistettä. Sekin on yhteisöllinen prosessi, jossa luodaan jatkuvasti uutta, vaihdetaan tietoja ja jaetaan kokemuksia. Tästä näkökulmasta katsoen virtuaaliset yhteisöt eivät myöskään ole säännöttömiä ja ‘moraalittomia.’ Pelisääntöjä ja toimintaperiaatteita generoidaan ja niiden toimivuutta testataan jatkuvasti toiminnan ohessa. Mikään yhteisö ei tule toimeen ilman normeja ja sääntöjä, ei myöskään virtuaalinen yhteisö.

Sosiaalisen median (Web 2.0) keskeisiä ideoita Tim O’Reillyn mukaan

- Huomioi myös pienten käyttäjäryhmien tarpeet (‘the long tail’)
- Pitää käyttäjien luomia sisältöjä arvokkaina
- Mahdollistaa monia erilaisia tapoja tuottaa sisältöä
- Rakentaa laajoja käyttäjien välisiä verkostoja
- Vastustaa tiukkoja tekijänoikeussääntöjä
- On jatkuvassa kehitystilassa (‘the perpetual beta’)
- Kannustaa kontrollin sijaan kokeiluun ja yhteistyöhön
- Joustavat ohjelmistot ja palvelut mahdollistavat palvelujen käytön useilla eri tavoilla ja päätelaitteilla

Taulu 2. Sosiaalisen median keskeisiä piirteitä
(lähde: O’Reilly 2005; ks. myös Ahonen 2007).

Toisaalta Web 2.0 yhdistää mielenkiintoisella ja kenties ongelmallisellakin tavalla sosiaalisen median käytöt uusiin verkkokeskeisiin bisnesmalleihin. Yksi esimerkki viime aikoina yleistyneistä kaupallisuutta korostavista käytännöistä on ollut luovuuden 'joukkoulokoistaminen' (*crowdsourcing*). Kyse on laajasta verkon käyttäjien valjastamisesta yritysten tuotekehitykseen, kuluttajatutkimukseen ja tiedon tuottamiseen. Menetelmällä on muun muassa suunniteltu T-paitoja, huonekaluja, automainoksia ja yritysten logoja sekä tuotettu valtaisa määrä kartta- ja paikkatietoa internetiin (ks. esim. <http://maps.google.com/>).

Yksi *crowdsourcingin* tunnetuimmista esimerkeistä on Torontossa päämaajaansa pitävän kaivosyhtiön *Goldcorp* päätös muutama vuosi sitten julkistaa omistamiensa maa-alueiden tarkat geologiset tiedot verkossa. Talousvaikeuksissa ollut yhtiö julisti satojen tuhansien dollarien kilpailun geologisen datan tulkinnasta. Tavoitteena oli löytää uusia potentiaalisia kaivoskohteita. Kilpailuun osallistui yli tuhat verkon käyttäjää eri puolilta maailmaa. Tuloksena oli yli sadan kohteen tunnistaminen, joista yli 80% osoittautui tarkemmissa mittauksissa tuottoisiksi kullan lähteiksi. Tänä päivänä *Goldcorp* on miljardien dollareiden arvoinen bisnes. (Tapscott & Williams 2007)

Näennäisestä demokraattisuudestaan huolimatta luovuuden joukkoulokoistaminen perustuu ensisijaisesti kaupallisiin intresseihin. Käyttäjille on tässä yhtälössä tarjolla osallistumisen tuottama mielihyvä ja kenties hitunen mainetta ja kunniaa.

4.2. Virtuaaliset yhteisöt

Tutkimuskirjallisuudessa on pohdittu runsaasti uuden median vaikutuksia yhteisöllisyyteen. Optimistisimmassa arvioissa verkko tarjoaa mahdollisuuden synnyttää ja ylläpitää uusia, vapaaehtoisuuden ja yhteisen kiinnostuksen varaan rakentuvia yhteisöjä, joita eivät enää sido ajan ja paikan, eivätkä välttämättä myöskään kielen ja kulttuurin asettamat rajat. Verkko on näin ajateltuna post-modernin ajan yhteisöllisyyden, demokratian ja avoimen hallinnon elinehto. Pessimistisemmissä näkemyksissä verkon nähdään edistävän yhteiskuntien yksilöllistymistä, kollektiivisten arvojen katoamista ja poliittista passivoitumista. Totuudenmukaisempi arvio verkon mahdollisuuksista ja vaikutuksista lienee, että se on vähän molempia (ks. esim. Hodkinson 2007).

Virtuaalisista yhteisöistä käydyn keskustelun ensimmäisiä suunnannäyttäjiä oli Howard Rheingoldin teos *The Virtual Community* (1993). Rheingold määritteli virtuaaliset yhteisöt sosiaalisiksi yhteenliittymiksi, jotka syntyvät kun tarpeeksi suuri määrä ihmisiä keskustelee julkisesti riittävän kauan ja riittä-

vällä tunteella muodostaakseen kyberavaruuteen henkilökohtaisten suhteiden enemmän tai vähemmän pysyviä verkostoja (Majava 2006a, 31). Virtuaaliset yhteisöt ovat monille kiinnostava sosiaalisen kanssakäymisen muoto, koska niissä yksilöjäsenet voivat toteuttaa itseään miltei rajattomilla tavoilla, esimerkiksi tuottamalla itsestään virtuaalisia persoonia, jotka ovat täysin poikkeavia arkiminään verrattuna. Jo 1960-luvun lopulla J.R. Licklider ja R.W. Taylor arvioivat mielenkiintoisesti, että verkossa ja verkostoissa toimivat yksilöt ovat onnellisempia kuin ne yksilöt, jotka eivät voi mitenkään valita, keiden kanssa ovat vuorovaikutuksessa.¹⁹ Tämä teesi saa ainakin osittain tukea virtuaaliyhteisöjen nykyisestä valtaisasta suosiosta. Esimerkiksi MySpace ja Facebook -palveluilla on maailmanlaajuisesti yhteensä noin 170 miljoonaa käyttäjää ja videosivusto YouTube:lla päivittäin noin sata miljoonaa katselukertaa (ITviikko 9.10.2007). Suomessa suosittuja yhteisöpalveluja ovat näiden lisäksi esimerkiksi nuorten suosimat IRC-galleria ja virtuaalimaailma Habbo (<http://www.habbo.fi/>), joissa vierailee joka viikko yhteensä yli miljoona käyttäjää (MBnet 2007a).

Myös Mäkisen (2006) mukaan internetin potentiaali on ennen kaikkea verkossa tapahtuvassa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Keskeistä on verkon kyky kytkeä ihmisiä ja resursseja yhteen. Mäkinen puhuu verkon mahdollistamasta digitaalisesta 'voimistumisesta' (*empowerment*), jolla on merkitystä myös kansalaisten yhteiskunnallisen osallistumisen kannalta. Mäkinen näkee digitaalisen voimistumisen spiraalimaisena prosessina, joka etenee verkon käytön välttämättömien edellytysten hallinnasta lisääntyvien tietojen ja taitojen kautta seurauksiin, jotka voivat olla merkittäviä sekä yksilöille että yhteisöille. Digitaalista voimistumista voidaan luonnehtia oppimisprosessiksi, jossa yhteisö oppii uudenlaista vuorovaikutusta sekä keinoja vaikuttaa yhteisiin asioihin (ks. myös Sillanmikko 2006).

Myös internetin mahdollisuuksia kansalaistoiminnan näkökulmasta tutkinut Pertti Lappalainen huomauttaa, että verkko muuttaa sekä sosiaalisia suhteita että poliittista toimintaa. Internet tarjoaa hänen mukaansa valtavan tieto- ja julkisuusresurssin sekä yksittäisille kansalaisille että erilaisille kansalaisryhmille ja -liikkeille. Verkon avulla ryhmät voivat tiedottaa ja ottaa kantaa tärkeiksi kokemiinsa asioihin omaehtoisesti, nopeasti ja globaalisti ja mobilisoida myös offline-toimintaa, erilaisia tapahtumia ja mielenosoituksia (2005, 84–85). Näin verkko tarjoaa mahdollisuuden kamppailla muutoin saavuttamattomilta tuntuvia valtatoimijoita, monikansallisia yrityksiä, organisaatioita ja valtioita vastaan. Aalto-Matturin (2004) mukaan verkon lupaaviin puoliin kuuluu niin ikään sen läpinäkyvyys, jolloin tieto on kaikkien kiinnostuneiden käytössä.

19 Lainattu Jonesin 1998, 19 mukaan.

Avoin verkkoviestintä lisää parhaassa tapauksessa toimijoiden keskinäistä luottamusta ja kasvattaa yhteisön sosiaalista pääomaa.

Verkkojulkaisemisen uudet välineet tarjoavat yhteistyön ja kommunikaation parantamisen välineitä virtuaalisten yhteisöjen²⁰ lisäksi myös paikallisille yhteisöille (ks. kuva 2). Verkkolähtöinen yhteisöllisyys voi olla fyysiseen läheisyyteen perustuvaa yhteisöllisyyttä avoimempaa ja joustavampaa. Toisaalta paikallisuutta ei voida korvata kokonaan virtuaalisella kanssakäymisellä. Paikallisuus sisältää voimavaroja, kuten turvallisuuteen, identiteettiin ja muutoksen aikaansaamiseen liittyviä mahdollisuuksia, joita useimmat virtuaalisen yhteisöllisyyden muodot eivät tarjoa (Mäkinen 2006). Paikallisuuden ja kasvokkaisen viestinnän merkitystä korostettiin myös tämän hankkeen haastatteluisia.

Kuva 2. Mansetori on vuonna 1998 perustettu tampereläinen verkkoyhteisö, jota kaupunkilaiset itse ylläpitävät. Mansetori-sivustokokonaisuuteen kuuluvat kaupunginosien sivut, asukkaiden oma verkkolehti Mansemedia sekä keskustelufoorumi. <http://www.mansetori.fi/>

20 Blogien kohdalla yhteisön käsite ei kuitenkaan ole ongelmaton. Blogiyhteisöt eivät tyypillisesti toimi millään tietyllä areenalla tai yhdellä blogilla (vaikka saattavatkin rakentua jonkun suosittuun keskusblogin ympärille) vaan tyypillisesti useamman blogin välisenä vuorovaikutuksena. Blogiyhteisöjen muodostamat 'asuinalueet' ovat rakenteeltaan verkostomaisia eikä niillä ole selkeitä rajoja tai keskusta. Efimova ja Hendrick (2005; lainattu Majavan 2006, 33, mukaan) vertavat blogien yhteisöllisyyttä kaupunkiin. Molemmat koostuvat yksityisistä tiloista, mutta merkittävä osa sosiaalisesta kanssakäymisestä tapahtuu näiden tilojen välisellä alueella.

4.3. Blogit ja wikit vertaismediana

Sosiaalisen median kiinnostavimpia välineitä ovat blogit ja wikit. Joissakin arvioissa etenkin blogien on nähty merkitsevän suorastaan vallankumousta tiedonvälityksen historiassa. Esimerkiksi Tuomas Kilpi (2006, 3) kirjoittaa, että ”[b]logit ovat merkittävä teknologinen, sosiaalinen ja taloudellinen muutosvoima, joka tekee lukijoista julkaisijoita ja kuluttajista tuottajia. Sananvapaus muuttuu abstraktista asiasta konkreettiseksi toiminnaksi: sana on todellakin vapaa, kun jokainen meistä voi julkaista mitä tahansa, milloin tahansa ja kenelle tahansa”. Majavan (2006b, 90) mukaan blogit kertovat yksityisten toimijoiden merkityksen kasvusta verkossa. Ne tarjoavat välineen ja alustan sekä tiedonvälitykselle että uusien teknisten ja sosiaalisten käytäntöjen kehittymiselle. Monet sosiaalisen webin tekniikoista ja innovaatioista ovat kypsyneet blogien muodostamassa rajattomassa globaalissa yhteisössä, blogosfäärissä.

Kilven mukaan blogien suosiota voidaan verrata aiempien viestintäteknologioiden läpimurtoon. Esimerkiksi puhelimen kehittäjät aikoinaan arvelivat, että laitetta voitaisiin käyttää kodeissa vaikkapa oopperan kuunteluun. Se, että tavallisilla ihmisillä olisi loputtomasti sanottavaa toisilleen, ei juolahtanut laitteen kehittäjien mieleen. Samalla tavalla tekstiviestiliikenteen suosio yllätti matkapuhelinpalveluiden kehittäjät. Blogeja, puhelinta ja tekstiviestejä yhdistää ihmisten tarve olla yhteydessä toisiinsa ja kommunikoida asioista, joita tavalliset tiedotusvälineet eivät katso julkaisemisen arvoisiksi. (Kilpi mt., 5).

Myös toimittaja Matti Lintulahti (2006) arvioi, että blogien muodostamalle suurelle keskustelujen verkostolle on ollut sosiaalinen tilaus, minkä todistaa jo niiden erittäin nopea leviäminen. Ensimmäinen kuluttajille suunnattu blogipalvelu *Blogger* avattiin Yhdysvalloissa 1999. Vuoden 2006 lopulla arvioitiin, että maailmassa oli yli sata miljoonaa ja Suomessakin noin 170 000 blogia. Jonkinlainen käännekohta blogien lyhyessä historiassa olivat vuoden 2004 Yhdysvaltain presidentinvaalit. Kiihkeän vaalikamppailun aikana blogit nousivat ensimmäistä kertaa vakavasti otettavaksi mediaksi, ja maan valtapuolueet hyväksyivät joukon bloggaajia puoluekokouksiinsa perinteisen lehdistön rinnalle (Kilpi mt.). Vastaavalla tavalla blogit nousivat merkittäväksi keskusteluareenaksi myös Suomen 2006 presidentinvaaleissa ja 2007 eduskuntavaaleissa.

Teknisesti blogit ja wikit ovat yksinkertaisia muunnelmia web-pohjaisista verkkosivuista.²¹ Tyypillinen blogi on verkkosivu tai -sivusto, johon tuotetaan

²¹ Blogi (*weblog*) on lyhennelmä sanoista *web* eli verkko ja *log* eli lokikirja. Termin kehitti kymmenisen vuotta sitten amerikkalainen ohjelmoija John Barger, joka keräsi sivuilleen

ajankohtaista, päivämäärällä varustettua ja kronologisesti etenevää sisältöä. Blogin merkinnöistä usein nousee etusivulle ensimmäiseksi. Useimpia blogeja voi myös kommentoida, ja tyypillinen bloggaaja linkittää innokkaasti toisille verkkosivuille (Kilpi mt., 3). Bloggaajan toiveena on saada mahdollisimman moni kiinnostumaan sivustaan ja kommentoimaan sen merkintöjä. Parhaimmillaan blogimerkinnöistä syntyy keskustelun kautta uutta tietoa ja uusia, mielenkiintoisia ideoita.

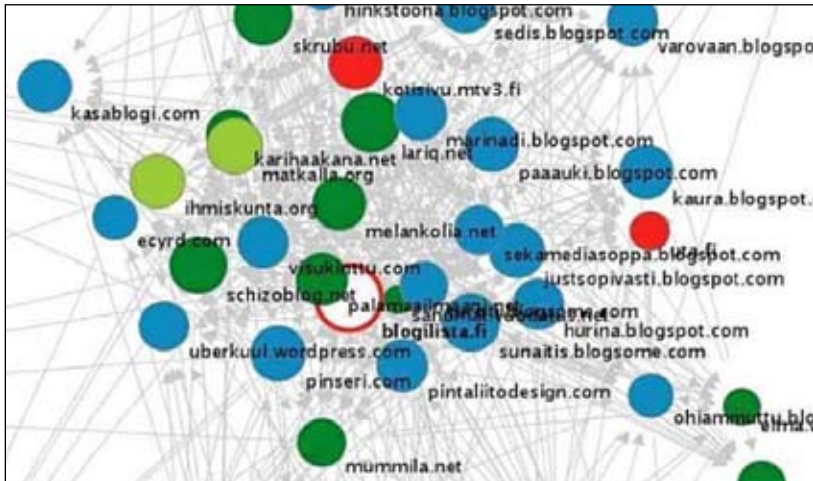
Blogeja määrittävät erityisesti seuraavat piirteet (Majava 2006a, 4–6; Sirkkunen 2006, 58; ks. myös Kilpi 2006, joka tarjoaa tiiviin johdatuksen bloggaamiseen.):

- **Henkilökohtaisuus:** Useimmat blogit ovat yhden henkilön päivittämiä henkilökohtaisia verkkosivustoja.
- **Viitattavuus:** Yksittäisillä blogimerkinnöillä on yksilöllinen, pysyvä osoite (permalinkki), joka mahdollistaa linkittämisen yksittäisten merkintöjen välillä. Blogien ja merkintöjen väliset linkitykset ohjaavat lukijoita tiettyyn kohteeseen ja nostavat kohteen näkyvyyttä verkon hakukoneissa (linkitetyimmät sivut ja blogit nousevat hakukoneiden tuloksissa listan kärkeen).
- **Vuorovaikutteisuus:** Useimmat blogit sallivat merkintöjen kommentoinnin erityisellä kommenttityökalulla. Kommenttien ja keskinäisten linkittämisten avulla blogit ja bloggaajat 'keskustelevat keskenään', muodostaen laajoja, rajoiltaan jatkuvasti muuttuvia viestintäverkostoja (ks. kuva 3).
- **Julkaisun helppous:** Kuka tahansa voi internet-yhteyden avulla luoda blogin muutamassa minuutissa. Verkossa on tarjolla sekä maksullisia että ilmaisia blogipalveluja (ks. selvitys blogipalvelujen tarjoajista raportin lopussa, liite 3). Blogin päivittäminen on niin ikään helppoa eikä vaadi käyttäjältä erityisiä teknisiä taitoja.
- **Uutissyötteen käyttö:** Lähes kaikissa blogeissa on ns. RSS- tai Atom -syöte, joka muuntaa kirjoitetut merkinnät XML-kieliseksi uutiskoosteeksi. Syötteen avulla blogi tai sen tietty osa voidaan 'tilata' luettavaksi erilliseen uutissyötteen lukuohjelmaan (ks. luku 4.4.).

Blogeilla on erilaisia, usein toisiinsa niveltäviä käyttötarkoituksia. Ne voivat toimia sekä henkilökohtaisena – mutta kuitenkin vuorovaikutteisena – päiväkirjana, ajankohtaisten tapahtumien kommentointikanavana, kansalaisjournalismin välineenä, organisaation tiedotus- ja markkinointikanavana, muistikirjana että oppimispäiväkirjana. Amerikkalaisista bloggaajista tehdyn selvityksen

lyhyillä kuvauksilla varustettuja linkkejä kiinnostaviin verkkopalveluihin. (Kilpi 2006, 11). Termi 'wiki' tulee puolestaan havaijin kielen sanasta 'wiki wiki', joka tarkoittaa nopeaa.

mukaan bloggaajista yli 80% ylläpitää blogia omaksi huvikseen, ja noin puolet ilmoittaa bloggaavansa itselleen, suuntaamatta kirjoitteluaan millekään tietylle yleisölle. Suurin osa muista vastaajista ilmoitti bloggaavansa erilaisista yhteisöllisistä syistä, mm. pitääkseen yhteyttä perheeseensä ja ystäviinsä sekä jakakseen kokemuksiaan ja tietojaan toisten kanssa. Vain seitsemän prosenttia ilmoittaa bloggaavansa ansaitakseen rahaa. (Lenhart & Fox 2006)

Kuva 3. Blogit muodostavat laajoja verkostoja keskinäisten linkitysten avulla. Kuvassa linkitettyimmät 'keskusblogit' on merkitty suuremmilla ympyröillä. (Lähde: Hintikka 2007, s. 27)

Kilven mukaan blogit eroavat perinteisistä medioista siinä, että niiden kirjoittajat ottavat häpeilemättä kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin. Siinä missä perinteistä journalismia ohjaa pyrkimys tasapuolisuuteen, bloggaaja on tiukasti 'hyvän' puolella 'paha' vastaan (mt., 13). Voidaan kuitenkin ajatella, että nämä kaksi viestinnällistä genreä tukevat toisiaan ja tarjoavat toisilleen vaihtoehdon. Journalismiin liittyvät pelisäännöt lähdekritiikkeineen, pohdittuine kannanotoineen ja tasapuolisuusvaateineen ovat demokratialle tärkeitä mediakäytäntöjä. Toisaalta vapaan ja moniäänisen julkisen keskustelun kannalta on tärkeää myös se, että on olemassa areena, jolla kuka tahansa voi esittää omia käsityksiään ja keskustella niistä muiden kanssa.

Ajankohtaiseen ja useimmiten henkilökohtaiseen bloggaamiseen verrattuna wikit edustavat yhteistoiminnallisempaa sosiaalista mediaa. Useimmat wikit noudattavat käytäntöä, jossa sivusto avataan kenen tahansa tuottamille sisällöille ja lisäyksille. Kaikki lukijat ovat siten myös potentiaalisia sisällön tuottajia tai toimittajia. Wikeissä on monia teknisiä ominaisuuksia, jotka tukevat tie-

don avointa tuottamista. Sivun historia tallentaa paitsi viimeisin myös edelliset merkintöjen versiot, jolloin esimerkiksi virheen tai sisällön tahallisen sabotoinnin jälkeen aiempi sisältö voidaan palauttaa nopeasti (Majava 2006b).

Teknisten eroavaisuuksien ohella blogit ja wikit edustavat Majavan mukaan erilaisia avoimen julkaisemisen ja vuorovaikutuksen sosiaalisia mekanismeja (ks. kuvio 2).²² Wikien tekniset ominaisuudet tukevat sosiaalisuutta ja kaikkien kiinnostuneiden osallistumista sisällön kollektiiviseen tuottamiseen. Wikien tunnetuin edustaja *Wikipedia* ei Majavan mukaan itse asiassa ole kovin tyypillinen esimerkki wikien käytöstä. Useimmat wikit toimivat rajatun ryhmän tai projektin yhteistyöalustana. Blogien ja wikien avoimuuden asteissa onkin käytännössä useita vaihtoehtoja. Ne voivat olla joko täysin avoimia, kirjoitus- ja kommentointioikeuksiltaan osittain rajattuja tai sitten kokonaan suljettuja, vain tietyn ennalta määritellyn ryhmän saavutettavissa. Esimerkiksi Blogipäivyrin blogia ylläpidettiin yhteisöllisesti, mutta merkinnät olivat vapaasti verkossa kommentoitavissa. Hankkeen wiki oli puolestaan kokonaan suljettu ja vain hankkeen osallistujien käytössä.

Sirkkusen mukaan vertaisuuteen pohjautuva sisällöntuotanto on blogien ja wikien mielenkiintoisin piirre. 'Julkaistaan ensin ja editoidaan sitten yhdessä' -periaate merkitsee, että sisältöjä kehitellään eteenpäin vapaaehtoisen asiantuntemuksen pohjalta. Tällainen vertaisryhmä saattaa toimia nopeammin ja asiantuntevammin kuin yksikään toimitus, kuten huomattiin esimerkiksi Aasian tsunamikatastrofissa jouluna 2004 tai Jokelan koulusurmien yhteydessä syksyllä 2007 (Sirkkunen 2006, 56; ks. myös Lappalainen 2005). Myös Lintulahti toteaa, että uutinen ei ole koskaan ennen ollut näin nopea ja amatöörimäisesti julkaistu (2006, 38). Lintulahden arvio on, että perinteisen median rooli viestinnässä on tällä hetkellä nopeasti pienentymässä.

Toisaalta on muistettava, että blogeja ja wikejä ei voi automaattisesti pitää toden tiedon välittäjinä. Nopeatempoisessa sähköisessä viestinnässä myös virhetulkinnat ja suoranaiset huhut ovat mahdollisempia kuin tarkkaa lähdekritiikkiä noudattavassa toimitetussa journalismissa. Sosiaalisen median viestinnän nopeus perustuu niiden keskinäiseen linkittymiseen. Linkitykset kertovat tiettyjen blogien suosiosta, mikä perustuu aina siihen, mikä blogiyhteisön mielestä on tiettyä ajankohtana yleisen huomion arvoista. Kyse on siten ennen kaikkea kulttuurisista arvostuksista ja samalla digitaalisen viestinnän globaalista eriarvoisuudesta. Sirkkunen mainitsee esimerkkinä, että blogimaailmasta on helpompaa löytää kuvauksia tsunamin tuhoista tai hurrikaanien etenemisestä

22 Blogien ja wikien lisäksi on olemassa niiden ominaisuuksia, kuten blogien käänteisen kronologisen julkaisutavan ja wikien yhteisölliset editointimahdollisuudet yhdisteleviä palveluita, 'blikejä' tai 'blokeja' (<http://en.wikipedia.org/wiki/Blike>).

kuin vaikkapa Pakistanin maanjäristyksestä, vaikka inhimillinen hätä ja tuhot olisivat yhtä suuria (2006a, 56).

Sirkkunen nostaa esiin myös sen tärkeän huomion, että vaikka blogien tai muun sosiaalisen median muodostama julkisuus on moniääninen ja keskustele-leva, se ei ole vapaa intresseistä ja valtarakenteista. Suosituista blogeista tulee solmukohtia, jotka toimivat klassisen kaksivaihehypoteesin tapaan: hypoteesin mukaan vastaanottajat preferoivat mielipidejohtajien valikoimia viestejä ja näkökulmia. Suosituista blogeista tulee ikään kuin etusivuja, jotka valikoivat ja siivilöivät laajasta materiaalista mielenkiintoisimmat palat, joihin toiset bloggaajat linkittävät. Voidaan siis arvioida, että myös blogosfäärissä syntyy mielipidejohtajia, jotka määrittelevät aiheiden tärkeysjärjestyksiä ja tapoja suhtautua agendalle nousseisiin kysymyksiin (mt., 57).

4.4. Uutissyötteen ja tagit

Uutissyötteen (*newsfeed*; uutisvirta) ovat merkittävimpiä blogeihin liittyvistä tekniikoista. Uutissyöte (useimmiten RSS tai Atom) on yksinkertainen XML-kielinen formaatti erilaisten verkkosisältöjen kuvailuun. Syötteen ovat toiminnallisesti hyvin yksinkertaisia. Käytännössä kaikki blogiohjelmat tuottavat uusimmat merkinnät sisältävän RSS-tiedoston automaattisesti, mikä mahdollistaa blogien tilaamisen erilaisiin lukijoihin. Uutissyötteen yleistyivät blogeissa 2000-luvun alussa ja ovat nyt nopeasti kehitymässä yhdeksi verkon keskeisimmistä tiedonsiirron mekanismeista. (Majava 2006b)

Syötteen tarjoavat kätevän tavan seurata nopeasti päivittyviä verkkosivuja. Selaimen sijaan syötteen tilataan ja niitä luetaan erillisellä lukuohjelmalla eli *aggregaattorilla* (myös *keräin*). Aggregaattorit tuottavat koosteita useasta eri uutisvirrasta. Ne voivat olla (a) *julkisia*, kuten esimerkiksi kuvassa 3 näkyvä *Ampparit.com*, joka kerää ja päivittää yhteen sivustoon kymmeniä kotimaisia uutislähteitä, tai (b) *henkilökohtaisia*, jolloin käyttäjä päättää itse omassa lukijapalvelussaan, mitä lähteitä hän haluaa tilata koostettavaksi. Henkilökohtaisen lukijan avulla käyttäjä saa välittömästi tiedon tilaamiensa sivustojen päivittymisestä ja voi lukea niillä ilmestyneiden uusien merkintöjen lyhyet uutiskoosteet suoraan lukuohjelmasta. Koko uutisen tai merkinnän pääsee lukemaan klikkaamalla otsikkoa, jolloin ohjelma vie lukijan alkuperäiselle lähteelle.²³

²³ Lukuohjelmat voivat olla omalle tietokoneelle asennettavia työpöytäsovelluksia (esimerkiksi *Thunderbird*) tai verkkopohjaisia palveluja (kuten *Google Reader*). Myös joissakin

The screenshot shows the Ampparit.com website interface. On the left, there are navigation menus for 'UUTISKATEGORIAT' (News Categories) and 'MUUT KATEGORIAT' (Other Categories). The main content area is a table of news items with columns: 'Otsikko' (Title), 'Lähde' (Source), 'Aika, pvm' (Time, date), and 'Käki' (Score). The table lists various news items, such as 'Wil Smith inhooa Ruotsia' and 'Ex-suurlähettiläs: Emme tarvitse Karjalaa'. On the right side, there are several sections: 'Suositut uutiset' (Recommended news) with a list of items, 'Täsmä' (Summary) with a search bar, and 'TV:ää nyt ja seuraavaksi' (TV now and next) with a list of TV programs and their start times.

Kuva 4. Esimerkiksi kotimainen uutisvirtojen keräin Ampparit (julkinen aggregaattori) näyttää uusimmat ja suosituimmat uutisotsikot yhdessä näkymässä kymmenistä eri verkkolähteistä. <http://www.ampparit.com/>

Syötteiden yleistyessä niitä on alettu tuottaa myös muista kuin blogimerkinnoistä, esimerkiksi julkisista sähköpostilistoista ja sosiaalisista kirjanmerkeistä (*social bookmarking* -palvelut).²⁴ Syötteitä voi soveltaa yhtä helposti myös muun kuin tekstipohjaisen materiaalin välitykseen (mt., 91).

Toinen koko ajan yleistävä tapa hallita ja kuvata verkon valtavia tietosisältöjä ovat ns. *tagit*. Tagit ovat yksinkertaisia termejä, joilla kuvataan verkkosivujen – esimerkiksi yhden blogimerkinnän – sisältöä. Käyttäjät valitsevat yleensä haluamansa kuvailutermit itse ja liittävät ne sivustojensa tai blogimerkintöjensä ohkeen, mutta jotkut ohjelmistot saattavat tarjota myös valmiita kuvailusanoja. Tagit toimivat ikään kuin avainsanoina, mutta ilman ennalta määriteltyä sanas-

verkkoselaimissa (esimerkiksi *Mozilla*) on nykyään uutisvirtojen seuraamisen mahdollistava lukijatoiminto. (Majava mt.)

24 Sosiaaliset kirjanmerkkipalvelut ovat verkkopohjainen vaihtoehto linkkien tallentamiseen ja jakamiseen. Toisin kuin verkkoselaimien kirjanmerkkitoiminnoissa, sosiaalisissa palveluissa käyttäjät voivat kuvata linkkejä tagien ja vapaamuotoisten kuvausten perusteella ja näin jakaa tiedot muiden käyttäjien kanssa. Ks. esim. www.del.icio.us.

toa (taksonomiaa), joka määritteli käsitteiden väliset suhteet. Taggaaminen on yleistynyt nopeasti erityisesti sosiaalisissa kirjanmerkkipalveluissa mutta myös itse tuotetun materiaalin kuten blogimerkintöjen ja valokuvien kuvailussa. Esimerkiksi blogeja seuraavan hakupalvelun Technocratin kautta voi etsiä tagien perusteella aiheen mukaisia blogimerkintöjä (mt., 91–92).

Kuva 5: Sivustoilla tagit esitetään usein 'tagipilvenä'. Tagien koko heijastaa aihepiirin suosiota kyseisellä sivustolla. Mitä isompi kuvake, sitä useammin sanaa on käytetty merkintöjen kuvailussa. <http://www.robbyonrails.com/>.

Majavan mukaan motivaatio tagien käyttöön lähtee käyttäjien henkilökohtaisista intresseistä. Sisällön kuvaaminen tageilla on ennalta määriteltyjen avainsanojen käyttöä helpompaa. Vaikka tagit eivät yleensä pohjaudu valmiiseen avainsanaluokitteluun, niiden pidempiaikainen käyttö tuo esiin tagien välisiä pysyvämpiä yhteyksiä. Näin syntyneitä merkitysjärjestelmiä kutsutaan *folksonomioiksi*. Folksonomiat voivat olla henkilökohtaisia tai jaettuja, riippuen siitä, viitataan jollakin käsitteellä yhden henkilön vai laajemman joukon tai palvelun keskuudessa vakiintuneeseen tapaan merkitä sisältöä. Tageja käyttävien palveluiden hyöty on sitä suurempi, mitä enemmän käyttäjiä osallistuu toimintaan. Majavan mukaan sosiaalisen median palveluista juuri tagien käyttö noudattaa selkeimmin 'joukkojen viisautta' (mt., 92–93). Ne synnyttävät trendejä, nostavat esiin uusia yleisiä mielenkiinnon kohteita ja toimivat eräänlaisena vertaisarvioinnin välineenä.

4.5. Blogit ja wikit opetuksessa ja viestinnässä

Sähköinen tiedonhaku ja viestintä ovat arkipäivää nykyisin myös kouluissa, kuten edellä jo kävi ilmi. Myös verkko-opetus on vähitellen yleistynyt etenkin ammatillisessa opetuksessa ja korkeakouluissa. Silti Wuorisalon (2007) mukaan avoimet verkkopohjaiset oppimisympäristöt, kuten juuri blogit ja wikit, toistaiseksi ”loistavat poissaolollaan” suomalaisissa oppilaitoksissa.

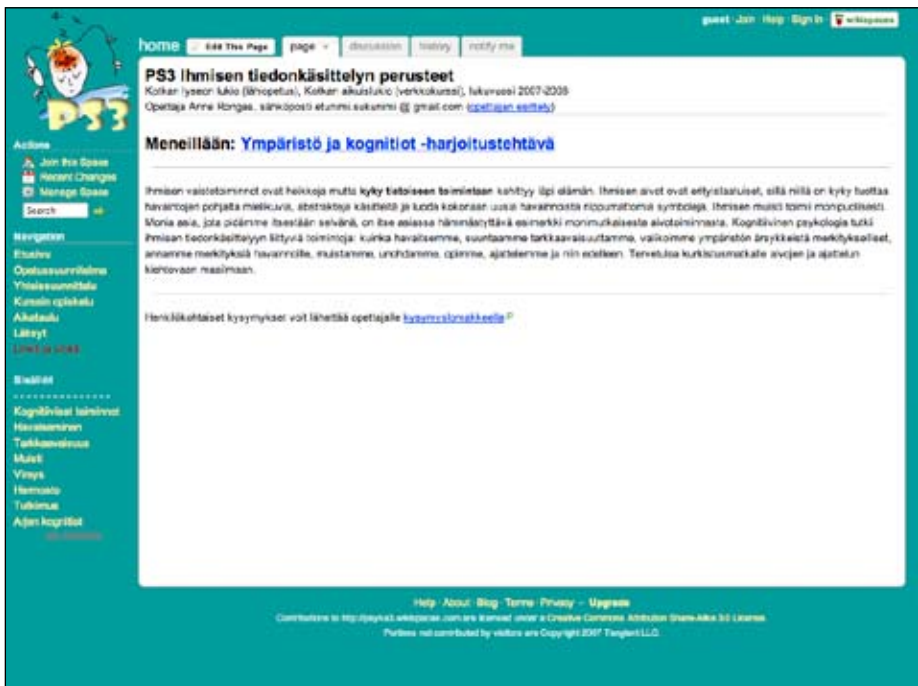
Avoimia verkko-oppimisympäristöjä voidaan pohtia ainakin kahdesta näkökulmasta. Opetuksen näkökulmasta avointen oppimisympäristöjen etuihin kuuluu ensinnäkin tiedon ajantasaisuus ja ympäristön riippumattomuus painetuista oppimateriaaleista. Tämä voi olla myös kustannuskysymys, painetut oppimateriaalit ovat usein raskas menoerä monille kunnille. Avoimet ympäristöt ovat kiinnostavia myös siitä näkökulmasta, että ne mahdollistavat opettajille aiempaa vapaamman pedagogisen roolin: opettaja ei ole enää tiedon välittäjä (‘portinvartija’) vaan oppilaiden ja opiskelijoiden oman toiminnan ja oppimisprosessin mentori, mikä avaa runsaasti uusia mahdollisuuksia toteuttaa opetusta.²⁵

Oppijan näkökulmasta avointen ympäristöjen kantavana ideana on, että oppija dokumentoi oppimisprosessinsa ja -tuloksensa verkkoon, vaikkapa blogiin tai wikiin, jolloin hän voi itse seurata ja arvioida omaa oppimistaan ja taitojensa karttumista. Oppiminen on samalla sosiaalinen prosessi. Sosiaalisissa ohjelmistoissa tietoja ja ideoita vaihdetaan ja niistä keskustellaan. Avointen oppimisympäristöjen etuja on muun muassa se, että ne rakentavat luontevamman kytköksen formaalin, instituutiokeskeisen oppimisen ja kouluopetuksen ulkopuolella tapahtuvan informaalin, ’hiljaisen oppimisen’ välille. Näin oppiminen niveltyy osaksi sitä (virtuaalista) sosiaalista kanssakäymistä, joka muutoinkin on lapsille ja nuorille luontevaa.

Leenamajja Ojala (2006) huomauttaa, että sosiaaliset ohjelmistot ovat varsin lyhyessä ajassa muuttaneet tiedon luomisen ja jakamisen käytäntöjä. Etenkin nuoret pitävät itsensä ajan hermolla seuraamalla keskustelua ja ajan ilmiöitä verkosta ja osallistumalla niiden tuottamiseen itse. Digiajan lapset surffaavat, chattaavat, googlettavat ja irkkaavat päivittäin. Nuoret saattavatkin kokea koulun oppimiskäytännöt liian hitaiksi. Ojalan mukaan koulujen tulisi osallistua sosiaalisten ohjelmistojen maailmaan ja liittää ne osaksi opetusta. Muutoin on vaarana, että syntyy kaksi eriytynyttä opintietä, joista koulun tie jää vähäisempään asemaan kuin verkon tie, joka on lähellä nuorten omaa arkista kokemusmaailmaa.

25 Hyviä esimerkkejä blogien opetuskäytöstä löytyy sivustolta: <http://opiblogilla.pbwiki.com/>.

Sosiaalisten ohjelmistojen etuna on myös se, että vaikka kurssi loppuu tai koulu päättyy, oppimisprosessi jää elämään verkkoon vaikkapa blogin historiaan ja karttuu siellä edelleen, jos blogia ylläpidetään myöhemminkin. Tällaista instituutiokeskeisen oppimisen ja verkossa tapahtuvan hiljaisen oppimisen yhdistävää ja erilaisia teknologioita moniulotteisesti hyödyntävää oppimisareenaa (tai areenoita) on viime aikoina alettu nimittää henkilökohtaiseksi oppimisympäristöksi (*Personal Learning Environment*). Osaaminen pitäisikin Otalan mukaan nykyisissä puitteissa nähdä prosessina, ei staattisena tilana. Keskeisiä taitoja ovat silloin oleellisen tiedon löytäminen, tiedon merkitysten ymmärtäminen, kokonaisuuksien hahmottaminen ja erilaisten tiedon lähteiden tunteminen. Valmiin tiedon muistamisen sijasta keskeisempää on oppimisen ja tiedonhallinnan taito (mt.).

Kuva 6. Wikiä voi hyödyntää esimerkiksi opetussisältöjen tuottamiseen ja säilyttämiseen. Materiaalia tuottavat sekä opettaja että oppilaat. Kuvassa Kotkan aikuislukiossa toteutetun psykologian kurssin wiki. <http://psyka3.wikispaces.com/>.

Blogien ja wikien opetuskäyttöön liittyy kuitenkin varsinkin perusopetuksessa vielä monia kysymysmerkkejä. Jarmo Viteli (2005) huomauttaa, että blogien kontrollointi ja blogityöskentelyn arviointi voi olla opettajan näkökulmasta vaikeaa. Miten esimerkiksi hyödyntää ja arvioida pedagogisesti oppilaiden käymää vapaamuotoista keskustelua? Oppilaita ei myöskään voida pakottaa

julkiseen kirjoittamiseen, eikä oppilastöitä saa julkaista ilman huoltajilta kysyttyä lupaa. Sosiaalisen median haaste liittyy myös siihen, että se muuttaa merkittävästi totuttuja opetuskäytäntöjä. Oppilaiden oma toimeliaisuus nousee tärkeäksi oppimisen resurssiksi, ja opettajan rooli muuttuu tiedon jakajasta ja kontrolloijasta oppimisprosessien ohjaajaksi ja mentoriksi. Kyseessä on iso kulttuurinen muutos, joka vie varmasti aikaa. Näin voidaan päätellä myös seuraavasta hankkeen haastatteluissa esille nousseesta kommentista:

Nykyisin meillä on vain yksi totuus [opetuksessa]. Esimerkiksi wikeissä sen sijaan asioita voi pyörittää ja kyseenalaistaa. Sellainen ei ehkä sovi kouluympäristöön. (Opettaja, Lempäälä).

Myös kaupalliset sähköiset oppimisympäristöt ovat lisänneet sosiaalisten ohjelmistojen kaltaisia elementtejä omiin palveluihinsa. Esimerkiksi OPIT-palvelusta ja Moodle-oppimisalustasta löytyy wikin tyyppisiä välineitä yhteisölliseen tiedonrakenteluun.²⁶ Sen sijaan kaupallisiin oppimisalustapalveluihin blogiteknologia on vasta tulossa.

Miten blogeja ja wikejä voitaisiin hyödyntää oppimisympäristöinä toimimisen lisäksi viestinnässä? Niihin liittyy paljon mahdollisuuksia, joiden hyödyntäminen on vasta alkutekijöissään. Lähtökohtana blogien ja wikien käytön miettimiselle voidaan pitää sitä, että nykyisellään etenkin peruskoulujen läsnäolo verkossa – ainakin internetissä – on hyvin ohutta. Usein näkyvyys rajoittuu perusinformaation jakamiseen koulun html-verkkosivuilla. Toisaalta informaatiota liikkuu runsaasti suljetuissa sisäisissä verkoissa, *intraneteissä*, joihin myös OPIT:in ja sähköisten reissuvihkojen (esimerkiksi *Helmi* ja *Wilma*) voidaan laskea kuuluvan. Reissuvihkot toimivat paitsi oppilashallinnon myös koulun ja kodin välisen viestinnän kanavana (lähinnä oppilaskohtaisen tiedon välittämisessä). OPIT:iin sisältyy puolestaan runsaasti erilaisia viestinnällisiä mahdollisuuksia; palvelussa voi esimerkiksi perustaa keskustelualueita ja aloittaa uusia teemakohtaisia projekteja. Alueita voidaan eriyttää ja varustaa erilaisilla oikeuksilla, jolloin oppilaille, opettajille ja koti-koulu -viestinnälle voidaan varata oma tilansa. Useimmissa palveluissa on myös sisäänrakennettu sähköpostitoiminto, johon puolestaan liittyy erilaisia muokkausmahdollisuuksia.

Suljettuihin palveluihin liittyy kuitenkin joitakin ongelmia. Ne ovat yleensä raskaita tietokantapohjaisia ja kaupallisten toimijoiden hallinnoimia järjestelmiä, joiden muokattavuus ei aina ole kovin joustava. Niihin ei voi esimerkik-

²⁶ Sähköisistä reissuvihkoista ja oppimisalustoista kerrotaan tarkemmin liitteenä olevassa mobiilipalveluita koskevassa selvityksessä (ks. liite 4).

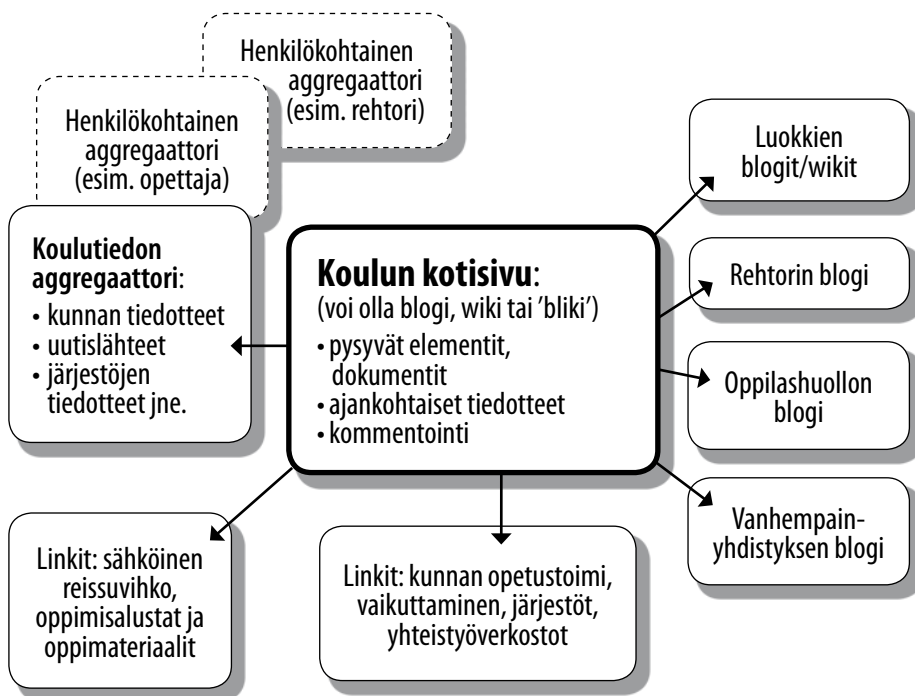
si liittää lisäominaisuuksia avoimesta verkosta. Kyse on myös kustannuksista; kaupalliset palvelut maksavat, ja resurssien riittävyys voi olla etenkin pienissä kunnissa ja kouluissa esteenä tarvittavien palvelujen hankkimiselle. Toisaalta hinta on palvelun tae. Kaupallisten toimijoiden palvelut ovat hyvin tuettuja eikä palvelun saajan tarvitse itse huolehtia esimerkiksi tekniikasta ja palvelintilasta. Myös henkilötietosuoja ja verkkoturvakysymykset ovat hyvin hoidettuja, mikä on arkaluontoista tietoa käsitteleville julkisille organisaatioille tärkeä näkökohta.

Blogien ja wikien etuihin kuuluvat puolestaan julkaisemisen helppous, nopeus ja riippumattomuus. Blogin tai wikin voi kuka tahansa perustaa muutama minuutti, eikä niiden hallinnoinnissa tarvitse olla riippuvainen isoista organisaatioista ja kaupallisista palveluista. Lisäksi blogeissa uusimmat merkinnät nousevat aina ensimmäisiksi, mikä palvelee hyvin koulujen tiedotukselle olennaista ajankohtaisuuden vaatimusta. Tarvittaessa blogiin voidaan avata kommenttitoiminto, jos koulussa halutaan palautetta johonkin ajankohtaiseen aiheeseen. Blogilla voidaan toteuttaa myös kyselyjä, mikä saattaa olla hyödyllinen toiminto paitsi koululle myös hallinnolle.

Kuva 7. Suontaan koulun kotisivut on toteutettu blogiohjelmalla. Tässä blogissa merkinnät ovat vapaasti kommentoitavissa. <http://suontaka.vuodatus.net/>.

Koulujen verkkosivustot voisivat niin ikään hyödyntää nykyistä paljon enemmän sosiaalisen median linkkitoimintoja. Koulun kannalta olennainen verkossa liikkuva informaatio voitaisiin tilata uutissyötteiden avulla erilliseen aggregaattoriin, johon olisi linkki koulun pääsivulta (uutissyötteitä kerättäisiin vaikkapa uutispalveluista, kunnallisesta päätöksenteosta, luokkien blogeista, oppimateriaalipankeista, jne.). Näin koulun omat ajankohtaistiedotteet ja pysyvät tiedot eivät sekoittuisi muuhun informaatioon, mutta linkitykset antaisivat kuitenkin mahdollisuuden seurata myös muuta keskustelua. Uutissyötteiden avulla vanhemmatkin voisivat tilata koulun sivut ja blogit omaan lukijaohjelmaansa.

Kuvio 2. Koulun verkkosivuston rakenne voisi näyttää esimerkiksi tällaiselta. Sivulta on linkit esim. luokkien blogeihin, sähköiseen reissuvihkoon ja koulutietoa keräävään aggregaattoriin. Eri osapuolilla voi olla myös omia henkilökohtaisia aggregaattoreitaan kiinnostavien ja tarpeellisten verkkosisältöjen tilaamiseksi.

4.6. Viestinnän mobilisoituminen

Hankkeessa pohdittiin blogien ja wikien lisäksi myös mobiilin viestinnän merkitystä ja uusia mahdollisuuksia. Mobiili viestintä on yhtä merkittävä viestin-

täteknologia kuin verkko, mutta verkkoviestintään verrattuna sen sosiaalisia merkityksiä ja vaikutuksia on toistaiseksi tutkittu suhteellisen vähän. Nykyisen tiedon valossa mobiiliin viestintään kuitenkin liittyy hyvin samankaltaista uusien käytäntöjen ja viestintäkulttuurin muotoutumista kuin verkon käyttöön (ks. Geser 2004).

Mobiileista laitteista valtaosaa käytetään edelleen pelkästään puhumiseen, vaikka esimerkiksi mobiilin internetin tulemisesta on puhuttu jo kauan. Erilisten kannettavien, verkkoyhteyksillä varustettujen päätelaitteiden (*Personal Digital Assistant*) sijaan teknologia näyttää olevan tälläkin saralla konvergoitumassa, ja matkapuhelimeen ollaan lisäämässä yhä uusia ominaisuuksia.²⁷ Multimediamahdollisuuksilla varustettujen puhelimien myynti lähti toden teolla käyntiin pari vuotta sitten. Nykyisin yhä suurempi osa maailmalla myydyistä matkapuhelimista on varustettu kameralla sekä video- ja äänitallennuksella, mikä mahdollistaa myös musiikin lataamisen ja kuuntelun. 3G-puhelimien suurin ryntäys on kuitenkin vasta tulossa. Suomessa 3G-puhelimien myynti lähti käyntiin vasta ns. kytkykaupan myötä, jolloin hankintahinnat tulivat edullisemmiksi. Verkkolehti Digitodayn mukaan kesällä 2007 3G-puhelinten osuus kaikista myydyistä matkapuhelimista oli jo 27% (Digitoday 2007).

Mobiilin viestinnän mahdollisuuksia on selvitetty kenties ahkerimmin koulutukseen ja opetukseen liittyvissä konteksteissa. Matkapuhelinten edullisuus ja niiden käytön yksinkertaisuus henkilökohtaisiin tietokoneisiin verrattuna selittävät hyvin niiden kiinnostavuutta koulujen näkökulmasta. Suomessakin on toteutettu useita tutkimus- ja kehitysprojekteja, joissa matkapuhelimia on kokeiltu opetuksellisten aineistojen kokoamisessa sekä oppimistulosten esittämisessä ja jakamisessa (ks. esim. Turunen & Syvänen & Ahonen 2003). Projekteissa on havaittu, että oppilaiden opiskelumotivaatio nousee, kun opetukseen tulee mukaan toiminnallinen elementti. Matkapuhelinten vaikutus oppimistuloksiin ei ole täysin selvä, mutta motivoituneisuus joka tapauksessa parantaa ainakin oppimisen edellytyksiä ja valmiuksia.

Tämän hankkeen haastatteluissa ja työpajoissa mobiilia viestintää pidettiin kodin ja koulun yhteistyön kannalta tärkeänä viestintämuotona. Hyödyiksi nähtiin esimerkiksi se, että osapuolten tavoitettavuus on parempi kuin langallisten puhelinten kohdalla. Tämä on tarpeen nopeaa reagointia vaativissa tilanteissa. Myös tekstiviestitoiminto nähtiin hyödylliseksi. Monet opettajat toivoivat yhteydenottoja nimenomaan tekstiviesteillä, joita voidaan vastaanottaa

27 Syyskuussa 2007 viestimissä raportoitiin Nokian olevan toteuttamassa visiota taskussa kulkevasta internetistä. Nokia tuo N-sarjan internet-laitteisiinsa nettipäätteen, johon on istutettu Intelin Wimax-siru (AL 27.9.2007). Pääte perustuu Linux-käyttöjärjestelmään, siinä on Mozilla-selain, sähköpostiominaisuudet ja Skype-tuki.

myös tuntien aikana tai koulupäivän jälkeen, jolloin opettajalla on mahdollisuus reagoida niihin sopivana aikana myöhemmin.

Työpajoissa keskusteltiin niin ikään mahdollisuudesta tilata koulun ajankohtaiset tiedotteet matkapuhelimeen uutissyötteen avulla. Tämä on teknisesti helppoa, mikäli koulun verkkosivut tarjoavat syötteen ja mikäli tilaajalla on käytössään verkkoyhteydellä varustettu puhelin. Näin viestintä pysyy ajantasaisena silloinkin, kun vaikkapa vanhemmat joutuvat työssään liikkumaan paljon eikä heillä ole mahdollisuutta tarkistaa koulun tiedotteita työpaikan tai kodin päätelaitteen selaimella. Nykyisiin sähköisiin reissuvihkoihin liittyy niin ikään yleensä mahdollisuus lähettää järjestelmän kautta viestit erilaisissa formaateissa, yleensä sähköpostina tai tekstiviesteinä. Hankkeen haastatteluissa toivottiin tämänkaltaista joustavuutta viestintäkanavien valinnassa.²⁸

Mobiiliin viestintään liittyy koulujen osalta joitakin erityiskysymyksiä. Niitä ovat esimerkiksi resurssit; opettajille ei yleensä makseta matkapuhelinkustannuksia, mikä varmasti vähentää motivaatiota hyödyntää mobiilin viestinnän mahdollisuuksia. Ongelmia voi tuottaa myös sama piirre, jota toisaalta pidetään mobiilin viestinnän vahvuutena, nimittäin 'missä ja milloin vain' -saavutettavuutta. Hankkeen haastatteluissa kyseltiin muun muassa, saako opettajilla olla enää lainkaan omaa aikaa. Kaikki opettajat eivät haluaisi viestiä työasioissa etenkin viikonloppuisin ja loma-aikoina. Tekstiviestien preferoiminen on tässä avuksi, mutta mitään tekstiviestitulvaa opettajat eivät silti toivo. Viestintäkäytännöistä kaivataankin aiempaa selkeämpiä pelisääntöjä opettajan ja vanhempien kesken. Nykyisin pelisäännöistä ja yhteisistä käytännöistä keskustellaan vain harvoin, kuten edellä jo tuli esiin.

Joka tapauksessa hankkeessa arvioitiin, että mobiili viestintä nousee tulevaisuudessa entistäkin merkittävämpään asemaan, kun 3G-puhelimet yleistyvät ja teknologia konvergoituu verkon ja muiden digitaalisia sisältöjä tuottavien palveluiden kuten television kanssa. Jotkut ennustavat pöytäkoneiden häviämistä ja puhelimen/tietokoneen täydellistä yhdistymistä. Vaikka tällainen visio ei toteutuisi, mahdollista on, että jos laitteiden ja liittymien hinta tulee riittävän alas, kaikilla oppilailta ja vanhemmilla voi jo lähitulevaisuudessa olla käytössään oma puhelinpohjainen verkkopäätelaite, jolloin myös koti-koulu-viestintä voisi siirtyä pääosin mobiiliksi.²⁹

28 Uusin tekniikka mahdollistaa niin ikään mobiilin bloggaamisen, 'mobloggaamisen'. Mobloggaaminen tarkoittaa blogimerkintöjen tai ääni- ja kuvatiedostojen lähettämistä blogiin matkapuhelimen kautta. Hankkeen haastatteluissa sille ei kuitenkaan nähty erityistä tarvetta koti-koulu-hallinto -viestinnässä.

29 Mobiililaitteiden viestinnällisistä mahdollisuuksista ja tulevaisuuden visioista keskustellaan tarkemmin liitteenä olevassa raportissa (ks. liite 4).

5. Suosituksia viestinnän kehittämiseksi

Blogipäivyri-hankkeen yhtenä keskeisenä tarkoituksena oli paitsi kartoittaa nykyisiä viestintäkäytäntöjä myös pohtia suuntaviivoja viestinnän kehittämiseksi tavalla, joka sopii nykyiseen viestintäintensiiviseen yhteiskuntaan. Edellä on jo todettu, että lapset ja perheet viestivät nykyään aktiivisesti sekä verkossa että mobiilisti ja että hankkeen haastatteluissa koti-koulu -viestinnältä kaivattiin monipuolisuutta ja selkeämpiä pelisääntöjä. Tämän luvun tarkoituksena on esitellä ideoita siitä, miten koti-koulu-hallinto -viestintää voitaisiin kehittää, ja esittää joitakin yleisiä suosituksia kehittämistyön lähtökohdaksi.

5.1. Viestinnän periaatteet

Luvussa 3.1. tuotiin esiin, että opetussuunnitelmien perusteiden edellyttämälle koti-koulu -yhteistyölle ei ole määritelty erityisiä muotoja. Yhteistyö onkin kouluille ja vanhemmille joskus hieman hämärästi aukeava asia. Osapuolilla ei aina ole selvää käsitystä siitä, mitä sen olisi tarkoitus pitää sisällään. Tämän hankkeen keskeisiä ideoita on, että kodin ja koulun yhteistyön tulee perustua *hyvin toimivaan, tasa-arvoiseen, helposti saavutettavaan ja riittävän vuorovai-kutteiseen viestintään*. Hyvin toimiva viestintä on lähtökohta, jonka varaan voidaan rakentaa syvempää yhteistyötä aina tarpeen ja tilanteen mukaan.

Yli puolessa Suomen kunnista on erityinen viestintäohjelma, jossa määritellään kunnan organisaatioissa noudatettavan viestinnän yleiset periaatteet ja suositukset (ks. Kuntien viestintätutkimus, Suomen Kuntaliitto 2006). Näitä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan soveltaa myös kodin, koulun ja paikallisen hallinnon väliseen viestintään. Koti-koulu -viestinnälle voidaan laatia myös oma ohjelmansa esimerkiksi osana kunnallista opetussuunnitelmaa. Oleellista joka tapauksessa on, että viestintää mietitään myös kuntatasolla. Tärkeitä kysymyksiä yleisten viestintäperiaatteiden lisäksi ovat esimerkiksi kunnan yhteistyä teknisistä ratkaisuksista sopiminen (sähköinen reissuvihko kaikkiin kouluihin?)

sosiaalisen median välineiden ja niihin liittyvän teknisen tuen tarjoaminen?), verkkoviestinnän turvalliseen käyttöön ohjeistaminen ja riittävän teknisen koulutuksen järjestäminen sekä opettajille että vanhemmille. Koulutuksessa voidaan hyödyntää nykyistä enemmän vertaistukea, jolloin osaavimmat opettajat ja vanhemmat ohjaavat toisia opettajia ja vanhempia. Myös lapset ja nuoret toimivat mielellään aikuisille oppaina, jos saavat siihen mahdollisuuden (ks. luku 5.3.).

Viestinnän pelisäännöistä ja käytännöistä voidaan sopia tarkemmin koulukohtaisesti. Koulu voi esimerkiksi laatia oman viestintäohjelmansa yhteistyössä vanhempien ja oppilashuollon edustajien kanssa. Opettajat ja vanhemmat voivat keskustella käytännöistä myös luokittain. Yhteisesti voidaan sopia esimerkiksi siitä, halutaanko luokkaa koskevat tiedotteet paperimuotoisina vai siirrytäänkö yhteydenpidossa verkko-, sähköposti- ja/tai mobiiliviestintään. Eriarvoistumisen ehkäisemiseksi käytännöistä sovittaessa on syytä ottaa huomioon erilaiset perheet ja valmiudet hankkia ja käyttää teknisiä välineitä.

Erityisenä haasteena on monikulttuurinen maailma, maahanmuuttajilla ei välttämättä ole tietoa Suomen toimintakulttuurista ja koulujärjestelmästä. Ensiarvoisen tärkeää silloin on kasvokkainen viestintä ja opastus siihen, miten erilaisia palveluja ja kanavia käytetään. Tällaisessa asiassa koulut ja vanhempainyhdistykset voisivat aktivoitua. (Huoltaja A, Tampere)

Tarvitaan enemmän tietoa vanhempien tarpeista. Vanhempia tulee opastaa eri viestintäkanavien käyttämiseen. Elämme monikanavaisessa maailmassa, ei voi olettaa että kaikilla on medialukutaitoa. (Huoltaja B, Tampere)

Toisaalta on tärkeää sopia myös esimerkiksi siitä, milloin opettaja on vanhempien tavoitettavissa, millaisista asioista ylipäätään halutaan viestiä, ja miten toimitaan ongelmatilanteissa, jos opettajan ja vanhempien näkemykset menevät ristiin. Hankkeen haastatteluissa muistutettiin myös, että tekniset välineet eivät voi kokonaan korvata kasvokkaista viestintää. Monet vanhemmat kaipaavat lisää henkilökohtaisia keskusteluja opettajien kanssa. Haastatteluissa ehdotettiin esimerkiksi kuukausittaisia aamukahveja, jolloin vanhemmillä olisi mahdollisuus tulla koululle tapaamaan opettajia.

Yhteisistä käytännöistä sovittaessa vanhemmat voivat samalla arvioida, tarvitaanko sähköinen kanava vanhempien keskinäiselle vertaisviestinnälle. Keskustelukanava voi olla tarpeen, jos halutaan keskustella ajankohtaisista ongelmista, ideoida yhteistä toimintaa tai vaikkapa kommentoida hallinnon suunnitelmia, jotka koskettavat lasten ja koulun etua. Samalla on syytä miettiä tarkoin, halu-

taanko keskustelukanavasta avoin vai suljettu ja sallitaanko sillä kirjoittaminen anonyymisti (ts. laaditaan yhteinen netiketti, jota kaikki sitoutuvat noudattamaan). Vastaavasti, jos vanhemmat kaipaavat enemmän kasvokkaista vertaisviestintää, voidaan sopia vaikkapa säännöllisistä iltakahveista koululla, jolloin vanhemmat voivat tavata ja keskustella vapaamuotoisesti.

Viestinnän tarpeita on niin ikään syytä kartoittaa säännöllisesti sekä kunnassa että koulukohtaisesti. Koulut voivat esimerkiksi tehdä huoltajille kyselyn ennen syksyn ensimmäisiä vanhempainiltoja, jolloin tuloksia voidaan tapaamisen yhdessä käydä yhdessä läpi.

Suosituksia:

- 1(a) Sovitaan kuntakohtaisesti viestinnän yleisistä periaatteista ja teknisistä ratkaisuista.
- 1(b) Sovitaan viestinnän pelisäännöistä ja käytännöistä koulukohtaisesti.
- 1(c) Selvitetään viestintätarpeita säännöllisesti.
- 1(d) Otetaan huomioon erilaiset perheet ja valmiudet käyttää viestintävälineitä.

Taulu 4. Viestinnän periaatteita koskevia suosituksia

5.2. Viestinnän käytännöt ja välineet

Hankkeessa tuli esiin, että monet vanhemmat kaipaavat kouluilta sekä enemmän tietoa lastensa koulunkäynnistä että vuorovaikutteisempaa viestintää. Viestintäkanavilta puolestaan toivottiin monipuolisuutta ja joustavuutta. Monissa haastatteluissa toivottiin myös, että koulun toiminta olisi avoimempaa ja näkyisi aktiivisemmin ulospäin myös verkossa. Viestintäkäytäntöjen kehittämistä on hyvä miettiä näiden tarpeiden pohjalta.

Verkkoviestinnän kehittäminen oli ideoissa ja kommentoissa keskeisellä sijalla. Verkkoviestinnän ongelmiksi mainittiin mm. se, että koulun kotisivut eivät aina ole tarpeeksi ajantasaisia. Sivut ovat yleensä myös staattisia, ja vuorovaikutteisia osioita on vain vähän (useimiten ei lainkaan). Sivuille toivottiin nykyistä runsaammin sisältöjä, enemmän linkkejä olennaisiin palveluihin ja tietosisältöihin, kuvia ja juttuja oppilastoista, keskustelufoorumeita, luokka-kohtaista tietoa sekä rehtorin ja luokkien omia blogeja.

Osa [koulujen] sivustoista toimii, osa ei. Niillä olevien tietojen ajantasaisuudesta ei ole varmuutta. (...) Sivustot voisivat olla yhtenäisen näköiset, vuorovaikutteisuutta ei hirveästi ole eikä lomakkeita. Sivustot ovat tällä hetkellä eräänlaisia luurankomalleja, voisi olla paljon enemmänkin [sisältöä]. (Hallinnon edustaja, Tampere)

Myös sähköiset reissuvihot saivat kannatusta oppilaskohtaisen tiedonvaihdon kanavina. Hallinnon verkkosivuille kaivattiin enemmän sähköisiä palveluja (lomakkeita, oppaita, kysymys- ja keskustelupalstoja) sekä tiedon parempaa löydettävyyttä ja linkitettävyyttä.

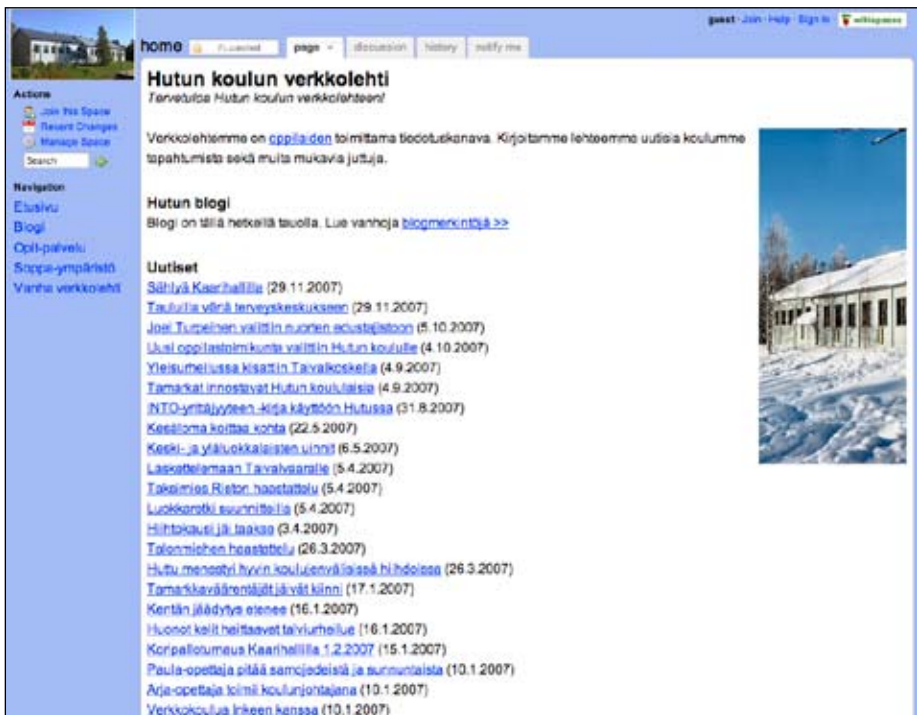
Blogeja ehdotettiin pidettäväksi myös esimerkiksi teemaviikkojen ja leirikoulujen yhteydessä. Blogi- ja wikiteknologialla on niin ikään helppo julkaista verkkolehteä tai tehdä koulun kotisivuja. Blogeja käytettäessä tietojen päivittämistä ei tarvitse keskittää yhdelle henkilölle, vaan kaikki voivat tehdä päivityksiä joko yhteiseen tai luokkakohtaiseen blogiin.³⁰ Lisäksi blogiteknologia on suhteellisen edullista. Verkossa on tarjolla myös ilmaisia palveluja ja vapaasti imuroitavissa olevia open source -blogimoottoreita.³¹ Tämä saattaa olla huomion arvoinen näkökohta silloin, kun käytettävissä olevat resurssit ovat pieniä. (Palvelintilasta ja muista teknisistä seikoista keskustellaan vielä raportin lopussa.)

Joissakin hankkeen haastatteluisa epäiltiin blogiviestinnän sopivuutta kouluviestintään. Blogit nähtiin leimallisesti henkilökohtaisina viestintävälineinä, kun taas kouluissa tarvitaan yhteisöviestintään sopivia työkaluja. Kritiikki on osin oikeutettua, blogit ovat viime vuosina tulleet tunnetuksi nimenomaan henkilökohtaisina, bloggaajan omaa persoonaa korostavina viestintävälineinä. Toisaalta blogeja voidaan hyvin käyttää yhteisölliseenkin viestintään. Blogiteknologiaan liittyy useita ominaisuuksia, esimerkiksi käännteinen kronologinen rakenne ja mahdollisuus viedä blogiin pysyviä elementtejä nopeasti päivittyvien merkintöjen ohien, jotka tekevät blogeista käyttökelpoisia viestintäalustoja myös yhteisöille ja organisaatioille. Monet yksityiset organisaatiot käyttävät tänä päivänä aktiivisesti blogeja sekä sisäiseen että ulkoiseen viestintäänsä. Myös Blogipäivyrin blogi suunniteltiin siten, että se toimi sekä kotisivualueena että ajankohtaisten, kommentoitavissa olevien tiedotteiden julkaisuareenana.

30 Blogien päivittämisen helppous, vuorovaikutteisuus ja pedagogiset hyödyt nousivat esiin hankkeeseen tuotetussa tutkimuskatsauksessa, jossa selvitettiin mm. kahden koulun kokemuksia bloggaamisesta (Sillanmikko 2006). Ks. Ihastjärven koulun blogi <http://ihastjarvi.vuodatus.net> sekä Suontaan koulun blogi <http://suontaka.vuodatus.net>.

31 Avoimen lähdekoodin alustojen asentaminen, muokkaaminen ja ylläpito vaativat kuitenkin suhteellisen paljon teknistä tietotaitoa. Mm. Blogipäivyrin blogialustaksi valittu Drupal (<http://drupal.org/>) osoittautui tavallisen käyttäjän kannalta teknisesti haastavaksi ratkaisuksi.

Wikit eivät olleet hankkeen osallistujille kovin tuttuja, ja haastatteluissa niidenkin toimimista käytännössä epäiltiin.³² Blogien tapaan myös wikejä voidaan kuitenkin hyödyntää monella tapaa sekä opetuksessa että viestinnässä.³³ Wikit ovat tehokkaita tiedon keräämisen, yhdistämisen ja säilyttämisen välineitä. Wikillä voidaan työstää yhteisiä dokumentteja ja rakentaa vaikkapa koulun historiikka valokuvineen ja haastatteluineen. Myös lapsen kasvun kansio voitaisiin toteuttaa (suljettuun) wikiin. Wikejä voidaan niin ikään käyttää sähköisenä – tarpeen mukaan avoimena tai suljettuna – oppimisympäristönä kaikenlaisessa opetuksessa (ks. kuva 6). Oheisessa esimerkissä taivalkoskelaisen Hutun koulun oppilaat tekevät koulun tiedotuslehteä verkossa wikispaces-alustalla (kuva 8).

Kuva 8. Hutun koulun oppilaat tekevät verkkolehteä wikispaces-wikillä.
<http://huttu.wikispaces.com/>.

- 32 Wikiin tuotettuja sisältöjä voi esimerkiksi käydä vapaasti 'sotkemassa', etenkin jos wiki on toteutettu avoimessa verkossa. Wiki-ohjelmiin sisältyy kuitenkin historia-toiminto, joka tallentaa kaikki kirjoitetut sivuversiot, jolloin sotkettu sivu voidaan helposti poistaa ja korvata aiemmalla sisällöllä. Wikin muokkausmahdollisuus voidaan myös rajata, jolloin editointia pääsevät tekemään vain ne, joilla on siihen oikeudet.
- 33 Blogien ja wikien hyödyllisyyttä voidaan arvioida myös siitä näkökulmasta, että viestinnän siirtäminen pääosin niihin saattaa huomattavasti vähentää sähköpostiviestinnän tarvetta ja määrää sekä kouluissa että kodeissa.

Koulujen verkkosivuille toivottiin useissa haastatteluissa enemmän linkkejä. Sivut voitaisiinkin rakentaa nykyistä enemmän portaalinomaisemmiksi. Sivujen linkkivalikoima on myös hyvä tarkistaa säännöllisesti. Vanhempien näkökulmasta tarpeellisia ovat esimerkiksi sisäiset linkitykset sähköiseen reissuvihkoon, oppilashuollon palveluihin, luokkien sivuille sekä keskustelupalstalle, ja ulkoiset linkitykset esimerkiksi kunnan kulttuuri- ja opetustoimeen (kirjasto, opetustoiminta koskeva päätöksenteko, kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet) ja keskeisiin järjestöihin (Vanhempainliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, paikalliset nuoriso- ja urheilujärjestöt, jne.). Opettajille ja oppilaille tärkeitä ovat linkit oppimisolustoille ja oppimateriaaleihin, uutislähteisiin sekä erilaisiin yhteistyöverkostoihin. Ajankohtaisia, usein päivittyviä tietoja (uutispalvelut, päätöksenteko, järjestöjen ajankohtaiset tiedotteet, paikalliset tapahtumat) voitaisiin niin ikään kerätä erilliseen aggregaattoriin, johon olisi linkki koulun pääsivulta.

Viestinnän kehittämisessä on hyvä muistaa, että kaikilla ei edelleenkään ole pääsyä verkkoon.³⁴ Matkapuhelin löytyy sen sijaan käytännössä kaikista taluksista, joten verkkoviestintää on hyvä suunnitella siten, että se tukee verkon mobiilia käyttöä. Esimerkiksi monet sähköiset reissuvihot toimivat jo näin. Muutenkin viestinnän monikanavaisuuteen on syytä kiinnittää huomiota.

Hankkeessa sekä opettajat että vanhemmat korostivat mobiilin viestinnän merkitystä. Mobiililaitteiden osalta ongelmaksi nähtiin kuitenkin näytön pieni koko, joka on ratkaistava ennen kuin ne voidaan ottaa laajaan viestinnälliseen ja opetukselliseen käyttöön. Toinen ongelma on, että langaton tiedonsiirto on vielä suhteellisen hidasta ja kallista. Monet haastatelluista arvelivat silti, että mobiili päätelaite on tulossa kouluihinkin kaikkien – myös oppilaiden – käyttöön. Mobiilisuus nähdään tulevaisuuden keskeisimpänä teknologiana, ja verkkoviestinnän uskotaan siirtyvän jollakin aikataululla pysyvästi langattomiin päätelaitteisiin.³⁵

Mulla on sellanen vahva kutina, että mobiilit laitteet on tulossa. (Opettaja, Janakkala)

34 Tammikuussa 2007 Suomen kotitalouksista 53%:lla oli laajakaistayhteys. Mahdollisuus hankkia kiinteän verkon laajakaistayhteys oli yli 96%:lla kotitalouksista (Laajakaistainfo.fi 2007).

35 Tässä on kuitenkin syytä ottaa huomioon mobiilien laitteiden ja langattomien tietoverkkojen mahdolliset terveyshaitat. Esimerkiksi Saksassa, Itävallassa ja Iso-Britanniassa kansalaisia on varoitettu langattoman lähiverkon säteilystä. Joidenkin tutkimustietojen mukaan langaton internet-yhteys säteilee käyttäjälleen voimakkaammin kuin matkapuhelin. Saksassa hallitus kehottaa käyttämään lankayhteyttä langattoman wlan-lähettimen sijaan, kun päätelaitteella otetaan yhteys laajakaistaverkkoon (Taloussanommat 2007; Mbnnet 2007b). Vaikka langattomien verkkojen terveysvaikutukset ovat kiistanalaisia, tutkimusten tuloksia on syytä seurata ja yleiset suositukset ottaa huomioon sekä kodeissa että koulussa.

Suosituksia:

- 2(a) Pidetään huolta viestinnän monikanavaisuudesta, joustavuudesta ja vuorovaikutteisuudesta.
- 2(b) Kehitetään kunnan ja koulun kotisivuja monipuolisemmin palveleviksi portaaleiksi.
- 2(c) Kokeillaan sosiaalisen median välineitä, esimerkiksi luokkien omaa blogia ja koulun tiedotteiden julkaisemista wikissä.

Taulu 5: Viestinnän välineitä koskevia suosituksia.

5.3. Toimintakulttuuri

Hankkeen aikana nousi esiin monia koulujen toimintakulttuuriin liittyviä kysymyksiä ja pulmia. Ensinnäkin, opettajilla ja vanhemmilla on usein hyvin erilaisia käsityksiä siitä, millaista ja kuinka tiivistä kodin ja koulun yhteistyö pitäisi olla. Molemmilta taholta löytyy arvioita, joiden mukaan yhteydenpitoa on jo liikaa tai sitä on liian vähän. Kaikki vanhemmat eivät esimerkiksi haluaisi tietoa ’joka risahduksesta’ lasten koulunkäynnissä. Opettajat puolestaan eivät jaksata jatkuvaa, runsaasti aikaa ja resursseja vievää yhteydenpitoa koteihin. Tässäkin on selvästi tarvetta periaatekeskustelulle ja selkeistä pelisäännöistä sopimiselle.

Toiseksi, myös sähköiseen viestintään liittyy monia toimintakulttuurin kannalta keskeisiä kysymyksiä. Jotkut koulut eivät esimerkiksi halua kotisivuilleen muuta kuin perusinformaation. Tähän voi olla sekä turvallisuuteen että toimintatapoihin liittyviä syitä; koulun asioita ei välttämättä haluta ’levitellä’ ulospäin. Tietoturva on luonnollisesti verkkoviestinnästä puhuttaessa aina otettava huomioon, ja tässäkin tarvittaisiin kuntakohtaisia ohjeita. Toisaalta voidaan esittää myös sellainen ajatus, että verkon virtuaalisilta areenoilta sulkeutuminen ei edistä verkon kehitystä kansalaisten kannalta myönteiseen suuntaan. Verkon käyttötavoista on käynnissä kova kilpajuoksu, ja verkon kehitykseen voidaan vaikuttaa vain toiminnan kautta. Niin ikään voidaan ajatella, että koulut ovat osa julkista palvelua, jota koskevat samat periaatteet kuin muutakin julkista toimintaa. Julkishallinnossa on jo vuosia pyritty kehittämään avoimempaa ja läpinäkyvämpää toimintakulttuuria. Tässä muutoksessa verkkoviestinnällä on

ollut keskeinen merkitys. Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat hyviä ohjenuoria myös koulujen viestintään, tästä monet hankkeessa haastatellut olivat yhtä mieltä.

Kolmanneksi, toimintakulttuurin kannalta mielenkiintoinen havainto oli myös, että aktiivisen kansalaisuuden ajatus on monille kouluille edelleen suhteellisen vieras. Aktiivista kansalaisuutta ei ole omaksuttu kasvatuksen ja koulun toiminnan käytännölliseksi periaatteeksi, vaikka julkinen hallinto ja opetussuunnitelmat sitä edellyttävätkin. Lasten osallisuuden ja opettajien kansalaisuuden edistäminen on kuitenkin tärkeä osa julkisen hallinnon linjaamia demokratian kehittämisspyrkimyksiä (ks. Siikaniva 2005; Rantala & Salminen 2006; Syrjäläinen et. al. 2006; Suutarinen 2006; Hansen 2007). Haastatteluissa suomalaista toimintakulttuuria luonnehdittiin esimerkiksi näin:

Suomalaisesta kulttuurista puuttuu räväkkyys. Ongelma opettajien kohdalla on, pitääkö toimia kunnan tavoitteiden puolesta, edustaako työnantajaa, 'firmaa', kuten yksityisellä puolella? Opettajat ovat samalla myös kuntalaisia, pitäisi voida tuoda oma mielipide julki, aina pitää voida puhua. Koulut ovat osa yhteiskuntaa, eivät erillinen saareke. Ei auta, että opettaja yrittää kaventaa roolinsa ja vain hoitaa oman työnsä. Yhteiskunnallinen elämä ei mene näin. (Hallinnon edustaja, Tampere)

Kansalaisuuden käytäntöjen kehittämisessä olennaista on arkipäivän vaikuttaminen omaan lähiympäristöön. Tätä lapset, vanhemmat ja opettajat voivat harjoitella yhdessä.³⁶ Myös aktiivinen yhteydenpito ja keskustelu ovat tärkeitä osallisuuden muotoja. Kodin ja koulun yhteistyö on kansalaisyhteiskunnan arkista kansalaisuutta, jolla on oma merkityksensä demokraattisen toimintakulttuurin luomisessa ja ylläpitämisessä.

Neljäs toimintakulttuurin kannalta olennainen seikka liittyy aiemmin keskusteltuun koulujen mediakasvatukseen. Keskustelussa todettiin, ettei kuilu lasten ja nuorten arkisen viestintympäristön ja toisaalta koulun toimintaympäristön välillä saisi kasvaa liian suureksi. Esimerkiksi Jaakkolan (2007) mukaan julkisessa keskustelussa nuorten mediatottumuksista on korostunut 'media-suojelun diskurssin' näkökulma. Mediasuojelu on erityisen tärkeää ala-asteikäisten lasten mediakasvatuksessa, mutta sen tulisi Jaakkolan mukaan väistyä sitä mukaa, kun yksilön oman elämän hallinta ja siihen liittyvä toiminnallisuus lisääntyvät.

36 Ks. esim. Kohti osallistuvaa toimintakulttuuria tamperelaisissa kouluissa (2004) ja valtakunnallisen Nuorten osallisuushankkeen raportti hyvistä osallistumisen käytänteistä (Vehviläinen 2006).

Kouluissa tarvittaisiin selkeämpi linja siihen, miten lapsia ja nuoria ohjataan viestimään ja toimimaan verkossa. Keskeistä on antaa oppilaille mahdollisuus kokeilla itse mediasisältöjen, esimerkiksi lehtijuttujen, uutisten ja mainosten tuottamista, jolloin he näkevät havainnollisesti, ettei kaikki mediassa ole välttämättä totta ja että mediailmaisuus voi suunnitella, värittää, jopa manipuloida (Leppiniemi 2006). Näin lapset oppivat konkreettisesti mediatotuuden suhteellisuuden. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että lasten ja nuorten tekniset taidot ovat erinomaiset. Sen sijaan lähdekritiikin taito ja toisaalta oman toiminnan seurausten ymmärtäminen ovat vielä puutteellisia (Syvänen, Pehkonen & Turunen 2004).

Toisaalta samat ohjaus- ja tiedontarpeet koskevat myös vanhempia. Vain harvat vanhemmat tietävät, mitä lapset oikeastaan puuhaavat verkossa ja millaisia seurauksia verkkoyhteisöissä toimimisella voi olla. Nykyisellään vanhempien tieto-aidot eivät selvästikään riitä lasten ohjaamiseen. Sen sijaan he voisivat toimia 'osallistuvina havainnoijina' ja mennä kokeilumielessä mukaan lasten verkkoaktiiviteetteihin. Virtuaalisten maailmojen ja yhteisöjen logiikkaa, käytäntöjä ja sääntöjä ei voi oppia muuten kuin toimimalla niissä itse.

Aktiiviselle osallistumiselle perustuu myös Helsingin opetustoimessa käynnissä oleva laaja verkko-oppimisen kehittämishanke. Tavoitteena on kehittää erityisesti sellaisia työskentelytapoja ja käytäntöjä, joissa oppilaat pääsevät itse tekemään ja tuottamaan, keskustelemaan ideoistaan toisten oppilaiden kanssa ja oppimaan näin yhdessä. Perinteisten tietoteknisten taitojen lisäksi kehitetään mediataitoja ja oppimista äänen, kuvan ja videoiden avulla. (Opettajalehti 21/2006)

Kuva 9. Käytännöllistä mediakasvatusta voi toteuttaa myös näin: Australian Canberrassa sijaitseva Suomi-koulu lähetti elokuussa 2006 Onja-pehmolelukengurun tutustumaan suomalaisiin kouluihin. Tavoitteena oli lisätä vuorovaikutusta oppilaiden, koulujen ja kulttuurien välillä tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Kengurun matkaa saattoi seurata blogilta, johon myös vierailijakoulujen opettajat ja lapset kirjoittivat. <http://kengurunmatkassa.blogspot.com>

Jaakkola (2007) puolestaan raportoi mielenkiintoisesta kokeilutyöpajasta, jossa hyödynnettiin nuorten asiantuntemusta aikuisten mediataitojen syventämiseksi. Kokeilussa pirkanmaalaiset 16–18-vuotiaat lukiolaiset tutustuttivat peruskoulujen ja lukioiden opettajia verkko nuorisokulttuureihin kuten ‘messettämiseen’, ‘irkkaamiseen’ ja supersuosittuun Habbon maailmaan. Opettajat pääsivät myös itse kokeilemaan palveluja nuorten kouluttajien avustamana.

Koulutuksen aikana epäluulot hälvenivät puolin ja toisin, ja opettajat alkoivat nähdä nuorten medioissa paljon positiivisiakin piirteitä, jotka liittyivät esimerkiksi yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Opettajat myös ideoivat sosiaalisen median pedagogisia hyödyntämismahdollisuuksia. Nuoret kouluttajat pääsivät puolestaan astumaan välillä opettajan rooliin. Roolien vaihtaminen koettiin molemmilla tahoilla hyväksi yhteistyömuodoksi, jota haluttiin jatkaa vastaisuudessaakin.

Jaakkolan mukaan koulutuspäivä ”osoitti keinoja nuorten mediakompetenssin hyödyntämiseksi ja toi esiin mahdollisuuksia, miten nuorten informaaleissa mediakulttuurin ympäristöissä haltuun ottama ja omistama hiljainen tieto voidaan laajentaa molempia osapuolia hyödyttäväksi oppimisen materiaaliksi, kasvatukselliseksi resurssiksi.” Samalla tavalla nuorten tarjoamaa vertaistukea voitaisiin hyödyntää myös blogeihin ja wikeihin tutustumisessa.

Viestintäyhteiskunnan aktiivisiksi toimijoiksi kehitytään vain kokeilun ja toiminnan kautta. Kouluille, kuten muillekin instituutioille ja yhteisölle viestintätaitojen harjoittelun ohjenuoraksi sopii sosiaalisen median periaate, joka korostaa siirtymistä yksisuuntaisesta, ylhäältä-alas tulevasta tiedottamisesta kohti horisontaalista vertaisviestintää ja yhdessätekemisen käytäntöjä.

Suosituksia:

- 3(a) Ohjeistetaan kouluja verkon turvalliseen käyttöön.
- 3(b) Kehitetään avointa, keskustelevaa toimintakulttuuria ja aktiivisen kansalaisuuden käytäntöjä.
- 3(c) Harjoitellaan vastuullista median käyttöä ja sisältöjen tuottamista sekä osana opetusta että oppilaiden, opettajien ja vanhempien yhteisissä projekteissa.

Taulu 6. Toimintakulttuuria koskevia suosituksia.

6. Keskustelua

6.1. Hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Blogipäiväyri-tutkimushankkeessa selvitettiin kodin, koulun ja hallinnon välistä yhteistyötä viestinnällisestä näkökulmasta. Hankkeessa kartoitettiin haastattelujen avulla nykyisiä viestintäkäytäntöjä ja ideoitiin viestinnän kehittämistä sosiaalisen median, erityisesti blogien ja wikien hyödyntämismahdollisuuksien näkökulmasta. Tarkoituksena oli pohtia, miten toimijat voisivat olla yhteydessä siten, että kaikkien asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää kasvatuksessa ja päätöksenteossa. Tässä luvussa arvioidaan hankkeen tavoitteiden toteutumista ja keskustellaan joistakin koulujen viestintään liittyvistä erityiskysymyksistä.

Kolmen yhteistyökunnan kouluissa ja hallinnossa tehdyn haastattelukierroksen jälkeen työskentelyn painopiste siirtyi työpajojen suunnitteluun ja sosiaalisen median tarkempaan tutkimiseen kirjallisuuden ja erilliselvitysten kautta. Syksyllä 2006 sekä kouluissa että kodeissa blogeja, wikejä ja muita sosiaalisen median välineitä tunnettiin vain vähän. Vain rajoitettu joukko tekniikasta kiinnostuneita opettajia oli tutustunut niihin päällisin puolin.³⁷

Lähtötilanteessa blogeja ja wikejä oli käytössä yhteistyökuntien kouluissa opetus- tai viestintätarkoituksessa vain muutamia. Tampereella oli kaksi blogia ylläpitävää rehtoria, muutamassa tamperelaisessa koulussa blogia oli kokeiltu opetuskäytössä ja yhdessä lempäläisessä koulussa oli avattu wiki kokeellisesti, mutta se ei ollut vielä käytössä. Haastatteluissa blogien ja wikien pedagogisia ja viestinnällisiä hyötyjä myös epäiltiin. Esiin tuli tervettä kritiikkiä jatkuvasti muuttuvaa tekniikkaa kohtaan. Erään hallinnon edustajan (Tampere) sanoin ”teknologioihin ei pidä hirttäytyä”. Toinen haastateltava puolestaan ihmetteli: ”Kuka lukee toisten jorinoita ja puolivillaisia ajatuksia? Ei kiinnosta!” (Opettaja, Tampere)

37 Tämä havainto koski nimenomaan peruskoulun opettajia. Ammatillisessa ja korkeakoulutuksessa kiinnostus sosiaaliseen mediaan oli jo olemassa, ja välineiden pedagogisia mahdollisuuksia oltiin selvittämässä (ks. esim. Parikka 2006; Laitinen & Rissanen 2007).

Taustaoletuksena näytti olevan myös se, että uusien teknisten välineiden omaksuminen vie aina runsaasti aikaa ja resursseja. Vain harvat ovat motivoituneita päivittämään taitojaan jatkuvasti. Esimerkiksi opettajien kohdalla työpaine on jo nykyisellään kova, eikä tekniikan kehityksen ja muuttuvien vaatimusten perässä pysyminen ole helppoa. Toisaalta haastatteluissa todettiin myös, että koulun rehtorilla on suuri vaikutus siihen, kuinka motivoituneita koulussa ollaan käyttämään tekniikkaa ja opettelemaan uusia taitoja. Innostava ja yhteistyökykyinen rehtori saattaa vetää mukaansa koko koulun uusien käytäntöjen kehittämiseen.

Osallistujien palautteissa hanketta ja sosiaaliseen mediaan tutustumista pidettiin hyödyllisenä ja uusia ajatuksia herättävänä. Hankkeen jälkeen sosiaaliseen mediaan suhtauduttiin aiempaa myönteisemmin. Osallistumisen todettiin myös monipuolistaneen näkemyksiä kodin, koulun ja hallinnon viestinnästä. Osallistajat tosin kokivat, että uusiin välineisiin ja niiden käyttömahdollisuuksiin perehtyminen olisi vaatinut pidemmän koulutus- ja kokeilujakson. Toisaalta aikaisemmista tutkimushankkeista saatujen kokemusten perusteella Blogipäivyrissä lähdettiin liikkeelle siitä oletuksesta, että pitkäaikaiset ja yhteistyöhön sitoutumista edellyttävät hankkeet ovat osallistujien kannalta vaativia, jolloin osallistujien määrä saattaa jäädä hyvin pieneksi. Myös tässä hankkeessa työpajatyöskentelyyn sitoutuminen oli joillekin osallistujille vaikeaa. Alkuperäisestä yli kahdestakymmenestä rekrytoidusta työpajoihin osallistui lopulta kokoontumiskerrasta riippuen vain 12–16 henkilöä.

Osallistujien kommentteja hankkeesta:

”Erittäin hyödyllinen ja ajatuksia herättävä.”

”Minulle ainakin Blogipäivyristä oli iloa ja opin uusia asioita.”

”Näkemykseni on laajentunut. Myönteisyys [sosiaaliseen mediaan] on lisääntynyt!”

”Näkemykseni [sosiaalisesta mediasta] on muuttunut myönteisemmäksi.”

Taulu 7. Osallistujien kommentteja Blogipäivyrin hankkeesta.

Blogipäivyrin tavoitteiden toteutumista voidaan silti arvioida kokonaisuutena myönteisesti myös palautteiden valossa. Monet opettaja-osallistajat kiinnostuivat sosiaalisesta mediasta ja ovat nyt suunnittelemassa blogien ja wikien kokeilua opetuksessa ja viestinnässä. Osallistajat myös arvioivat, että kiinnostus sosiaaliseen mediaan on yleisemminkin kasvussa opettajien keskuudessa,

vaikka uusien välineiden käyttöä vielä arastellaankin. Vanhemmat ovat hankkeeseen osallistumisen myötä kiinnittäneet aiempaa enemmän huomiota viestinnän toimivuuteen ja keskustelleet siitä myös koulujen kanssa.

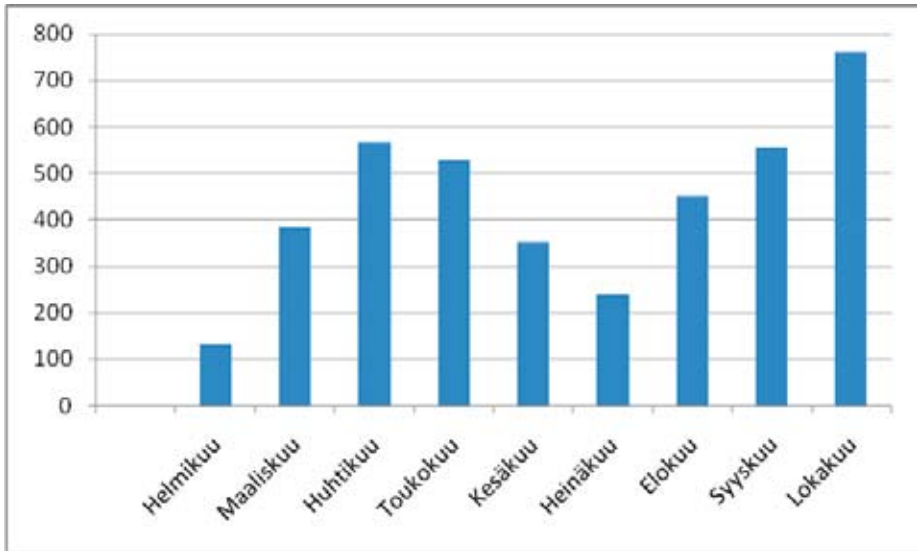
Myös tutkijoiden näkökulmasta hanke voidaan arvioida myönteiseksi, vaikka prosessiin liittyi myös joitakin ongelmia. Niistä voidaan mainita etenkin kaksi: vähäinen osallistuminen blogin ja wikin ylläpitoon sekä hankkeen ja yhteistyökuntien hallinnon vuorovaikutuksen jääminen vaillinaiseksi.

Hankkeessa saadut kokemukset yhteisöllisestä bloggaamisesta ja wikillä työskentelemisestä olivat jonkin verran ristiriitaisia. Kukaan osallistujista, hankkeen tutkijoista tai työpajaosallistujista, ei ollut aiemmin ylläpitänyt blogia, ja kokemukset kommentoinnistakin olivat hyvin vähäisiä.³⁸ 'Bloggaaminen blogeista', tutkimushankkeen keskeisestä aihepiiristä, osoittautui vaikeahkoksi, todennäköisesti siitä syystä, että sillä ei ollut kosketuspintaa osallistujien omaan kokemusmaailmaan ja kiinnostuksen kohteisiin. Näin ollen blogimerkintöjen aiheita oli välillä vaikea keksiä eikä sopivaa kirjoittamisen 'tyyliä' oikein löytynyt. Päiväkirjanomaiset, yksityisten henkilöiden blogit ovat usein ilmaisultaan persoonallisia, kun taas julkisissa blogeissa ilmaisuun haetaan neutraalimpaa otetta. Tämä selvästi vaikuttaa blogien kiinnostavuuteen. Lopulta vain harvat osallistuivat Blogipäivyrin blogin kirjoittamiseen. Muiden kuin tutkijoiden merkintöjä tuli neljän kuukauden työpajavaiheen aikana vain muutama, ja keskustelu kommentoinnin kautta jäi sekin kohtuullisen vähäiseksi.

Sen sijaan ainakin tutkijoiden näkökulmasta blogi osoittautui helpoksi ja käteväksi tiedotuskanavaksi. Blogilla informoitiin tulevista työpajakokouksista ja muista aihepiiriin liittyvistä tapahtumista. Blogi toimi niin ikään yksinkertaisena kotisivualustana, jolta löytyivät pysyvinä elementteinä sekä hankkeen perustiedot että erilaisia dokumentteja. Blogin etusivulle liitettiin linkki RSS-syötteeseen ja annettiin ohjeet sen käyttämiseen. Blogilla tehtiin myös useita kyselyitä (*poll*), mutta ne eivät herättäneet lukijoiden kiinnostusta, ja vastausaktiivisuus jäi hyvin pieneksi. Toisaalta, vaikka tutkimus- ja osallisyryhmän bloggaaminen ei ollut kovin aktiivista, Blogipäivyrin blogi sai kohtuullisen runsaasti kävijöitä muualta verkosta. Helmikuusta lokakuuhun ulottuvalla aikavälillä blogilla vierailtiin tutkimusryhmän ulkopuolelta useita tuhansia kertoja (ks. taulukko 2).³⁹

38 Työpajojen vierailevat esiintyjät olivat sen sijaan kokeneita bloggaajia. Ks. Jere Majava: <http://blogit.helsinki.fi/tyonimi/>; Anne Rongas: <http://personal.inet.fi/private/anne.rongas/sivu2.html>; Mikko Ahonen: <http://beyondcreativity.blogs.com/>.

39 Blogin lokitietojen mukaan blogin RSS-syötettä haettiin 2007 lokakuun loppuun mennessä yhteensä n. 7 000 kertaa. Blogille oli päädytty useimmiten Google-haun kautta.

Kuvio 3. Blogipäiväri-blogin kävijämäärät helmikuusta lokakuuhun 2007.

Hankkeen ja kuntien hallinnon yhteistyön ongelmat liittyivät puolestaan ajallisten ja muiden resurssien puutteisiin. Opetustoimen hallintohenkilöstön mahdollisuudet osallistua yhteistyöhankkeisiin ovat tyypillisesti hyvin rajalliset. Suuremmissa kunnissa erilaisia kehityshankkeita voi olla käynnissä useita yhtä aikaa, jolloin hallinto joutuu priorisoimaan omaa panostaan hankkeisiin. Pienistä kunnista hankeresurssit saattavat puuttua kokonaan. Tältä osin myöskään tämän projektin tavoitteet eivät toteutuneet toivotulla tavalla. Hallinnon panos on silti keskeinen, koska monia viestinnän kehittämiseen liittyviä käytäntöjä ei voida toteuttaa ilman kuntakohtaisia periaatteellisia ja teknisiä ratkaisuja. Jatkossa viestinnän kehittämistä on syytä viedä eteenpäin tiiviimmässä vuorovaikutuksessa kodin, koulun ja paikallishallinnon välillä.

6.2. Koulujen viestintään liittyviä erityiskysymyksiä

Koulujen viestintää ajatellen blogeihin ja wikeihin liittyy monia mahdollisuuksia mutta myös kysymysmerkkejä ja ongelmia.

(1) Ensinnäkin, kuten edellä on jo keskusteltu, blogin ja wikin avaaminen ja niillä julkaiseminen on yksinkertaista eikä edellytä ylläpitäjältä erityisiä teknisiä valmiuksia. Esimerkiksi Blogipäiväryssä kaikki osallistujat osasivat kirjoittaa ja julkaista blogillaan merkintöjä jo lyhyen blogikoulutuksen jälkeen. Blogien

edullisiin piirteisiin kuuluu, että niitä voidaan käyttää myös kotisivualustana, jolloin pysyvämpiä viestinnän elementtejä voidaan helposti yhdistää päiväkoh- taiseen tiedottamiseen ja vaihtuviin elementteihin, joita voidaan lisätä ja poistaa kulloistenkin viestintätarpeiden mukaan. Blogin voi avata ja sillä voi julkaista veloitusetta useissa ilmaisissa palveluissa (esimerkiksi *Blogger*, *WordPress* ja kotimainen *Vuodatus*), mutta jos haluaa hyödyntää erilaisia lisäominaisuuksia ja lisätä blogin muokattavuutta (taustateemat, kyselytoiminnot, tarkemmat lo- kitiedot jne.), palveluista joutuu yleensä maksamaan jonkin verran, tyypillisesti muutamasta dollarista muutama kymmeneen dollariin kuukaudessa.

Vaihtoehtoisesti verkosta voidaan imuroida avoimella lähdekoodilla toteu- tettu blogimoottori ja asentaa se esimerkiksi kunnan hallinnon palvelimelle. Alustan asentaminen omalle palvelimelle vaatii suhteellisen edistyneitä tieto- teknisiä taitoja, mutta julkisten organisaatioiden tiedonhallinnan ja -turval- lisuuden sekä esimerkiksi pitkäaikaiskäytön varmistamisen kannalta se on suositeltavin vaihtoehto. Valmiita ilmaisia palveluja käytettäessä on olemassa vaara, että tiedot häviävät, jos palveluntarjoaja sulkee palvelimensa. Kaikissa tapauksissa blogilla julkaistut tiedot on syytä tallentaa myös muualle verkkoon tai varmuuskopioina, joista ne voidaan tarvittaessa palauttaa.

(2) Toiseksi, koulujen(kin) kannalta tärkeä perusvalinta liittyy siihen, halu- taanko blogit ja wikit avoimiksi vai suljetuiksi. Ratkaisuun liittyy sekä turvalli- suuteen että toimintakulttuuriin liittyviä kysymyksiä, kuten edellisessä luvussa tuotiin esiin. Esimerkiksi Blogipäivyrin blogin kommentteihin tuli runsaasti roskapostia, jota jouduttiin poistamaan sekä manuaalisesti että roskapostisuo- dattimilla. Myös avoimen wikin kohdalla on olemassa vaara, että oppilaat tai ulkopuoliset vierailijat käyvät 'sotkemassa' sisältöjä.⁴⁰ Wikissä aiemman sisäl- lön voi palauttaa yksinkertaisella tavalla, mutta wikiä täytyy joka tapauksessa monitoroida säännöllisesti, jotta havaitaan mahdolliset 'väävät' muokkaukset.

Kaiken kaikkiaan kyse on siitä, millainen hinta ollaan valmiita maksamaan avoimella ja osallistuvalla periaatteella toteutettavasta viestinnästä. Avoin ja interaktiivinen viestintä lisää koulujen näkyvyyttä ja liittää ne osaksi verkon sosiaalista 'infrastruktuuria', mutta silloin täytyy myös olla valmiutta sopeutua ajoittaisiin ongelmiin. Eräs haastatelluista vanhemmista toi esille monia verk- koviestintään liittyviä huolia:

Mikä sisältö pitäisi olla julkista ja mikä ei, ja miten sivujen on tarkoitus auttaa yhteistä asiaa, koulun kehittämistä? Kuka pitää huolta, että keskustelu on asi-

40 Tämä kysymys kannattaa nostaa selkeästi esiin koulujen mediakasvatuksen yhteydessä.

allista, ei loukkaavaa, vaikka olisi kriittistäkin? Reunaehdot nettiaviestinnälle on olemassa, kuka niistä olisi vastuussa? Jonkun pitäisi seurata nettiaviestintää, jos arena on julkinen. Kuka aktivoi keskustelemaan? (Huoltaja, Tampere)

Ongelmia voidaan tietenkin välttää rajaamalla interaktiivinen yhteydenpito tunnusten taakse, mutta tällöin ei myöskään saada käyttöön tiettyjä avoimen viestinnän synergioita. Ajatellaan esimerkiksi sitä, että monet koulujen ongelmista ja huolenaiheista (liittyen vaikkapa kiusaamiseen, nettiriippuvuuteen, päihteisiin ja muuhun oppilaiden hyvinvointiin, tai yleisemmin esimerkiksi koulujen opetusresursseihin ja kouluverkon tarkistuksiin) ovat kaikille yhteisiä. Sosiaalisen median avulla koulujen ja vanhempien välille voidaan tarvittaessa luoda nopeasti keskusteluverkosto, jossa ongelmia voidaan käsitellä ja ideoida niille yhteisiä ratkaisuja. Jos keskustelut ovat suljettuja, tieto verkostossa ei kulje. Toisaalta on muistettava, että avoimessa verkossa ei saa julkaista tai muuten tuoda ilmi alaikäisten tunnistetietoja. On niin ikään muistettava, että alaikäisten tuottamien sisältöjen julkaisemiseen tarvitaan aina vanhempien antama julkaisulupa.

Myös julkisen kommentoinnin avoimuutta ja laatua joudutaan miettimään. Halutaanko kommentit varmuuden vuoksi moderoida ennen julkaisua vai pidetäänkö kommenttitoiminto kokonaan suljettuna? Blogipalvelut tarjoavat kommenttien hallintaan yleensä useita vaihtoehtoja. Kommentointimahdollisuus voidaan avata vaikkapa merkintäkohtaisesti silloin, kun nimenomaisesti halutaan kerätä vastaanottajilta näkemyksiä jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Silloinkin kommentoijilta voidaan edellyttää tunnuksia, jos niin halutaan.

(3) Kolmanneksi, nykyisessä verkkoviestintämaailmassa koulut joutuvat harkitsemaan huolellisesti, millaisia erilaisia järjestelmiä toimivaan sähköiseen viestintään tarvitaan ja millainen kombinaatio on tiedonhallinnan, yhteistyön ja viestinnän kannalta tarkoituksenmukaisin. Monissa kouluissa on jo käytössä sekä oppilashallintojärjestelmä, jonkinlainen sähköinen oppimisalusta, sähköposti että html-kotisivut (mahdollisesti myös muita sähköisiä järjestelmiä ja palveluita). Sosiaalisen median välineet eivät välttämättä kasvata järjestelmän teknistä infrastruktuuria – jos käytetään verkkopohjaisia palveluja – mutta ne täytyy joka tapauksessa jollakin tavalla integroida osaksi sähköisten palveluiden kokonaisuutta. Hankkeen haastatteluissa kävi ilmi, että mitä monimutkaisempi järjestelmäkokonaisuus on, sitä vähemmän sitä halutaan käyttää. Monimutkaisuus vaikeuttaa tiedon löydettävyyttä ja hallintaa ja vähentää käyttämisen motivaatiota.

Toisaalta nykyisellään ei ole mahdollista hoitaa kaikkea hallinnointia ja viestintää yhdestä järjestelmästä käsin. Käytössä on sekä suljettuja tietokantapohjaisia että avoimia verkkopohjaisia palveluja erilaisiin tarkoituksiin. Oppimisympäristöjen kohdalla todennäköisenä pidetään kehitystä, jossa ympäristö tulee olemaan hajautettu, tarjolla tulee olemaan runsaasti erilaisia palveluita, joita voi yhdistellä tarpeen mukaan. Open source -ratkaisut, käyttäjäkeskeinen ohjelmistokehitys ja avoin sisällöntuotanto ovat selviä trendejä, joihin kaupallisetkin palvelut joutuvat vastaisuudessa sopeutumaan säilyttääkseen kiinnostavuutensa ja kilpailukykyä (ks. Parikka 2006). Tässä hankkeessa päädyttiin suosittelemaan ratkaisua, jossa koulun kotisivut toimisivat monipuolisena portaalina, joka sisältää linkit tärkeimpiin osajärjestelmiin (kuten sähköiseen reissuvihkoon, blogeihin ja koulutiedon aggregaattoriin), tietomateriaaleihin ja yhteistyökaluihin. Tärkeää on, että järjestelmän eri osat ja palvelut on mahdollista hahmottaa mahdollisimman yksinkertaisella tavalla, mielellään portaalin etusivulla, jolloin käyttäjällä on tunne järjestelmän ja tiedon hallittavuudesta. Tämä tarkoittaa, että portaalin käyttöliittymän visuaaliseen toteutukseen on syytä kiinnittää tarkoin huomiota.

(4) Neljänneksi, hankkeen osallistajat kohdistivat suuria odotuksia erityisesti langattomaan teknologiaan sekä opetuksen että viestinnän näkökulmasta. Mobiilien päätelaitteiden kiinnostavuus kasvaa sitä mukaa, kun laitteiden näytön koko ja toisaalta tiedonsiirtonopeus kasvavat ja kun käyttö tulee edullisemmaksi. Mobiilissa laitteessa yhteistyön kannalta oleellisia ominaisuuksia ovat mm. sähköpostitoiminto sekä mahdollisuus lukea uutissyötteitä, jolloin koulun tiedotteita voidaan seurata ja niihin reagoida tarvittaessa reaaliaikaisesti. Tulevaisuuden viestintää voi olla myös esimerkiksi 'mobiili mesettäminen' nopean ryhmäneuvottelun välineenä.

Mobiiliviestintään siirtymistä kuitenkin vaikeuttaa toistaiseksi se, että opettajat joutuvat useimmiten kustantamaan mobiilin viestinnän itse. Kun tulevaisuudessa siirrytään yhä enemmän 3G-puhelimiin, kustannukset saattavat kasvaa huomattavasti. Kunnat joutunevat jatkossa selvittämään mahdollisuutta antaa opettajille käyttöön työpuhelin, kuten esimerkiksi Ylöjärven kaupungissa on tehty. Muutoin on vaarana, että opettajat kieltäytyvät mobiiliviestinnästä, mikä saattaisi huomattavasti hankaloittaa käytännön yhteydenpitoa, ja monet uudet mahdollisuudet jäisivät hyödyntämättä.

(5) Viimeiseksi on tärkeää muistaa, että tieto- ja viestintäteknikan kehitys on tällä hetkellä hyvin nopeaa. Tutkimustulokset eivät näin ollen pysy kauan ajantasaisina, mikä on muistettava myös Blogipäivyrin tuloksia arvioitaessa.

Business Week -lehti arvioi jo kaksi vuotta sitten, että tulevaisuudessa kaikki yritykset joutuvat ottamaan kantaa blogeihin, määrittelemään uudelleen viestintästrategiansa ja rakentamaan viestintätekni- sen infrastruktuurinsa tukemaan blogeja (Business Week 2005). Julkisten organisaatioiden kohdalla tilanne ei ole yhtä pakottava, mutta siitä huolimatta nekään eivät voi jättäytyä ulos niistä kehityksen trendeistä ja niiltä julkisilta areenoilta, jotka keskeisesti määrittävät ihmisten työtä, koulutusta ja vapaa-ajan viettoa.

Lähteet

- Aalto-Matturi, Sari** (2004) *Verkostako uuden ajan työväentalo? Verkkoviestinnän mahdollisuudet ammattiyhdistysliikkeissä*. Oulu: Kalevaprint. <http://www.tsr.fi/files/TietokantaTutkittu/2004/104014SariAaltoMatturiLisensiaatitutkimus.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Aamulehti** (2007) Vanhemmat kaipaavat lisää tietoa lastensa koulunkäynnistä. *Aamulehti* 22.4.2007.
- Aamulehti** (2007) Aapinen saa tehdä tilaa kannettavalle tietokoneelle. *Aamulehti* 1.8.2007.
- Aamulehti** (2007) Nokia toteuttamassa visiota taskussa kulkevasta internetistä. *Aamulehti* 27.9.2007.
- Ahonen, Mikko** (henkilökohtainen blogi) <http://beyondcreativity.blogs.com/>. Luettu 5.11.2007.
- Ahonen, Sirkka** (2005) Opettaja kansalaisen mallina ja mentorina. Teoksessa Rantala, J. & A. Siikaneva (toim.) *Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena*. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 3. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki, 19–32. www.enorssi.fi/.../kansalaisvaikuttaminen-1/julkaisut-1/Kansalaisvaikuttaminen_opettajankoulutuksessa.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Ahonen, Sirkka & Rantala, Jukka** (2005) Kansalaisvaikuttamisen politiikka-ohjelma yliopistojen opettajankoulutuksessa. Teoksessa Rantala, J. & A. Siikaneva (toim.) *Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena*. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 3. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki, 11–17. www.enorssi.fi/.../kansalaisvaikuttaminen-1/julkaisut-1/Kansalaisvaikuttaminen_opettajankoulutuksessa.pdf. Luettu 5.11.2007.

- Ahonen, Mikko** (2007) *Mobiliteetti ja oppiminen*. Esitys Blogipäiväri-hankkeen työpajassa 9.5.2007. <http://www.uta.fi/~mikko.ahonen/Ahonen%20Blogip%20E4ivryri%20toukokuussa%202007.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Anderson, Paul** (2007) What is Web 2.0? Ideas, technologies and implications for education. *JISC Technology & Standards Watch*, February 2007. <http://www.jisc.ac.uk/media/documents/techwatch/tsw0701b.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Anttiroiko, Ari-Veikko** (1998) *Tietoyhteiskunnan käsite*. Www-artikkeli. <http://www.uta.fi/~kuaran/tieto.html>. Luettu 5.11.2007.
- Arina, Teemu** (2007) *Sosiaalinen teknologia ja koulujärjestelmän (r)evoluo-tio*. http://www.virtuaaliyliopisto.fi/vy_nakokulma_0702_fin.asp. Luettu 5.11.2007.
- Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko** (2006) Verkko yhteiskunnallisenä tilana. Teoksessa Aula, P. & Matikainen, J. & Villi, M. (toim.) *Verkkoviestikintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus/Helsinki University Press, Palmenia-sarja, 9–21.
- BusinessWeek**, (2005) *Blogs will change your business*. http://www.businessweek.com/magazine/content/05_18/b3931001_mz001.htm?chan=search. Luettu 5.11.2007.
- Cantell, Hannele** (2005) Kansalaisvaikuttaminen – lokaalista globaaliin, opitunnilta oikeaan elämään. Teoksessa Rantala, J. & A. Siikanen (toim.) *Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena*. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 3. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki, 33–45. www.enorssi.fi/.../kansalaisvaikuttaminen-1/julkaisut-1/Kansalaisvaikuttaminen_opettajankoulutuksessa.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Digitoday** (2007) *Matkapuhelinten myynti romahti toukokuussa*. <http://www.digitoday.fi/mobiili/2007/06/14/Matkapuhelinten+myynti+romahti++toukokuussa/200714877/66>. Luettu 5.11.2007.
- Efimova, Lilia & Hendrick, Stephanie** (2005) *In Search for a virtual settlement: An exploration of weblog community boundaries*. https://doc.telin.nl/ds-web/Get/Document-46041/weblog_community_boundaries.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Economist.com** (2007) A start-up hopes a stockmarket for media content will uncover new talent. *Economist com.*, 31.5.2007. http://economist.com/business/PrinterFriendly.cfm?story_id=9261810. Luettu 5.11.2007.

- E-learning Nordic** (2006) *E-learning Nordic 2006. Tietotekniikan vaikutukset koulutyöhön*. Ramboll Management, Kööpenhamina. http://www.edu.fi/julkaisut/eLearning_Nordic.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Epstein, J.L.** (1995) School/family/community partnerships. *Phi Delta Kappan*, 76, 701–712.
- Epstein, J.L. & Sheldon, S.B.** (2002) Present and accounted for: Improving student attendance through family and community involvement. *Journal of Educational Research*, 95, 308–318.
- Geser, Hans** (2004) *Towards a Sociological Theory of the Mobile Phone*. http://socio.ch/mobile/t_geser1.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Griffith, J.** (1996) Relation of parental involvement, empowerment, and school traits to student academic performance. *Journal of Educational Research* 90, 33–42.
- Hintikka** (2007) *Web 2.0 – johdatus internetin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin*. TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry:n julkaisusarja, osa 28, Helsinki. http://www.tieke.fi/mp/db/file_library/x/IMG/20815/file/julkaisu_28.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Hodkinson, Paul** (2007) Interactive Online Journals and Individualization. *New Media & Society* 9:4, 625–650.
- Häikiö, Liisa** (2005) *Osallistumisen rajat. Valta-analyysi kestävän kehityksen suunnittelusta Tampereella*. Tampere University Press, Tampere.
- Hämäläinen, Raija** (2004) Tieto- ja viestintäteknikalla paljon annettavaa opetukseen. *Opettajalehti* 1–2, 9.1.2004. <http://www.opettaja.fi>. Luettu 10.4.2007.
- Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo** (2007) Hard Rock Poliitikka! *Journalismikritiikin vuosikirja 2007/Tiedotustutkimus 1/2007*, 132–138.
- ITviikko** (2007) Facebook saavuttaa koko ajan MySpacea. *Itviikko* 9.10.2007. http://www.itviikko.fi/page.php?page_id=46&news_id=200724952. Luettu 31.10.2007.
- Jaakkola, Maarit** (2007) *Vaihtoehtoja mediasuojelupuheelle. Nuorten asiantuntemuksen hyödyntäminen aikuisten mediataitojen syventämisessä*. Esitetty Interaktiivinen Tietotekniikka Koulutuksessa -konferenssin tutkijatapaamisessa 18.4.2007, Aulanko, Hämeenlinna.
- Karila, Arto** (& 14 muuta kirjoittajaa, 2006) *Uusi arjen tietoyhteiskunta*. Taustaselvitys liikenne- ja viestintäministeriölle. <http://www.mintc.fi/oliver/upl236-Taustaselvitys.pdf>. Luettu 1.11.2007.
- Kilpi, toomas** (2006) *Blogit ja bloggaaminen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kohti osallistuvaa toimintakulttuuria tamperelaisissa kouluissa, oppilaitoksissa ja nuorisotiloilla** (2004) Tampereen kaupunki, Koulutustoimialan raporttisarja 7/2004. <http://www.tampere.fi/tiedostot/551R17V9v/nokoraportti.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Kynäslahti, Heikki & Kupiainen, Reijo & Lehtonen, Miika** (2007, toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007. <http://www.mediaeducation.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>.
- Laajakaistainfo.fi** (2007) *Laajakaistan levinneisyys ja saatavuus*. http://www.laajakaistainfo.fi/laajakaista_tanaan/index.php. Luettu 5.11.2007.
- Laitinen, Kirsi & Rissanen, Marko** (2007) *Osaatko Wikitellä? Sosiaalinen media syytä huomioida myös opetuksen kehittämisessä*. Suomen Virtuaaliyliopisto, Näkökulma, syyskuu 2007. http://www.virtuaaliyliopisto.fi/vy_nakokulma_0709_fin.asp. Luettu 5.11.2007.
- Lappalainen, Pertti** (2005) *Verkolla valtaa*. Jyväskylä: SoPhi 98.
- Latvala, Veli-Matti** (2006) *Digitaalisen kommunikaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 292. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Launonen, Leevi** (2005) Utta koulua etsimässä. Haastattelu. *Vanhempien Sanomat* 1/2005.
- Leino, Helena** (2006) *Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun dynamiikka*. Acta Universitatis Tamperensis 1134. Tampere University Press. Tampere 2006.
- Lenhart, Amanda & Fox, Susannah** (2006) *A portrait of the internet's new storytellers*. PEW Internet & American Life Project. Report July 19, 2006. <http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP%20Bloggers%20Report%20July%2019%202006.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Leppiniemi, Jarmo** (2006) Parannetaan lastemme mediamailmaa. Kolumni. *Vanhempien Sanomat*, tammikuu 1/2006.
- Liikenne- ja viestintäministeriö** (2007) *Arjen tietoyhteiskunta –strategia*. <http://www.mintc.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lvm/cm/pub/showdoc.p?docid=2497&menuid=491>. Luettu 5.11.2007.
- Lintulahti, Matti** (2006) Tulevaisuuden journalismin jalanjäljillä. *Journalismikritiikin vuosikirja 2006/Tiedotustutkimus 1/2006*, 38–50.
- Lyytinen, Jaakko** (2007) Uusi joukko-oppi. Kolumni. *Helsingin Sanomat* 12.8.2007.
- Majava, Jere** (henkilökohtainen blogi) <http://blogit.helsinki.fi/tyonimi/>. Luettu 5.11.2007.

- Majava, Jere** (2006a) *Suomalaisten weblogien verkosto keskustelevana julkisuutena*. Sosiologian Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. Toukokuu 2006. http://www.valt.helsinki.fi/blogs/jmajava/weblogit_julkisuutena.pdf. Luettu 18.10.2006.
- Majava, Jere** (2006b) Kohti sosiaalista verkkoa. Teoksessa Aula, P. & Matikainen, J. & Villi, M. (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus/Helsinki University Press, Palmenia-sarja, 87–99.
- Manovich, Lev** (2001) *The Language of New Media*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- MBnet** (2007a) Kansainvälinen IRC-Galleria. *Mbnetin uutiset* 23.4.2007. <http://www.mbnet.fi/uutiset/index.asp?Uutinen=2309>. Luettu 5.11.2007.
- Mbnet** (2007b) Langattomat verkot vaarantavat koululaisten terveyden. *Mbnetin uutiset* 23.4.2007. <http://www.mbnet.fi/uutiset/index.asp?Uutinen=2308>. Luettu 5.11.2007.
- Mäkinen, Maarit** (2006) *Digitaalinen voimistuminen ja kansalaisten osallisuus tietoyhteiskunnassa. Esimerkkejä verkossa julkaisevista paikallisyhteisöistä*. Tiedotusopin lisensiaatintutkielma. Helmikuu 2006. Tampereen yliopisto.
- Nyyssönen, Kari** (2002) *Koulun ulkopuolella opitun tunnustaminen*. Moniste 13, Opetushallitus 2002. <http://www.edu.fi/julkaisut/ulkopuolella.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Opetushallitus** (2005) *Perusopetuksen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön sekä oppilaiden tieto- ja viestintätekniikan perustaitojen kehittämissuunnitelma*. Opetushallituksen monisteita 7/2005.
- Opettajalehti** (2006) Yhdessä verkossa. *Opettajalehti* 41, 13.10.2006. <http://www.opettaja.fi>. Luettu 5.11.2007.
- Opetusministeriö** (2004) *Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004–2006*. Opetusministeriön julkaisuja 2004:12. http://www.min.edu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_173_opm12.pdf?lang=fi. Luettu 5.11.2007.
- O'Reilly, Tim**. (2005) *What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the next generation of software*. O'Reilly verkkosivu, 30.9.2005. O'Reilly Media Inc. <http://www.oreillynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/what-is-web-20.html>. Luettu 5.11.2007.
- Otala, Leenamajja** (2006) MIHIN Suomi kouluttaa. *Opettajalehti* 15–16, 13.4.2006. <http://www.opettaja.fi>. Luettu 10.4.2007.
- Parikka, Raimo** (2006) E-Learning 2.0 ja oppimisympäristöjen kehitysnäkömät. *Piirtoheitin*. Verkko-opetuksen verkkolehti, 4:1, 2006. <http://www.valt.helsinki.fi/piirtoheitin/elearning20106.htm>. Luettu 5.11.2007.

- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet** (2004) Vammala: Opetushallitus. http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Perusopetuslaki** (1998/628) <http://www.finlex.fi>. Luettu 5.11.2007.
- Poster, Mark (1995) *The Second Media Age*. Cambridge: Polity Press.
- Rheingold, Howard (1993) *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Rongas, Anne (henkilökohtainen www-sivu) <http://personal.inet.fi/private/anne.rongas/sivu2.html>. Luettu 5.11.2007.
- Rongas, Anne (2007) *Wikit opetuksessa ja viestinnässä*. Esitys Blogipäiväyri-hankkeen 2. työpajassa 14.3.2007. <http://laatupiiri.wikispaces.com/14.3.+Blogipäiväyri>. Luettu 5.11.2007.
- Rättilä, Tiina (2001) Kansalaistuva politiikka. Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta poliittisena toimijuutena. *Politiikka* 43:3, 190–207.
- Rättilä, Tiina (tulossa) ”Here’s your fucking use of power!” Notes on the performative style of political communication in the blogosphere. Teoksessa Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo (toim.) *Net working/Networking. Politics on the Internet*. Tampere: Tampere University Press.
- Sillanmikko, Heli (2006) *Blogien käyttö viestinnässä*. Tutkimuskatsaus. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos/Journalismin tutkimusyksikkö 2006.
- Siniharju, M. (2003) *Kodin ja koulun yhteistyö peruskoulun alkuopetusluokilla. Yhteistyön arvostus ja toteutuminen Helsingin kaupungin peruskoulujen alkuopetusluokilla lukuvuosina 1983–1984 ja 1998–1999*. Tutkimuksia 242. Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto.
- Sirkkunen, Esa (2006) Blogit ovat evoluutiota eivät revoluitiota. *Journalismikritiikin vuosikirja 2006/Tiedotustutkimus 1/2006*, 51–61.
- Somerkivi, Pirjo (2006) Vanhemmat viestimään ja välittämään – viisaasti ja vastuullisesti. Pääkirjoitus. *Vanhempien Sanomat* 1/2006.
- Stevenson, D.L. & Baker, D.P. (1987) The family-school relation and the child’s school performance. *Child Development*, 58, 1348–1357.
- Suomen Kuntaliitto (2006) *Kuntien viestintätutkimus 2005*. Helsinki 2006. <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p060714144246B.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Suomen Vanhempainliitto (2006) Pirjo Somerkiven ja Tuija Metson haastattelu, Helsinki 11.9.2006.
- Suomen kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi**. Tietoyhteiskuntaohjelma, valtioneuvoston kanslia. http://www.tietoyhteiskuntaohjelma.fi/esittely/fi_FI/1142405427272/_files/75972407877173318/default/strategia_taitettu_final.pdf. Luettu 5.11.2007.

- Syvänen, A., Pehkonen, M., & Turunen, H.** (2004) Fragmentation in Mobile Learning. Teoksessa Attewell, Jill & Savill-Smith, Carol (toim.) *Learning with mobile devices. Research and development*. London: Learning and Skills Development Agency, 155–166.
- Tapscott, Don & Williams, Anthony D.** (2007) Innovation in the Age of Mass Collaboration. *BusinessWeek* February 1, 2007. www.businessweek.com. Luettu 26.10.2007.
- Taloussanommat** (2007) *Langaton lähiverkko säteilee*. <http://www.taloussanommat.fi/ict-ja-teknologia/2007/08/14/Langaton+l%E4hiverkko+s%E4teilee/200719484/382>. Luettu 5.11.2007.
- Tilastokeskus** (2006) *Tieto- ja viestintätekniiikan käyttö 2006*. <http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2006/>. Luettu 5.11.2007.
- Tuomi** (2007) Learning in the Age of Networked Intelligence. *European Journal of Education*, 42:2, 235–254.
- Turunen, H., Syvänen, A. & Ahonen, M.** (2003). Supporting Observation Tasks in Primary School with the Help of Mobile Devices. In Nyíri, K. (ed.) *Mobile learning – Essays on Philosophy, Psychology and Education*. Wien: Passagen Verlag, pp. 209–221.
- Vanhempien Sanomat** (2006) Vanhemmat vaikuttamaan. *Vanhempien Sanomat*, tammikuu 1/2006.
- Vehviläinen, Jukka** (2006) *Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt*. Helsinki <http://www.edu.fi/julkaisut/ammattillinen/osallisuushanke1.pdf>. Luettu 5.11.2007.
- Viteli, Jarmo** (2005) *Web 2.0 ja sosiaalinen media – oppimisen ja opettamisen uudet mahdollisuudet*. http://www.uta.fi/tyt/avoin/ubiikkiuni2012/ubiikkiuni_viteli.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Wijnia, E.** (2004) Understanding Weblogs: A Communicative Perspective. Teoksessa T. Burg (toim.) *BlogTalks 2.0: The European Conference on Weblogs*. http://elmine.wijnia.com/weblog/archives/wijnia_understandingweblogs.pdf. Luettu 5.11.2007.
- Wuorisalo, Jyri** (2007) *Sosiaalinen media – globaalin kommunikoinnin vallankumous*. <http://centek-kesakoulu2007.savonia-amk.fi/materiaali/vuorisalo/sosmedglobval.pdf>. Luettu 5.11.2007.

Liite 1

Sosiaalisen median palveluita

Amazon.com	Yhteisöllinen verkkokauppa	http://www.amazon.com/
Anne Rongas	Esimerkkejä blogien opetuskäytöstä	http://opeblogi.blogspot.com/
Opi blogilla	Blogien opetuskäyttöön opastava wiki	http://opiblogilla.pbwiki.com/
City.fi	Verkkoyhteisö nuorille aikuisille	http://www.city.fi/
Del.icio.us	Kirjanmerkkien keräämiseen ja jakamiseen tarkoitettu alusta	http://del.icio.us/
Digg	Uutisten jakoon tarkoitettu alusta	http://www.digg.com
Facebook	Yhteisöpalvelu, 'kaveriryhmät'	http://www.facebook.com/
Flickr	Kuvien jakoon tarkoitettu alusta	http://www.flickr.com/
Blogger	Ensimmäinen julkinen blogipalvelu, edelleen suosituimpia	http://www.blogger.com/
Blogilista	Suomalaisten ja suomalaisiin aiheisiin liittyvien blogien hakemisto	http://www.blogilista.fi/
Google	Hakupalvelu, paikkatietopalvelu, verkkoyhteisö	http://www.google.fi/
Habbo	Virtuaalimaailma	http://www.habbo.fi/
Indymedia	Globaali riippumattomien toimittajien ja vaihtoehtoisen median verkosto	http://www.indymedia.org/
IRC-Galleria	Suomen suurin internet-yhteisö	http://irc-galleria.net/
LinkedIn	Yhteisöpalvelu	http://linkedin.com/
LiveJournal	Blogipalvelu	http://www.livejournal.com
Miniclip.com	Verkkopelisivusto	http://www.miniclip.com/
MySpace	Yhteisöpalvelu, käyttäjien omat blogit	http://www.myspace.com/
Oma Kaupunki	Helsingin Sanomien käyttäjäkeskeinen kaupunkiopas	http://omakaupunki.hs.fi/
Reddit	Uutisten jakoon tarkoitettu alusta	http://reddit.com/
Second Life	Yhteisöllinen virtuaalimaailma	http://secondlife.com/
Socialmedia	Sosiaalista mediaa esittelevä ja analyoiva wiki-sivusto	http://socialmedia.wikispaces.com/
Suomi24	Verkkoyhteisö, uutisia , keskusteluryhmiä	http://www.suomi24.fi/
Technocrati	Blogien hakupalvelu	http://technorati.com/
TypePad	Blogipalvelu	http://typepad.com/
Wikipedia	Verkon yhteisöllinen, monikielinen tietosanakirja	http://fi.wikipedia.org/
World of Warcraft	Virtuaalinen peliyhteisö	http://www.worldofwarcraft.com/
YouTube	Videobloggaukseen tarkoitettu alusta	http://www.youtube.com/

Liite 2

Haastattelulomake

Taustaksi:

Haastattelujen tarkoituksena on selvittää koulujen nykyisiä viestintäkäytäntöjä ja kehittämisen tarpeita sekä kartoittaa toimijoiden kokemuksia tieto- ja viestintätekniikan käytöstä viestinnässä. Haastattelujen pohjalta hankkeessa ideoidaan koulujen käyttöön uutta TVT-pohjaista viestintämallia ja sen teknisiä ja ohjelmistollisia edellytyksiä.

Haastateltavan tiedot:

Nimi:

Koulutus ja asema:

Taustayhteisö:

Yhteystiedot:

Haastattelun aika ja paikka:

Haastattelujen teemat:

A. Haastateltavan kokemukset koulu-koti-kunta -välisestä yhteistyöstä ja viestinnästä

1. Mitä välineitä ja kanavia ollut käytössä:

- a. suhteessa koteihin/huoltajiin?
- b. suhteessa kuntaan/hallintoon?
- c. suhteessa vertaisverkostoihin?
- d. suhteessa muihin (esim. tiedotusvälineisiin)?

2. Onko viestintä em. tahoihin ollut toimivaa, onko siinä ollut jotakin ongelmallista?

3. Millaisia kokemuksia haastateltavalla on TVT-pohjaisesta viestinnästä?

Asiantuntijat:

4. Mitä ohjeita koulujen viestinnästä on olemassa? Mistä/milloin/miten tiedotetaan?

Millainen rooli kouluilla on/voisi olla yhteiskunnallisena osallistujana ja vaikuttajana?

B. Haastateltavan näkemykset viestinnän tarpeista:

1. Onko koulu-koti –viestinnässä kehitettävää (esim. tarvetta. tavoittaa kaikki vanhemmat kollektiivisesti yhdellä kertaa)?

2. Onko koulu-kunta –viestinnässä kehitettävää (esim. tarvetta ottaa kantaa kouluja koskevaan asioiden valmisteluun ja poliittiseen päätöksentekoon)?

3. Onko tarvetta ottaa osaa koulumaailmaa ja kasvatusta koskevaan julkiseen keskusteluun?
4. Onko tarvetta saada ja jakaa tietoa julkisesti kasvatukseen ja opetukseen liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä?
5. Onko tarvetta kertoa koulun arkisesta toiminnasta esim. blogin avulla (julkisesti vai rajatummmin)? Esitellä oppilastöitä (julkisesti vai rajatummmin)?
6. Onko tarvetta määritellä viestinnälle yhteiset pelisäännöt (suljetun ja julkisen viestinnän rajat, viestinnän velvoitteet, verkossa julkaisemisen rajat ja säännöt)?

Asiantuntijat:

7. Tarvittaisiinko koulumaailmaan jonkinlaista viestintäpoliittista ohjelmaa, johon koulut voisivat viestinnässään ja tiedotuksessaan tukeutua?

C. Haastateltavan ideat TVT-pohjaisen viestintämallin kehittämisestä (web-sivut + oheislaitteet ja oheistoiminnot):

1. Ovatko koulun web-sivut toimivat? Puuttuuko niistä toimintoja, jotka olisivat hyödyllisiä?
2. Voitaasiinko viestinnässä käyttää blogeja? Yhdistää web-sivuihin? Mitä hyötyä blogeista voisi olla?
3. Voitaasiinko viestinnässä käyttää wikejä? Yhdistää web-sivuihin? Mitä hyötyä wikeistä voisi olla?
4. Tarvitaanko mobiililaitteita? Kenelle ja mihin tarkoitukseen? Millaiset toiminnot ja ohjelmistot olisivat tarpeen?

Asiantuntijat:

5. Joissakin kunnissa ja kaupungeissa on jo yhteinen kuntakohtainen oppimisympäristö käytössä. Pitäisikö vastaavanlaista yhteisen oppimisympäristön omaksumista suositella kaikille kunnille? Onko tällaiseen olemassa strategiaa ja ohjeistusta? Voitaasiinko yhteistä oppimisympäristöä käyttää myös koulujen viestinnän tarpeisiin, ja samalla yhtenäistää viestintäkäytäntöjä?

D. Web-pohjaiset viestintäkäytännöt ja opetus:

1. Voitaasiinko uusia web-pohjaisia viestintäkäytäntöjä hyödyntää opetuksessa? Tai opetuksessa käytössä olevia tekniikoita ja malleja viestinnässä? Millaisia linkkejä ja synergioita olisi löydettävissä?

Liite 3

Selvitys blogi- ja wikisovellusten ominaisuuksista julkisten organisaatioiden julkaisujärjestelmätarpeiden näkökulmasta

Tampereen yliopisto
Hypermedialaboratorio
19.12.2006
Tomi Terentjeff

Executive summary

Tällä hetkellä on saatavilla monenlaisia blogi- ja wikisovelluksia. Kartoituksen perusteella voitiin havaita, että monet sovellukset ovat vielä keskeneräisiä ja että parhaiten edukseen erottuivat jo pidempään käytössä olleet sovellukset.

Suomalaisia blogisovelluksia oli mukana neljä. Nämä kaikki jäivät kuitenkin ominaisuuksiltaan suurempien toimijoiden varjoon. Joissakin suomalaisissa blogisovelluksissa käytettiin sekaisin sekä suomen että englannin kieltä, mikä antoi käyttäjälle hyvin kömpelön vaikutelman sovelluksen toimivuudesta.

Parhaissa blogisovelluksissa puuttui suomenkielinen tuki, mutta esimerkiksi Open source -ratkaisuisa kääntäminen onnistuu suhteellisen helposti.

Seuraavassa eri skenaariot ja niihin parhaiten soveltuva sovellus:

Hankitaan valmis blogiratkaisu, jonka ylläpidosta ja 'hostauksesta' (isännöinnistä) huolehtii palvelun tarjoaja. Tähän paras ratkaisu on **Six Apartin TypePad**. Se tarjoaa kaikki vaadittavat ominaisuudet ja on suhteellisen helppokäyttöinen. TypePadin tuotteista suositeltavimmat ovat Plus ja Pro. Plus-palvelun kustannukset ovat noin yhdeksän dollaria/kk tai 90 dollaria/vuosi, ja Pro-palvelun n. 15 dollaria/kk tai 150 dollaria/vuosi. Pro-vaihtoehto sisältää rajattoman määrän blogeja.

Asennetaan oma blogisovellus omalle tai vuokratulle palvelimelle, jonka ylläpitäminen tapahtuu organisaation toimesta. Tähän on vaikea antaa vain yhtä vaihtoehtoa. Mikäli halutaan vain blogisovellus, on **WordPress** paras valinta. Jos halutaan enemmän toiminnallisuuksia, on paras perustaa blogi **Drupalin** avulla. Riippuen yhteydentarjoajasta, levytilasta ja palvelimesta, voi joutua maksamaan 10-20e/kk. Tällöin etuna on, että samalla palvelimella voidaan tarvittaessa pyörittää myös wikiä, eikä tämä nosta kustannuksia.

Hankitaan wiki blogisovelluksen rinnalle. Tähän on myös kaksi vaihtoehtoa. Mikäli halutaan, että wiki on julkinen tietopankki, on **MediaWiki** selvästi paras ratkaisu niin toiminnallisuutensa kuin jatkokehityksensäkin puolesta. Jos wikin pää-tarkoitus on toimia organisaation sisäisessä tiedonhallinnassa, on **TWiki** parempi ratkaisu. TWikin toiminnallisuudet sopivat MediaWikiä paremmin organisaation sisäiseen käyttöön.

1. Taustatiedot

Tämä selvitys esittelee blogi- sekä wikisovelluksille ominaisia piirteitä ja ominaisuuksia erityisesti julkisten organisaatioiden julkaisujärjestelmätarpeiden näkökulmasta. Selvitystyöllä oli seuraavat vaiheet:

1. Blogikysely, jolla selvitettiin blogisovellusten ominaisuuksia. Kyselyyn tuli 14 vastausta, joiden perusteella valittiin joitakin blogisovelluksia jatkotestausta varten. Tämän lisäksi käytettiin hyväksi netistä löytyviä vertailuja. Yhteensä vertailussa oli noin 25 blogisovellusta.
2. Ominaisuuksien priorisointi. Ominaisuudet lajiteltiin kolmeen ryhmään: välttämättömiin, melko välttämättömiin ja ei välttämättömiin. Mikäli välttämättömiä ominaisuuksia ei sovelluksesta löytynyt, se suljettiin pois. Tämän jälkeen jäljelle jääneitä blogeja vertailtiin melko välttämättömien ominaisuuksien avulla. Mikäli eroa ei vielä kukaan löytynyt, siirryttiin käyttämään ei-välttämättömiä ominaisuuksia.
3. Ominaisuuksien valossa valittiin kolme parasta kaupallista blogisovellusta tarkempaa tarkastelua varten. Testaamisen ja vertailun perusteella tehtiin niiden käyttöä koskevia suosituksia.
4. Tarkempaa tarkastelua varten valittiin myös kolme parasta itse ylläpidettävää blogisovellusta. Mukana oli sekä CMS-sovelluksia (*Content Management System*) että pelkkiä blogisovelluksia. Testaamisen ja vertailun perusteella tehtiin jälleen käyttösuosituksia.
5. Selvityksessä vertailtiin myös useita wikisovelluksia. Niistä valittiin kolme, jotka asennettiin koekäyttöä varten. Koekäytön ja ominaisuuksien vertailun perusteella tehtiin myös wikisovelluksia koskevia käyttösuosituksia.

2. Blogisovellukset

Seuraavaksi esitellään blogeihin liittyvää termistöä ja blogien ominaisuuksia. Niiden avulla on helpompi ymmärtää blogien eroja ja tietää, mitä blogisovelluksille ominaiset termit tarkoittavat käytännössä.

2.1. Blogitermistö

Aggregaattori

Aggregaattori mahdollistaa RSS- ja Atom-syötteiden (*feeds*) tuonnin sivustolle. Aggregaattoreita on kahta eri tyyppiä, web-aggregaattoreita ja työpöytä-aggregaattoreita. Web-aggregaattorit antavat käyttäjälle mahdollisuuden kerätä haluamansa RSS-syötteet samalle sivustolle, kun taas työpöytä-aggregaattorit lataavat syötteet käyttäjän koneelle erilliseen sovellukseen. Työpöytä-aggregaattoreissa on yleensä enemmän ominaisuuksia ja ne mahdollistavat uutisten lukemisen myös ilman verkoyhteyttä.

Aggregaattoreiden avulla voidaan myös blogeihin ja wikeihin lisätä RSS- ja Atom-syötteitä.

Atom

Atom on XML-pohjainen tiedostotyyppi. Atom on hyvin samantapainen toiminnallisuuksiltaan kuin RSS. Se mahdollistaa tiedon syndikoinnin ja esittämisen muilla sivustoilla tyypistetysti. Yleensä Atom näyttää vain otsikot, mutta on mahdollista, että osa tekstistä tai koko teksti esitetään toisella sivustolla Atomin avulla. Atom vaatii toimiakseen aggregaattorin.

Bloggaaja, bloggeri, webloggaaja

Termit viittaavat blogeja ylläpitäviin kirjoittajiin. Bloggaajat voidaan yleensä jakaa neljään tyyppiin: yksityisbloggaajat kirjoittavat yksityisestä elämästään, bisnesbloggaajat kirjoittavat työstään markkinoidakseen sitä, organisaatiobloggaajat kirjoittavat omasta organisaatiostaan ja asiantuntijabloggaajat kirjoittavat omia mielipiteitään esimerkiksi ajankohtaisista tapahtumista tai teknologian kehityksestä.

Blogroll

Kokoelma linkkejä blogeihin, jotka ovat lähellä käyttäjän intressejä. Käyttäjä voi luoda oman Blogrollinsa monella tavalla. Osassa blogisovelluksissa on valmis työkalu tälle toiminnolle, mutta saman asian ajavat myös tavalliset linkkienhallinta-työkalut.

CAPTCHA

Captcha on kuva, joka sisältää epäselviä kirjaimia ja numeroita. Käyttäjän täytyy syöttää nämä kirjaimet ja numerot annettuun kenttään, jotta hänen tekemänsä toiminto hyväksytään. Tällä tavoin voidaan estää 'spämmibottien' toimintaa, sillä botti ei osaa lukea kuvasta merkkejä. Captchan ongelma on, että se vaikeuttaa näkörajoitteisten ihmisten verkon käyttämistä.

Permalinkki (pysyvä linkki)

Pysyvä linkki johonkin tiettyyn blogimerkintään tai kirjoitelmaan. Tämä mahdollistaa helpon referoinnin ja linkittämisen.

Ping

Ping on protokolla, jonka avulla tietokone tai blogi voi lähettää viestin toiselle blogille tai tietokoneelle. Käyttäjä saa kuittauksen, mikäli ping meni onnistuneesti perille.

Podcast

Podcast on multimediatiedosto, jota jaetaan internetin yli syndikoituja syötteitä käyttäen. Tiedostoa voidaan toistaa mobiililaitteissa tai PC:llä. Aivan kuten termi "radio", se voi tarkoittaa niin sisältöä kuin tiedon lähetystapaa. Tiedoston lähettämistä sanotaan usein Podcastingiksi.

RSS (Rich Site Summary)

RSS mahdollistaa sivustolle ilmestyneiden uusien uutisten, blogimerkintöjen tai muiden vastaavien järjestämisen ja esittämisen lyhyessä muodossa toisella verkkosivustolla. RSS-dokumenttien sijaan puhutaan yleensä RSS-syöttestä, jonka avulla aggregaattorit järjestävät ja esittävät RSS:n toisella sivulla.

Tag / Tagi

Tagi on sisältöä kuvaileva avainsana tai termi, joka on sidottu johonkin tekstiin, kuvaan tai videopätkään. Tageilla voidaan kuvata tietoa ja tehdä siitä helpommin selattavaa ja järjestettävää.

Trackback tai Trackback ping

Trackback on kahden blogin välinen kommentointijärjestelmä. Tätä käytetään erityisesti silloin, kun yksityishenkilö lukee jonkun toisen henkilön blogimerkinnän ja päättää kirjoittaa kyseisestä merkinnästä omaan blogiinsa. Trackback toimii siten, että se lähettää ”pingin” alkuperäiselle kirjoittajalle, jolloin tämä näkee, missä blogissa hänestä tai hänen blogimerkinnästään on kirjoitettu. On myös olemassa erillisiä palveluita kuten Weblogs.Com, jotka ottavat vastaan blogien lähettämiä pingejä joka kerran, kun blogia päivitetään.

Weblogi, Blogi, Web blog

Kaikki yllämainitut sanat tarkoittavat samaa asiaa. Blogi on kronologisesti järjestetty verkkosivu, jonka ylläpitäjänä toimii useimmiten yksityinen henkilö. Jokainen sivulle kirjoitettu viesti sisältää yleensä otsikon, päivämäärän ja tekstikentän. Lisäksi blogeja voidaan kategorisoida ja niihin voidaan lisätä tageja.

2.2. Blogien ominaisuudet ja niiden priorisointi**Kommentointi ja sen moderointi**

Useimmissa blogisovelluksissa käyttäjä voi määrittää, salliiko hän merkintöjensä kommentoinnin. Tämä on tärkeä ominaisuus, sillä verkossa esiintyy paljon tahallista häirintää ja ns. botteja, jotka lähettävät kommentteja suojaamattomiin blogisovelluksiin.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Kategorisointi

Kun käyttäjä kirjoittaa uuden blogimerkinnän, hän voi luoda/valita kategorian, johon merkintä liittyy. Kategorisoinnin avulla blogista kiinnostuneet käyttäjät voivat lukea vain tiettyyn teemaan sidotut blogimerkinnät. Kirjoittaja voi valita saman tekstin

kuuluvaksi useampaan kategoriaan, mikäli blogisovellus tukee tätä ominaisuutta.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

WYSIWYG -editori

WYSIWYG (*What You See Is What You Get*) editorin avulla käyttäjä voi nähdä jo kirjoittaessaan, miltä hänen tuleva blogimerkintänsä näyttää. Tämä ominaisuus on hyödyllinen erityisesti sellaisille käyttäjille, joille HTML-dokumenttien tuottaminen ei ole tuttua. On kuitenkin hyvä, että blogisovellus sisältää niin HTML- kuin WYSIWYG-editorinkin.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön

Arkistointi

Blogit voidaan järjestää ajallisesti. Aikamääre, jolla blogit näytetään, voi olla päivä, viikko tai kuukausi. Myös kategoria on blogimerkintöjen arkistoinnin määre. Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön

RSS/Atom feedit

RSS- ja Atom-syötteen mahdollistavat muiden blogien tuonnin sivulle sekä oman blogin viennin muille sivuille. Yleensä esim. RSS-syöte näyttää otsikkotasolla uudet blogimerkinnät toisella sivustolla. Linkkejä painamalla käyttäjä ohjataan suoraan oikeaan blogimerkintään. RSS/Atom-syötteiden tuominen vaatii toimiakseen aggregaattorin. Useista sovelluksista se puuttuu, mutta netistä löytyy myös erillisiä aggregaattoreita tähän tarkoitukseen, kuten esimerkiksi Feedburner (www.feedburner.com).

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Hakukone

Blogit sisältävät useimmiten hakukoneen, jonka avulla blogimerkinnöistä voidaan etsiä tiettyä sanaa joko otsikko- tai tekstitasolla. Hakutoiminto on erityisen hyödyllinen blogin sisältömäärän kasvaessa. Vaikka Google onkin yleisesti ottaen erinomainen hakukone, on oma hakukone blogissa kätevä ja rajoittaa haut ainakin oikealle sivulle automaattisesti.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Spämmin (roskapostin) kontrollointi

Blogisivustot kärsivät usein mainospämmääjistä. Spämmin kontrollointi kommentissa on tärkeää, varsinkin jos kommentointi ei vaadi monimutkaista rekisteröintiä.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Teemat ja niiden personointi

Blogisivustoja voidaan personoida ulkoasua muokkaavien teemojen avulla. Teemoja voidaan yleensä tehdä itse pienen ohjeistuksen avulla. Mikäli teemoja ei personoida, blogin erottuvuus muista blogeista kärsii. Ohjeistus teeman tekemiseen on oltava yksinkertainen ja toimiva.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Podcasting ja videobloggaaminen

Videoiden ja äänitiedostojen esittäminen sivustolla tuo uuden ulottuvuuden bloggaamiseen. Tällä hetkellä useat eri sivustot tarjoavat 'streamaus'-mahdollisuuden esimerkiksi videoille. Multimediabloggaaminen on tulossa muotiin, joten pelkkä kuva ja teksti ei enää riitä blogisivustolle, mikäli halutaan, että se kiinnostaa lukijoita myös jatkossa.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Bookmarklets

Käyttäjän on hyvä päästä bloginsa kirjoitussivulle yhden suoran linkin kautta. Tämä mahdollistaa nopean bloggaamisen.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: välttämätön.

Moblogging / email-to-blog

Mobiilibloggaaminen tapahtuu yleensä siten, että käyttäjä lähettää blogimerkintänsä sähköpostitse palvelulle, jonka jälkeen palvelu lisää sen automaattisesti uudeksi merkinnäksi.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Tarkoituksenmukaiset osoitteet

Osoitteiden tulisi olla tarkoituksenmukaisia. Hakukoneet löytävät blogit paremmin, mikäli URL-osoite sisältää blogimerkinnän otsikon (esimerkiksi <http://blogisaitti.fi/tämä-on-blogimerkinnän-otsikko>).

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön

Yksityisyys ja oikeuksien rajaaminen

Koska blogeissa voidaan kirjoittaa myös hyvin henkilökohtaisista asioista, on hyvä, että bloggaaja voi määrittää, kenellä on oikeus lukea blogia. Bloggaaja voi myös määrittää kommentointimahdollisuuden (kyllä/ei).

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Laajennettavuus

Blogisovellukset ja bloggaaminen kehittyvät koko ajan. On hyvä, jos blogisovellus sallii lisäominaisuuksien (*plug-ins*) asentamisen ja sovelluksen laajentamisen. Uusien ominaisuuksien lisäämisen on myös oltava helppoa, sillä bloggaajien tietotekninen osaamistaso vaihtelee huomattavasti.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Kyselyt

Kysely on yksinkertainen ominaisuus, mutta sitä ei silti löydy kaikista sovelluksista. Kyselyn perustamismahdollisuus olisi silti hyvä olla olemassa, sillä aktiivisille bloggaajille se on hyvä työkalu kartoittaa, millaiset käyttäjät heidän blogiaan lukevat.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Statistiikka

Käyttäjän olisi myös hyvä nähdä milloin ja mistä hänen blogi-sivustolleen on tultu. Näin käyttäjä voi seurata sivustonsa suosion kasvua ja nähdä mitkä muut blogit tai sivustot lisäävät blogin kävijämääriä.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Profiilisivu

Profiilisivulla käyttäjä voi kertoa itsestään. Profiilisivu on hyödyllinen erityisesti silloin, jos saman palvelun alla on useampia bloggaajia.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Taggaus

Eräs uusista Web2.0-sukupolven tuomista verkkosivustojen ominaisuuksista on taggaaminen. Taggaamisella tarkoitetaan esimerkiksi blogimerkintään liitettävää hakusanaa, jolla käyttäjä haluaa merkinnän löydettävän. Blogisivuston lukijalle tagit antavat hyvän työkalun blogimerkintöjen järjestämiseen. Tagia painamalla sovellus näyttää vain kyseiseen tagiin sidotut blogimerkinnät.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Multiblogi, useita blogeja samalla sivulla

On hyödyllistä, jos käyttäjä voi ylläpitää useita eri blogeja esimerkiksi eri tunnuksilla. Blogilla on hyvä olla yksi superkäyttäjä, joka voi lisätä muita blogikäyttäjiä, joilla on tämän jälkeen oikeus perustaa oma blogi.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Kyky vaihtaa blogisovellusta

Käyttäjälle on hyvä tarjota työkalut, joiden avulla hän voi itse varmuuskopioida tekstinsä ja siirtää ne suoraan toiseen blogisovellukseen. Tämä ominaisuus ei ole kovin yleinen, joten sitä ei vielä voida pitää välttämättömänä ominaisuutena.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Oma palvelin

Jos blogisovellus on asennettuna omalle palvelimelle, tämä antaa huomattavia vapauksia blogien hallintaan, jolloin myöskään liikennemäärät eivät ole rajoittava tekijä. Oma palvelin tai vaihtoehtoisesti vuokrapalvelin edesauttaa myös palvelun toimintavarmuutta, toimiihan yhteys kotimaassa sijaitsevaan palvelimeen aina paremmin kuin vaikkapa Atlantin toisella puolella sijaitsevaan palvelimeen.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Ajastettu julkaiseminen

Usein käyttäjät haluavat jonkun kirjoituksen julkaistavaksi tiettyyn kellon aikaan. Osa sovelluksista tukee ajastettua julkaisemista, suurimmassa osassa blogisovelluksista tämä ominaisuus kuitenkin puuttuu.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: melko välttämätön.

Suomenkielinen käyttöliittymä

Suomenkielinen käyttöliittymä helpottaa erityisesti tietotekniikkaan vihkiytymättömämpiä käyttäjiä. Suurin osa sovelluksista ei kuitenkaan tue suomen kieltä. Open source -pohjaisten blogisovellusten kääntäminen on kuitenkin mahdollista. Käännettävää materiaalia ei ole paljon, ellei käännetä kaikkia ohjetiedostoja.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: ei välttämätön.

Kuvagalleriat

Blogisovelluksissa on usein myös ominaisuus, jolla käyttäjä voi luoda kuvagallerian blogiinsa. Tällä hetkellä kuitenkin julkiset kuvasivustot kuten Flickr ja suomalainen Irc-galleria ovat niin käytettyjä, että bloggaaja voi ylläpitää kuvagalleriaansa myös muualla kuin blogisovelluksessa.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: ei välttämätön.

Mainosten puuttuminen

Osa blogisovelluksista tarjoavista yrityksistä tarjoaa palvelun ilmaiseksi, jolloin sivuille voi ilmaantua kutsumattomia mainoksia. Mainokset saattavat jonkin verran häiritä bloggaamista ja blogin lukemista.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: ei välttämätön.

Oma domain

Vain harvat palveluntarjoajat antavat mahdollisuuden tilata blogille oma domain. Helpoimmin oman domainin hankinta onnistuu itse asennettavissa sovelluksissa. Tällöin käyttäjä tilaa domainin niihin erikoistuneilta yrityksiltä ja pyytää ohjaamaan domainin omalle blogisivustolleen.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: ei välttämätön.

Wiki

Blogisovelluksia voidaan joskus laajentaa wikin kaltaiseksi yhteisölliseksi julkaisujärjestelmäksi. Suurin osa pelkistä blogisovelluksista ei tätä piirrettä tue, mutta CMS:t (*Content Management System*) tukevat yleensä molempia toimintoja, sekä bloggaamista että wikiä.

Ominaisuuden tarpeellisuuden aste: ei välttämätön.

3. Blogivaihtoehdot

Blogisovellukset voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: ylläpidettyihin blogeihin, itse asennettuihin blogeihin ja etäblogeihin.

3.1. Ylläpidetty blogipalvelu

Ylläpidetyt blogisovellukset ovat asennettuina ja käyttövalmiina kaupallisen tarjoajan palvelimella. Käyttäjä maksaa (mikäli palvelu ei ole ilmainen) kuukaudessa kiinteän hinnan, jolla hän saa tietyn määrän siirtokapasiteettia. Mikäli tuo kapasiteetti ylittyy, on käyttäjän maksettava siirtorajan ylittävstä siirtomäärästä. Maksullisissa blogi-palveluissa kuukausihinta vaihtelee kymmenen dollarin molemmin puolin, riippuen siitä, millaisia oikeuksia käyttäjä haluaa. Peruspaketeissa blogien määrä on yleensä rajattu alle kolmeen, mikä ei luonnollisesti riitä suuremmalle organisaatiolle. Yleensä tarjoajilla on hieman hintavampi Pro-tuote, jossa käyttäjille annetaan oikeus luoda rajaton määrä blogeja. Pro-tuotteet tarjoavat yleensä myös suuremmat siirtomäärät ajanjaksoa kohti, mutta blogit eivät yleensä kerrytä suuria siirtomääriä, erityisesti jos kuvien jakamiseen käytetään Flickr:n kaltaista palvelua ja multimediatiedostojen jakamiseen esimerkiksi YouTubea.

3.1.1. Vox

Vox on Six Apartin omistama ilmainen blogipalvelu. Se on suoraviivaistettu palvelu, jonka design ja ominaisuudet ovat hyvin läheisessä suhteessa Web 2.0 -trendiin. Yksinkertaisuutensa vuoksi siinä on vähemmän toiminnallisuuksia kuin muissa sovelluksissa. Silti se täyttää kaikki vaadittavat ominaisuudet ja erottuu edukseen juuri sidoksillaan Web 2.0 -ilmiöön sekä sosiaaliseen verkostoitumiseen.

3.1.2. Blog.com

Blog.com edustaa uuden sukupolven blogisovelluksia. Se julkistettiin 2004 ja on yrittänyt pysyä kehityksessä mukana siitä lähtien. Blog.com pyrkii myös tarjoa-

maan sovelluksensa mahdollisimman monella kielellä. Silti suomenkielinen palvelu puuttuu edelleen, joten suomalaisten on tyydyttävä esimerkiksi englanninkieliseen käyttöliittymään ja ohjeisiin. Blog.com tarjoaa kaikki vaadittavat perustoiminnallisuudet, myös ns. tagipilven, jota ei löydy vielä kovin monista blogisovelluksista. Blog.comin ongelma on kategorioiden puuttuminen. Käyttäjä joutuu erottelemaan blogimerkintänsä tagien avulla, sillä niiden lisäksi blogimerkintöjä voidaan selata vain kuukausitasolla.

3.1.3. TypePad

TypePad on Six Apart Ltd:n omistama vuonna 2003 perustettu blogisovellus. Se rakennettiin yrityksen kehittämän Movable Type -alustan päälle. Tästä syystä TypePad on hyvin monipuolinen ja siitä löytyy paljon toiminnallisuuksia. Eri toiminnallisuuksista joutuu kuitenkin maksamaan suurempaa kuukausihintaa. TypePad Pro -palvelu sisältää lähes kaikki toiminnallisuudet lukuun ottamatta aggregaattoria. Aggregaattori voidaan kuitenkin hankkia muualta, kuten esimerkiksi Feedburnerista. TypePadin kustannukset ovat noin kymmenen dollaria kuussa, mikä asettaa sen jonkin verran epäedulliseen asemaan ilmaisiin palveluihin verrattuna.

3.1.4. Suositus

Ylläpidetyistä blogi-palveluista paras on toiminnallisuuksiltaan riittävän monipuolinen TypePad. Useat isot mediatalot (kuten BBC ja MSNBC) käyttävät sitä omien blogiensa ylläpitämiseen. TypePadin tuotteista Pro soveltuu organisaatioille parhaiten, koska se mahdollistaa rajattoman määrän blogeja, eikä käyttäjien määrää ole rajattu. Pro-tuote maksaa n. 15 dollaria/kk tai 150 dollaria/vuosi.

3.2. Itseasennettavat sovellukset

Itseasennettävien blogisovellusten laatutaso vaihtelee hyvin paljon. Lisäksi asennusohjeissa ja asennuksen toimivuudessa on suuria eroja. Jotkut blogisovellukset vaativat Windows-palvelimen, vaikka suurin osa sovelluksista toimiikin Linux- tai Unix-palvelimessa. Itseasennettavista sovelluksista erottuivat seuraavat: Drupal, Wordpress ja Movable Type.

3.2.1. Drupal

Drupal on moduuleista koostuva sisällönhallintatyökalu. Se sisältää paitsi blogi-moduulin, myös monia muita moduuleita, joiden avulla sivuston ylläpitäminen ja rakentaminen onnistuu ilman HTML-koodia. Erityisesti Drupalia käytetään verkon online-yhteisöjen rakentamiseen; Drupalilla onkin hyvin aktiivinen käyttäjäkunta. Uusia moduuleja ilmestyy jatkuvasti ja vanhempia päivitetään myös aktiivisesti. Drupalin hyviä puolia on juuri jatkuvasti kehittyvä sovellus ja lisääntyvä moduulien määrä. Moduulit mahdollistavat sovelluksen helpon laajentamisen, vaikka sen asentaminen vaatiikin hieman enemmän tietotaitoa kuin muut blogisovellukset. Drupal on monipuolinen työkalu, mutta vaatii alussa hieman enemmän opettelua kuin muut sovellukset.

Drupalia käytetään mm. yritysten intranettien rakentamiseen, verkko-opetukseen ja projektien hallintaan. Sen käyttäjäfoorumi on aktiivinen, foorumilta löytyy apua ongelmiin helposti ja nopeasti.

3.2.2. WordPress

WordPress on saatavilla myös itse asennettavana sovelluksena. Siinä on paljon hyviä toiminnallisuuksia, ottaen huomioon sen maksuttomuuden. Erityisesti kommenttien moderointi on otettu hyvin huomioon. Bloggaaja voi halutessaan asettaa tiukat moderointisäännöt, jolloin ainoastaan bloggaajan itse hyväksymät kommentit julkaistaan sivuilla. Käyttäjä voi myös määrittää sanoja, jotka sisältävät kommentit suodatetaan pois automaattisesti. Lisäksi WordPress tarjoaa permalinkkejä, jotka helpottavat blogin löytämistä mm. hakukoneiden avulla.

WordPressin kehittäjäkunta on myös kohtuullisen aktiivista. Sovellukselle löytyy lisäominaisuuksia ja valmiita teemoja, joita käyttäjä voi lisätä suhteellisen kivuttomasti omaan sovellukseensa. Sovellukseen löytyy mm. mediasoitin, tapahtumakalenteri ja jopa karttalisäominaisuus.

Vaikka WordPress sisältääkin oletusarvona vain yhden blogin, voidaan WordPress asentaa helposti uudelleen muille käyttäjille. Asennusta toistamalla blogeja voidaan lisätä rajoituksetta. WordPressin huonona puolena voisi mainita hyvän käyttäjäfoorumien puuttumisen.

3.2.3. Movable Type

Movable Typen voidaan sanoa olevan TypePadin itse asennettava versio. Sitä voidaan pitää eräänä tunnetuimmista blogisovelluksista. TypePadistä löytyy paljon hyviä ominaisuuksia, mutta se ei ole helpoin asentaa ja käyttää. Useat bloggaajat pitävät Movable Typeä tietynlaisena bloggaajan uskottavuuden merkinä. Myös Movable Typeen löytyy lisäominaisuuksia, jotka monipuolistavat perussovellusta.

Suurin Movable Typen ongelma on sen konfigurointi. Jos käyttäjä tekee suuria muutoksia asetuksiin, kategorioihin tai blogi-pohjaan, on sovelluksen luotava koko blogi uudestaan. Tästä syystä perustavaa laatua olevien muutosten tekeminen on hyvin kankeaa ja vaikeuttaa blogin uudistamista. Luonnollisesti tämä myös luo kuormaa palvelimelle, varsinkin jos useat käyttäjät säätävät asetuksia yhtäaikaaisesti.

Movable Type on ongelmistaan huolimatta silti hyvin monipuolinen ja viimeistelytuote. Se voisi olla varteenotettava vaihtoehto blogisovellukseksi kouluille. Toisaalta sen esteeksi voi muodostua varsin korkea hinta (300 dollaria/vuosi). Koulut tuskin kaipaavat blogi-uskottavuutta, joten niille löytyy helposti hyviä ja edullisempia vaihtoehtoja.

3.2.4. Suositus

Drupal ja WordPress kilpailevat hyvin tasaisesti tämän kategorian ykkössijasta. Molemmilla on aktiivinen kehittäjäyhteisö. Drupal on WordPressiä monipuolisempi ja siihen on olemassa enemmän moduuleita. WordPress on puolestaan helpompi asentaa ja käyttää kuin Drupal. Drupalin uusimpaan versioon on tulossa web-asennuskäyttöliittymä, joka helpottaa sovelluksen asentamista huomattavasti. Mikäli

tarvitaan hyvää itse asennettavaa perussovellusta, WordPress on paras valinta. Jos sovellukseen kuitenkin halutaan lisää toiminnallisuuksia, joista blogin ylläpito on vain yksi, on Drupal paras valinta.

3.3. Etäblogit

Etäblogit ovat kahden edellisen vaihtoehdon yhdistelmiä. Tällaiset blogit toimivat esimerkiksi siten, että bloggaaja käyttää ylläpidettyä blogia mutta julkaisee blogisivustonsa kuitenkin omalla palvelimellaan tai vuokratulla levytilalla. Blogitiedostot siirretään käyttäjän määrittämälle palvelimelle FTP-protokollan avulla, jolloin käyttäjän täytyy syöttää blogisovellukseen käyttäjätunnuksensa palvelimelle.

Etäblogisovellukset ovat aika harvinaisia. Osa ylläpidetyistä blogisovelluksista tukee tätä toiminnallisuutta, mutta se ei kuitenkaan ole kovin suositeltava ratkaisu. On parempi valita joko täysin ylläpidetty ratkaisu tai kokonaan itseasennettava ratkaisu. Niiden yhdistämisellä ei saavuteta erityisiä etuja.

4. Wikit

Vertailussa erottui positiivisesti kolme wikisovellusta: MediaWiki, TWiki ja Moin-Moin. Kaikki kolme ovat open source –sovelluksia, ja niiden kehityskaari on jo suhteellisen pitkällä. Perustoiminnoiltaan wikeissä ei ole suuria eroja. Niiden laajennettavuus ja rakenne vaikuttavat kuitenkin siihen, mihin kukin wiki soveltuu parhaiten. Toisin kuin blogisovellukset, on wikit yleensä rakennettu johonkin tiettyyn käyttötarkoitukseen. Blogisovellusten päätarkoitus on aina julkaista blogia, kun taas wikin tarkoitus vaihtelee julkisista tietosanakirjoista aina yritysten sisäisiin ryhmätyökaluihin ja ohjelmistoprojektien seurantaan.

4.1. MediaWiki

MediaWiki on PHP:lla kirjoitettu sovellus. Alunperin se kehitettiin Wikipedian käyttöä varten, mutta siitä on sittemmin tullut eräs suosituimmista wikisovelluksista. MediaWikiä käytetään myös useissa yrityksissä sisäisenä tiedonhallintaratkaisuna tai sisällönhallintatyökaluna.

MediaWiki löytyy useilla eri kielillä, ja se onkin sovelluksen eräs parhaita puolia. Pääkäyttäjä voi myös itse muokata käyttöliittymätekstejä, joten sovelluksen kääntäminen ja muokkaaminen on hyvin vapaata. MediaWikin suurin ongelma on, että sen jatkokehitys tapahtuu Wikipedian ja muiden Wikimediaprojektien valossa. Se on parhaimmillaan suurien sisältöjen hallinnassa, mutta ei välttämättä paras ratkaisu, mikäli sisältöä on rajatusti.

MediaWikille tarjotaan ilmaista hosting-palvelua osoitteessa www.wikia.com.

4.2. TWiki

TWiki on Perl:llä kirjoitettu wikisovellus. Sitä käytetään usein tiedon ja dokumentin hallintajärjestelmänä tai ryhmätyökaluna. Tästä syystä TWiki onkin erityisen suosittu yritysten sisäisessä käytössä. TWikiä ladataan kuukausittain yli 10 000 kertaa.

Pääkäyttäjät voivat muokata TWikin mieleisekseen, sillä siihen löytyy jo yli 200 lisäominaisuutta, ja niitä kehitetään koko ajan lisää. Lisäksi se ei tarvitse toimiakseen tietokantaa, vaan kaikki tieto säilytetään tekstitiedostoina. Erityisen hyödyllisiä ominaisuuksia ovat blogi-toiminto, email-to-wiki -toiminto, wikisovelluksen kehitysalusta, taggaus ja dia show -esitykset.

4.3. MoinMoin

MoinMoin on Pythonilla kirjoitettu wikisovellus, joka pohjautuu PikiPiki-wikiin. Se toimii samalla tavalla kuin Twiki. MoinMoin säilöö tekstit tiedostoissa, eikä se vaadi palvelimelta tietokantaa. Tästä syystä tiedon varmuuskopioiminen on helppoa ja tiedon palauttaminen käy helposti, mikäli wiki joutuu spämmääjien hyökkäyksen kohteeksi. Huonona puolena on toimintanopeus, joka on heikompi kuin tietokantoja hyödyntävissä wikisovelluksissa.

Erityisen hyvä ominaisuus on MoinMoinin 'parserit'. MoinMoin voi luoda MediaWikin sivuista virtuaalisia MoinMoin-sivuja ja käyttää hyväkseen tietoa muista wikeistä omaa sivua rakentaessaan. MoinMoinin avulla voidaan siis koostaa tietoa useista eri wikeistä.

4.4. Suositus

Kaikissa wikiehdokkaissa on omat erityispiirteensä. Jos halutaan rakentaa Wikipediamaista julkista tietopankkia, on MediaWiki paras ratkaisu ominaisuuksiensa puolesta. Jos halutaan rakentaa lähinnä organisaation tai yrityksen sisäiseen käyttöön sopivaa tiedonhallintajärjestelmää, on TWiki hyvä valinta. MoinMoin on helppoin asentaa ja se toimii Python-kielensä ansiosta kaikilla alustoilla. Se on kuitenkin tässä esitellyistä vaihtoehdoista huonoin, vaikka se soveltuukin 'parser' -toimintonsa ansiosta kokoavaan käyttöön muita paremmin.

Selvityksessä mukana olleiden palveluiden ominaisuudet on koottu seuraavan aukeaman taulukkoon (pallolla merkitty ominaisuus sisältyy kyseiseen palveluun).

Taulukko: Blogipalveluihin sisältyviä ominaisuuksia

	B-com	B-er	B-fi	B-sph	B2	Dr	Geek	L-Typ	L-Jour
Kommentointi ja sen moderointi	•	•		•	•	•	•	•	•
Kategorisointi	•	•		•	•	•		•	•
WYSIWYG-editori	•	•	•			•		•	•
Arkistointi	•	•			•	•		•	
RSS/Atom –syöte	•	•	•	•	•	•		•	•
Hakukone	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Roskapostin kontrollointi	•	•	•					•	
Teemat ja niiden personointi	•	•		•	•	•	•	•	•
Podcasting ja videobloggaaminen		•						•	
Bookmarklets	•					•		•	
Moblogging/e-mail-to-blog	•	•							•
Tarkoituksenmukaiset osoitteet	•	•		•	•	•		•	•
Yksityisyys ja oikeuksien rajaaminen				•		•			•
Laajennettavuus	•	•			•	•		•	
Kyselyt	•	•		•		•	•	•	
Statistiikka	•	•			•			•	
Profiilisivu	•	•	•			•	•	•	•
Tagit	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Multiuser blog				•		•			
Kyky vaihtaa blogisovellusta	•	•				•		•	
Oma palvelin				•	•	•	•		
Ajastettu julkaisu	•	•		•		•		•	•
Suomenkielinen käyttöliittymä			•						
Kuvagalleriat	•	•		•	•	•		•	
Ei mainoksia	•			•		•	•	•	
Oma domain									
Wiki				•	•	•			

Lyhennysten selitteet:

B-com Blog-com
 B-er Blogger
 B-fi Blogi.fi
 B-sph Blogsphere
 B2 B2evolution

Dr Drupal
 Geek Geeklog
 L-Typ LifeType
 L-Jour LiveJournal
 M-Type Moveable type
 OD Open Diary
 P-log Pivotlog

Ser Serendipity
 S-text Socialtext
 Spaces Spaces
 T-pad Typepad
 Vox Vox
 V-net Vuodatus-net
 W-press Wordpress

	M-type	OD	P-log	Ser	S-text	Spaces	T-pad	Vox	V-net	W-press
Kommentointi ja sen moderointi	•	•		•	•	•	•	•	•	•
Kategorisointi	•	•	•		•	•	•	•	•	•
WYSIWYG-editori	•				•	•	•	•	•	•
Arkistointi	•	•					•	•	•	•
RSS/Atom –syöte	•	•		•	•	•	•	•	•	•
Hakukone	•	•	•		•	•	•	•	•	•
Roskapostin kontrollointi	•				•	•	•	•	•	•
Teemat ja niiden personointi	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Podcasting ja videobloggaaminen	•				•	•	•			•
Bookmarklets	•	•				•	•	•	•	•
Moblogging/e-mail-to-blog					•		•	•		•
Tarkoituksenmukaiset osoitteet	•	•			•	•	•	•	•	•
Yksityisyys ja oikeuksien rajaaminen	•	•			•		•	•		•
Laajennettavuus	•			•	•	•	•	•		•
Kyselyt	•		•			•	•	•		•
Statistiikka	•					•	•	•	•	•
Profilisivu	•	•			•	•	•	•	•	•
Tagit	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Multiuser blog				•						
Kyky vaihtaa blogisovellusta	•				•		•	•		•
Oma palvelin				•						
Ajastettu julkaisu	•	•				•	•	•		•
Suomenkielinen käyttöliittymä							•		•	•
Kuvagalleriat					•	•	•	•		
Ei mainoksia	•	•	•	•	•		•	•		•
Oma domain										
Wiki			•	•						

Liite 4

Selvitys mobiililaitteiden ominaisuuksista, palveluista ja uusista viestintämahdollisuuksista

Tomi Terentjeff
Hypermedialaboratorio
27.8.2007

1 Selvityksen tausta

1.1 Blogipäiväri

Blogipäiväri on Tampereen Yliopiston Hypermedialaboratorion yhdessä Journalismin tutkimusyksikön kanssa toteuttama hanke, jossa on tutkittu kodin ja koulun yhteistyötä tukevia tulevaisuuden viestintä- ja tiedonhallintaprosesseja. Erityisesti hankkeessa on selvitetty blogien (nettipäiväkirja), wikien (yhteisön ylläpitämä tietokanta) ja mobiililaitteiden (langattomat päätelaitteet) tarjoamia mahdollisuuksia. Hankkeessa on kartoitettu koulu-koti -yhteistyön nykyisiä viestintäkäytäntöjä ja visioitu, miten uuden tekniikan avulla voidaan aiempaa paremmin tukea viestintää kodin, koulun ja kunnan kesken.

1.2 Selvityksen tavoite

Selvityksen tavoite on antaa ideoita siitä, miten mobiilulottuvuus voisi olla mukana koti-koulu-kunta viestinnässä. Selvityksessä käydään läpi mobiililaitteiden nykytilannetta ja palveluita ja ideoidaan, kuinka niitä voitaisiin käyttää edullisesti ja tehokkaasti. Selvityksen on myös tarkoitus herättää ajatuksia siitä, millaisia mahdollisuuksia nykYTEKNIikka tarjoaa nyt ja tulevaisuudessa. Ajatuksena ei ole pohtia viestintää pelkästään tässä hetkessä vaan myös nostaa esiin visioita siitä, mitä millaista mobiiliviestintää voisi olla muutaman vuoden kuluttua, kun 3G-puhelimet ja -verkko leviävät käyttäjille.

Selvitys ei kuitenkaan ota kantaa laitemerkkeihin. Sen sijaan selvitys antaa ohjeita siitä, mitä ominaisuuksia teknisten laitteiden tulisi sisältää, jotta viestintä voisi kehittyä myös jatkossa. Selvityksessä mainittavat matkapuhelimet ja laitemerkit ovat esimerkkejä tämänhetkisestä kehityksestä ja hintatilanteesta, eikä niiden ole tarkoitus toimia hankintasuosituksina. Selvityksen tarkoituksena on siis luoda mobiiliviestinnän nykytilaan ja tulevaisuuteen mahdollisimman neutraali ja ei-merkkikeskeinen näkökulma.

2 Laiteselvitys

2.1 Termistö

3G (3rd generation)

Termi, jolla kuvataan uusia teknologioita, jotka mahdollistavat aiempaa nopeamman langattoman tiedonsiirron. 3G-tiedonsiirto on edullisempaa niin operaattorille

kuin käyttäjälleen. Operaattorit tarjoavat nykyisin 3G-paketteja, joissa käyttäjä saa kuukausimaksua vastaan rajattoman siirtokapasiteetin. 3G-verkossa voidaan siirtää tietoa liikkuvista kohteista (esim. matkapuhelimista) 384kbit/s nopeudella. Paikallaan olevissa kohteissa nopeudet voivat kasvaa jopa 2Mbit/s saakka.

UMTS (Universal Mobile Telecommunications System)

Eräs kolmannen sukupolven tiedonsiirtoteknologioista. Mahdollistaa teorissa 14Mbit/s tiedonsiirtonopeuden, mutta käytännön nopeudet ovat tällä hetkellä 384kbit/s-3,6Mbit/s. Tekniikan luonteesta johtuen UMTS tulee todennäköisesti toimimaan jatkossa kaupunkialueilla, sillä suuret etäisyydet heikentävät tiedonsiirtonopeutta. Tästä syystä UMTS ei sovellu kovin hyvin taajamien ulkopuolelle.

GPRS/EDGE (General Packet Radio System / Enhanced Data Rates for Global Evolution)

GSM-verkossa toimiva tiedonsiirtotekniikka. Lähes kaikki nykypuhelimet kykenevät siihen. Ongelmana on, että se on suhteellisen kallis tiedonsiirtotapa, joten internetin käyttäminen GPRS:n yli tulee käyttäjälle kalliiksi pitkällä aikavälillä. Nopeudet eivät myöskään ole kovin suuria, maksiminopeus on 128kbit/s.

Wi-Fi (Wireless Fidelity)

Wi-Fi on alunperin Wi-Fi Alliance:n lisensoima brändi, joka tarkoittaa mobiililaitteiden langatonta lähiverkkoa ja yhdistettävyyttä. Wi-Fi on hyvin paljon WLAN:n kaltainen tekniikka. Selkein ero näiden välillä on, että Wi-Fi ilmaisee yleensä laitteen kykyä kommunikoida langattomasti, kun taas WLAN-termi on vakiintunut ilmaisemaan langatonta lähiverkkoa (Wireless Local Area Network). Wi-Fi-piirien käyttö on lisääntynyt voimakkaasti kaikessa elektroniikassa, mikä mahdollistaa eri laitteiden langattoman kommunikoinnin.

GPS (Global Positioning System)

Satelliittien avulla tapahtuva paikantaminen. GPS toimii parhaimmillaan jopa kolmen metrin tarkkuudella. Useimmiten kuitenkin erilaiset häiriötekijät vääristävät signaalia, jolloin todellinen tarkkuus jää noin 15 metriin. Nokian uusimmissa N-sarjan puhelimissa (esim. N73) on jo sisäänrakennettu GPS-moduuli. PDA-laitteisiin GPS-moduuli on useimmiten ostettava erikseen. Ammattikäytössä – kuten takseissa – PDA-laitteiden käyttö yhdessä GPS-moduulin ja sovelluksen kanssa ovat viime vuosina yleistyneet huomattavasti.

VoIP (Voice Over IP)

Internetin kautta toimiva puhelu. Käyttäjän ääni pakataan ja siirretään data-kanavia pitkin toiselle käyttäjälle. VoIP on integroituna uudempiin, hieman kalliimpiin puhelinmalleihin.

RSS (Really Simple Syndication tai Rich Site Summary)

Standardi tiedon siirtämiseksi sivustolta toiselle. Yleensä toiselta sivulta tilatut syötteet näytetään lukuohjelmassa lyhennetyssä muodossa, ja niitä painamalla pääsee lukemaan koko uutisen lähteen verkkosivuilta.

WAP (Wireless Application Protocol)

Langattomien sovellusten protokolla, jonka avulla matkapuhelimella voidaan näyttää verkkosivuja. WAP:iin liittyvät olennaisesti omat WAP-dokumentit, jotka ovat yksinkertaistettua HTML:ää. Yksinkertaiset HTML-sivut soveltuvat paremmin mobiililaitteiden pienille näytöille.

HTML (Hypertext Markup Language)

Kieli, jolla voidaan kuvata hyperlinkkejä sisältävää tekstiä eli *hypertekstiä*. HTML on kieli, jonka varaan verkkosivut rakentuvat.

Symbian

Mobiililaitteiden käyttöjärjestelmä. Se on suunniteltu erityisesti pienitehoisille laitteille.

2.2 Matkapuhelimet

2.2.1 Nykysukupolvi

Tällä hetkellä puhelimet voidaan jakaa kahteen ryhmään: 3G-puhelimiin ja 3G:ttömiin puhelimiin. 3G-puhelimet eivät ole vielä kovin yleisiä johtuen niiden suhteellisen korkeasta hankintahinnasta. Operaattoreiden kyttykaupat ovat kuitenkin jo jossain määrissä edistäneet niiden leviämistä. Suosituinta puhelinmallia on Suomessa vaikea arvioida. Nokian E- ja N-sarjan puhelimet ovat kuitenkin tällä hetkellä myydyimmät. E- ja N-malleissa ei ole suuria teknisiä eroavaisuuksia. N-sarjan puhelimissa on paremmat multimediaominaisuudet (esim. parempi kamera). E-sarja on suunnattu lähinnä yrityksille ja N-sarja viihdekäyttöön. Kummassakin puhelinsarjassa on sekä 3G-malleja että 3G:ttömiä puhelinmalleja.

Tällä hetkellä 3G-puhelimiensa hinnat liikkuvat 400–500e paikkeilla. Saatavilla on myös muiden valmistajien 3G-puhelimia. Esimerkiksi Sony Ericssonin 3G-puhelimet ovat kuitenkin hyvin lähellä PDA-laitteita. Sony-Ericssonin P990i onkin todennäköisesti edesauttanut PDA-laitteiden myynnin laskua. Se sisältää lähes kaikki PDA:n ominaisuudet mutta on PDA-laitteita edullisempi. P990i sisältää esimerkiksi kosketusnäytön ja pienen näppäimistön.

2.2.2 Tulevaisuus

Operaattorit pyrkivät nykyisin levittämään 3G-puhelimia kuluttajille ns. kyttykauppojen avulla. Kertainvestointina 400–500 euron puhelin voi olla liikaa tavalliselle kuluttajalle, mutta kuukausittain puhelinlaskun yhteydessä tapahtuva ”osamaksu” ei tunnu yhtä suurelta. Lisäksi operaattorit ovat viime aikoina markkinoineet 3G-yhteyksiä, joissa on rajaton tiedonsiirtokapasiteetti ja suhteellisen korkea tiedonsiirtonopeus. Ongelmana kuitenkin on, että toistaiseksi 3G-verkko ei ylety täysin kattavasti kuin kaupunkialueille.

Mobiili internet tulee todennäköisesti selvästi yleistymään 3G-puhelimiensa myötä. Tällä hetkellä hyvin harva käyttää puhelimensa www-selainta, mutta kun puhelimen suorituskyky ja liittymien siirtonopeudet kasvavat, ei mobiiliin internetin leviämiseksi ole mitään estettä. Tällä hetkellä useat sivustot toimivat puhelimen selaimel-

la avattuna todella hitaasti. Joistakin malleista muisti voi loppua kesken yhteyden, jos käyttäjä avaa liian ison www-sivun. Tällöin puhelimen mallista riippuen selain joko sulkeutuu tai lopettaa sivun lataamisen.

Tällä hetkellä operaattorit yrittävät myös markkinoida 'mobi'-päätteisiä internet-osoitteita. Mobi-pääte on periaatteessa tae siitä, että sivu on optimoitu mobiililaitteella selattavaksi. Mobi-osoitteita on tällä hetkellä rekisteröity noin puoli miljoonaa, mutta Suomessa päätemyynti ei ole toistaiseksi käynnistynyt kovin vilkkaasti. Lisäksi Mobi-päätteet ovat saaneet paljon kritiikkiä alan asiantuntijoilta; näiden mukaan mobiili internet ei tule erkaantumaan normaalista internetistä. Mobi-päätteiden levinneisyydestä voidaan tehdä tarkempia johtopäätöksiä vasta muutaman vuoden kuluttua.

Mobiili internet tulee kuitenkin esiin yhä voimakkaammin. Se mahdollistaa uusia toimintatapoja paitsi yrityksille myös käyttäjille. Eräs tällainen innovaatio on *Upcode*. Upcode on kuva, johon on piilotettu www-osoite. Käyttäjä ottaa kamera-puhelimellaan kuvan esimerkiksi lehdessä olevasta Upcode-kuvasta, jonka jälkeen Upcoden sovellus avaa hänelle suoran linkin puhelimen www-selaimen. Näin käyttäjä välttyy kirjoittamasta pitkää www-osoitetta, joka varsinkin ilman *qwerty-näppäimistöä* on varsin hidasta.

Myös VoIP on koko ajan yleistymässä. Operaattorille on edullisempaa siirtää kuvaa ja ääntä datana eikä signaalina mobiiliverkkoja pitkin. Jatkossa suurin osa puheluista tulee siirtymään dataverkkoon, kun puhelinkanta ensin sallii sen. VoIP-ominaisuus on tällä hetkellä vain uudemmissa, hieman keskitasoa hintavammissa puhelimissa

2.2.3 Käyttömahdollisuudet

Puhelimilla voi nykypäivänä tehdä miltei mitä vaan: valokuvata, selata internettä, lähettää sähköpostia, chattailla, maksaa laskuja jne. Ongelmana kuitenkin on, että puhelimen monipuolinen käyttö on monille kuluttajille toistaiseksi liian monimutkaista, joten vain vihkiytyneemmät käyttäjät saavat puhelimestaan kaikki ominaisuudet hyödynnettyä. Vaikka puhelimella pystyisi esimerkiksi selaamaan internetiä, käyttäjällä ei välttämättä ole puhelimessa tarvittavia asetuksia tai käyttäjä ei tiedä mistä tarvittava selainsovellus löytyy.

Useimmissa uusimmissa puhelimissa oleva Symbian-käyttöjärjestelmä mahdollistaa puhelimen lähes tietokonemaisen käytön. Useista sovelluksista löytyy Symbianille käännetty versio, on kyseessä sitten tekstieditori, peli- tai kuvanmuokkaussovellus. Käyttäjä voi tällä hetkellä esimerkiksi lähettää kaikki kameralla ottamansa kuvat suoraan Flickr-palveluun muiden nähtäväksi sekä kirjoittaa merkintöjä blogiinsa puhelimen sähköpostin tai www-selaimen välityksellä. Lisäksi käyttäjä voi tilata uutissyötteitä suoraan puhelimeensa, jolloin tilattujen sivujen päivitysten seuraaminen onnistuu reaaliaikaisesti missä ja milloin vain. Puhelimella voi siis tehdä samoja asioita kuin henkilökohtaisella tietokoneella, mutta sovellusten asentaminen ja lataaminen puhelimeen on vielä jonkin verran kankeaa.

Uusimmissa puhelimissa on integroituna myös RSS-lukijasovellus. Käyttäjä voi siis helposti selata lyhennettyjä uutisotsikoita ja halutessaan siirtyä lukemaan koko uutisen yhdellä napin painalluksella. Samsungin uudessa puhelimessa on jo RSS-nappi, jolla käyttäjä siirtyy suoraan RSS-syötteisiin. Mikäli Samsung saa käyttäjiltä myön-teistä palautetta, nähdäänkin RSS-nappi jatkossa myös muissa puhelinmalleissa.

2.3 PDA-laitteet

2.3.1 Nykysukupolvi

PDA-laitteiden suosio on viime aikoina selvästi laskenut. Laitteet suunniteltiin alunperin kannettavien tietokoneiden kevyemmäksi versioksi. PDA-laitteiden kannalta ongelmallista on ollut toisaalta kannettavien tietokoneiden hintojen halpeneminen sekä toisaalta matkapuhelimien ominaisuuksien lisääntyminen. PDA-laitteiden kalenteritoiminto ja muut toimistosovellukset olivat pitkään sen myyntivaltteja, mutta nyt samantyyppisiä sovelluksia löytyy myös uusimmista matkapuhelimista. PDA-laitteilla on kuitenkin edelleen oma vakiintunut käyttäjäkuntansa. Esimerkiksi Nokia on julkistanut uuden N800 Tablet -PDA-laitteen.

PDA-laitteissa kuten Nokian N800:ssa on yleensä suuri näyttö suhteessa laitteen kokoon. Tämän takia laitteet ovatkin matkapuhelimia kätevämpiä esimerkiksi internetin selaamisessa. Lisäksi kosketusnäyttö mahdollistaa nopeamman käytettävyyden. PDA-laitteet ovat myös laskentateholtaan matkapuhelimia suurempia, joten niissä hieman raskaampienkin sovellusten ajaminen on mahdollista.

PDA-laitteiden käyttö Suomessa ei ole kovin yleistä. Paikannukseen PDA-laitteet ovat edelleen varsin käteviä, vaikka tällä hetkellä erilliset GPS-laitteet tekevätkin voimakkaasti tuloaan markkinoille.

2.3.2 Tulevaisuus

PDA-laitteiden myynti romahti vuonna 2006 (28,5% vuodesta 2005). Myynnin laskuun ovat vaikuttaneet eniten matkapuhelintoimintojen monipuolistuminen sekä paikannuslaitteiden tulo markkinoille. Tällä hetkellä PDA-laitteissa ei ole sellaista myyntiartikkeliä, joilla se pystyisi kilpailemaan muiden laitteiden kanssa. PDA-laitteiden Wi-Fi on jäänyt kannettavien tietokoneiden jalkoihin, sillä tällä hetkellä kaikissa uusissa kannettavissa on jo sisäänrakennettu Wi-Fi -siru. Samoin kaikissa uusissa puhelimissa ja kannettavissa on sekä *Bluetooth* että *infrapuna*-liitännät, jotka olivat aikaisemmin PDA:n vahvuuksia. PDA-laitteet saattavat hävitä kokonaan markkinoilta jollakin aikavälillä, jos niille ei keksitä uusia käyttötarkoituksia.

2.3.3 Käyttömahdollisuudet

Tällä hetkellä PDA-laitteita käytetään enimmäkseen paikannukseen ja reitinhakemiseen. Laitteita voi kuitenkin käyttää monella tapaa samoin kuin kannettavaa tietokonetta, esimerkiksi kirjoittamiseen, surffaamiseen, tiedonvaihtoon ja pelaamiseen. PDA-laitteista löytyvät perustoimistosovellukset, joten myös toimistokäytössä se on varsin kätevä. Silti PDA-laite on parhaimmillaan ammattikäytössä, jossa tarvitaan kosketusnäyttöä ja paikannusta.

PDA ja paikannuslaitteiden hintakehitys on edesauttanut myös ns. *geokätköily*-harrastuksen kehittymistä. Geokätköily on eräänlaista modernia aarteensintää, jossa käyttäjät suunnistavat annettujen koordinaattien ja vinkkien mukaan ja etsivät maastosta lisävinkkejä, kunnes saapuvat kätkölle. Kuka tahansa voi luoda oman kätkönsä, kunhan hän ilmoittaa sen koordinaatit ja mahdollisia vinkkejä geokätköilyyn erikoistuneella sivustolla (www.geocaching.com). Tällaista sovellusta voitaisiin hyödyntää myös opetuksessa.

2.4 Muut langattomat laitteet

2.4.1 Nykysukupolvi

Tällä hetkellä lähes kaikki uudet elektroniikkalaitteet sisältävät jonkinlaisen langattoman liitettävyyden. Muutamia maininnan arvoisia laitteita ovat konsolit Nintendo DS sekä Playstation Portable (PSP). Molemmat ovat paljon käytettyjä nuorten keskuudessa, mutta toistaiseksi niitä ei käytetä muuhun kuin pelaamiseen. Laitteet kuitenkin voisivat ihan hyvin soveltua myös oppimiskäyttöön. Konsolien hinnat ovat peruspuhelimien tasoa (n. 130–150e), mutta niissä on puhelimia enemmän käyttöpotentiaalia. Erityisesti Nintendo DS:n kosketusnäyttö tekee siitä lähes PDA:n veroinen työkalun.

2.4.2 Tulevaisuus

Kannettavien tietokoneiden suosio on myös tasaisessa kasvussa. Vuonna 2006 myynti kasvoi 27,7%. *DisplaySearch* ennustaa kasvun jatkuvan samalla tasolla ainakin vuoden 2007 ajan. Kannettavista tietokoneista tulee todennäköisesti koulunkäynnin työkaluja yhä nuoremmille oppilaille.

2.4.3 Käyttömahdollisuudet

PDA-laitteita käytetään tällä hetkellä lähinnä kirjoittamiseen ja internetissä surffaamiseen. Näytön pieni koko ei sovellu kovin hyvin kuvankäsittelyyn tai muuhun raskaampaan työskentelyyn, kuten videon tai äänen editointiin. Langattomien lähiverkkojen yleistymisen on kuitenkin edesauttanut laitteiden hyödyllisyyttä. Langattomiin verkkoihin liittyy silti aina tietoturvariski, erityisesti jos liikenne on salaamatonta. Tiedonsiirron salaamisessa käytettävien salausavaimien syöttäminen on kuitenkin hieman kömpelöä, varsinkin jos käyttäjältä puuttuu tietoteknistä osaamista. Tästä syystä langattomat verkot suojataan yleensä vain erillisellä käyttäjätunnuksella ja salasalla.

3 Mobiili internet

3.1 Kehityskaaren tilanne

Mobiili internet ei ole toistaiseksi lunastanut sille asetettuja odotuksia. WAP ei edelleenkaan ole lyönyt itseään läpi kuluttajille, vaikka sekä puhelinvalmistajat että operaattorit markkinoivat sitä voimakkaasti. Kuluttajien kannalta internet on kuitenkin ollut WAP-maailmaa värikkäämpi ja monipuolisempi kokonaisuus. Puhelimeissa ei aluksi ollut värinäyttöä, eikä GPRS/EDGE tekniikkaa oltu kehitetty, joten internetin käyttäminen mobiilisti oli WAP-palveluita markkinoitaessa vielä jokseenkin hankalaa. Värinäytöt, GPRS-tekniikka ja Symbian-käyttöjärjestelmä ovat sittemmin oleellisesti muuttaneet tilannetta ja mahdollistaneet mobiiliin internetin kunnollisen kehittymisen.

3.2 Kustannukset

Mobiilin internetin käyttäminen vanhan GSM-verkon yli on edelleen hintavaa. Osa operaattoreista tarjoaa datapaketteja, joiden hinnat vaihtelevat 10–30e/kk. Datapaketit sisältävät siirtokapasiteettia yleensä n. 30–50Mt, jonka yli menevistä megatavuista veloitetaan 1,5e/kpl. Tällainen siirtomäärä tulee internetiä selatessa hyvin nopeasti täyteen, sillä suurin osa sivuista on rakennettu laajakaistoja varten. Aktiivisessa käytössä siirtomäärät kasvavat nopeasti, ja kuukausittainen liittymämaksu nousee huomattavasti.

3G-liittymät ja -puhelimet kuitenkin ratkaisevat kustannusongelman. Operaattorit tarjoavat 3G-datapaketteja, joissa käyttäjä saa rajattoman tiedonsiirtokapasiteetin kiinteään kuukausihintaan. Hinnat vaihtelevat nopeuden mukaan; hitaammat yhteydet ovat vanhojen ISDN-liittymien tasolla (128kbit/s) ja nopeammat lähes ADSL:n tasolla (386kbit/s). Tämän lisäksi 3G-yhteys timii viiveettömämmin kuin GSM-verkon yli tapahtuva GPRS/EDGE-yhteys. Halvimmat 3G-paketit ovat 10 euron luokkaa kuukaudessa, nopeammat liittymät maksavat n. 20–40e/kk, riippuen kampanjasta ja operaattorista.

3.3 Käytettävyys

Tällä hetkellä mobiilin internetin nopeus riittää hyvin lähes kaikkiin internetin käyttötarkoituksiin. Liikkuvaa hyvälaatuista kuvaa sillä ei vielä siirretä, mutta riittävän tasoisen äänen siirtämiseen nopeudet riittävät mainiosti. Suositun puhe/videosovelluksen Skypeen käyttäminen mobiililaitteella tai mobiililaitteen kautta onnistuu myös hyvin. Nokia onkin aloittanut yhteistyön Skypeä kehittävän yrityksen kanssa. Skype on kehittänyt sovelluksestaan mobiiliversion, joka toimii Symbianiin perustuvissa puhelimissa. Vaikka VoIP-puhelut ovatkin edullinen vaihtoehto, on silti joissakin maissa edelleen hyvin tiukat liikenteen mukaiset hinnoittelut. Skypeen käyttäminen on kohtuuttoman kallista, mikäli käyttäjän täytyy maksaa kiinteää hintaa jokaisesta siirretystä megatavusta.

3.4 Saatavuus

Suurimmissa suomalaisissa kaupungeissa on jo avattu 3G-verkko, mutta taajamien ulkopuolella verkkoja on toistaiseksi vain vähän. Erityisesti Etelä-suomessa verkkojen kattavuus on jo hyvää luokkaa, mutta pohjoisempana tilanne on selvästi huonompi. Verkkojen rakentaminen on kallista, eivätkä operaattorit halua rakentaa verkkoa vähäisille käyttäjämäärille. Käyttäjän kannattaa varmistaa 3G-verkon kantavuus ennen puhelimen hankintaa, muutoin 3G-puhelimien hyödyllisyys jää minimaaliseksi.

3.5 Palvelut

Shozu

Shozu-sovelluksen avulla käyttäjä voi ladata kameralla ottamiaan kuvia ja videoita suoraan Flickr-kuvapalveluun tai YouTube-videopalveluun. Kun käyttäjä on ottanut valokuvan, ehdottaa valokuvaussovellus kuvan lataamista Flickrin. Mikäli käyttäjä kieltäytyy mutta tallentaa kuvan, voi hän käydä lataamassa sen myöhemmin. Sovellus toimii samalla periaatteella YouTuben kanssa. Käyttäjän tulee kuitenkin ensin luoda palveluun tunnus sekä syöttää tunnus puhelimeen, ennen kun sovellusta voi käyttää. Lisäksi käyttäjän täytyy käydä aktivoimassa Shozun sivustolta haluamansa palvelut.

Shozu on erinomainen sovellus, mutta tavallisen käyttäjän kannalta vaikea käyttää. Mobiilikuvaaminen saisi uusia ulottuvuuksia, mikäli Shozun kaltainen sovellus olisi helpompi asentaa, tai jos se olisi valmiina asetuksineen kaikissa Symbian-käyttöjärjestelmään perustuvissa puhelimissa. Motorolan uudesta MotoRizs Z8 puhelimesta Shozu löytyy jo esiasennettuna. Myös LG on ottanut sovelluksen mukaan uusimpiin puhelimiinsa. Lienee vain ajan kysymys, milloin Nokian puhelimet saavat oman Shozu-sovelluksensa.

Skype

Skype on julkaissut suositusta sovelluksestaan mobiilipainoksen. Sovellus ei kuitenkaan toimi tällä hetkellä muissa kuin PDA-laitteissa sekä Windows-käyttöjärjestelmällä varustetuissa puhelimissa. Skypen aloittama yhteistyö Nokian kanssa kuitenkin viittaa siihen, että Skypestä on tulossa uusi versio myös Symbian-älypuhelimille. Todennäköisesti Nokia tulee liittämään Skypen mobiiliversion puhelimiinsa, jolloin käyttäjä voi valita, haluaako hän soittaa Skype- vai tavallisen puhelun. Operaattoreille tämä luonnollisesti tarkoittaa sitä, että GSM-verkon käyttö vähentyisi ja 3G-verkon käyttöaste kasvaisi.

RSS (useita eri lukijoita)

Symbianiin on useita eri RSS-lukijasovelluksia. Sony-Ericssonin älypuhelimissa on jo valmiiksi RSS-lukija, mutta Nokian puhelimiin se täytyy asentaa erikseen. Käyttäjä voi lisätä haluamia RSS-syötteitä ohjelmaan ja myös selata syötteitä joko lähdekohtaisesti tai aikajärjestyksessä. RSS-syötteiden ansiosta käyttäjän ei tarvitse surffata lukemaan uutisia uutissivuilta, vaan hän voi uutisotsikon ja -katkelman perusteella valita itseään kiinnostavat uutiset (”lue lisää”-painikkeen avulla käyttäjä siirtyy lukemaan koko uutisen alkuperäisellä sivustollaan). RSS-syötteet voisivat myös olla hyvä tapa tiedottaa koulun tapahtumista suoraan vanhemmille. Tästä ideasta tarkemmin myöhemmin.

Messenger

Nuorten paljon käyttämä Microsoft Messenger on nyt saatavilla myös puhelimeen, ja toimii joko GPRS:n tai 3G-verkon yli. Messengerin käyttäminen ei kuitenkaan ole ilmaista. Esimerkiksi Sonera perii palvelun käytöstä 5,90e kuukaudessa. Symbian-

puheliiniin on kuitenkin olemassa myös ilmaisia sovelluksia, mutta niiden asentaminen vaatii hieman enemmän tietoa puhelimen ominaisuuksista; sovellukset on asennettava erikseen esimerkiksi PC Suiten tai muun vastaavan PC-sovelluksen kautta.

Videopuhelut

3G-verkko mahdollistaa riittävän nopean tiedonsiirron, jolloin myös videopuhelut tulevat mahdolliseksi. Videopuhelut eivät kuitenkaan ole kovin edullisia, eikä videokuvan laatu toistaiseksi ole kovin hyvä. Videopuhelujen hinnat vaihtelevat 0,15–0,30e/ minuutilta. Lisäksi videopuhelun yhdistämisestä peritään pieni, muutamien senttien kiinteä maksu.

MobiiliTV

Sonera julkisti MobiiliTV:n keväällä 2006, ja vuoden lopulla yhteistyöhön liittyi myös muita operaattoreita, kun Digita Oy avasi valtakunnan virallisen MobiiliTV:n.

Käyttäjät voivat katsoa MobiiliTV:ssä suoraa lähetystä valikoiduilta kanavilta tai vaihtoehtoisesti uusimmat uutislähetykset nauhoitettuna. MobiiliTV:ssä on myös saatavilla lisäohjelmia, joita ei näytetä tavallisessa TV-verkossa. Käyttäjä maksaa ohjelmista erikseen, operaattori määrittelee lopulliset hinnat.

MobiiliTV on vasta kasvamassa vuoden 2007 aikana. Tällä hetkellä kanavia on nähtävillä rajallisesti, mutta niiden määrä kasvaa jatkuvasti. Lisäksi käyttäjät voivat suoraan tilata lisäsisältöjä, joista laskutetaan puhelinlaskun yhteydessä.

4 Olemassa olevat sovellukset ja alustat koti-koulu-kunta -viestinnässä

4.1 Nykyiset verkkosovellukset

Suomessa on tällä hetkellä kaksi vallitsevaa kaupallista koti-koulu -viestintäsovellusta, Opit ja Helmi. Kivahko-sovellus on kolmas markkinoille pyrkivä viestintäsovellus, mutta sen tuotteistamisessa on ollut ongelmia. Alla on tarkasteltu näitä sovelluksia hieman tarkemmin. Vertailun vuoksi mukaan on otettu myös Moodle, joka on lähinnä yliopistoissa ja korkeakouluissa käytetty oppimisolusta.

Helmi

Helmi Reissuvihko on internet-pohjainen järjestelmä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Järjestelmä on erityisesti opettajan työkalu erilaisen oppilastiedon hallintaan ja ajankohtaiseen tiedottamiseen tekstiviestien, sähköpostin, Helmi Reissuvihko -järjestelmän ja perinteisten paperituloiteiden avulla.

Helmi Reissuvihko on keskittynyt oppilaiden poissaolojen, kokeiden ja lukujärjestysten hallintaan sekä ajankohtaiseen viestintään niin koulun sisällä kuin opettajien ja huoltajien välillä. Kaikille käyttäjäryhmille on omat käyttäjätunnukset, joiden avulla käyttäjät pääsevät tarkastelemaan vain häntä koskevia tietoja.

Järjestelmä on internet-pohjainen. Erillisiä asennuksia ei tarvita, vaan järjestelmä toimii Nextimen palvelimella.

Opit

Opit-palvelu on WSOY:n kehittämä ja ylläpitämä sähköisen oppimisen kokonaispalvelu. Opit koostuu oppimisympäristöstä työkaluineen, käyttäjäpalveluista kuten asiakaspalvelusta, teknisestä tuesta ja opettajien koulutuksesta sekä perussisältöpakketista, joka soveltuu eri luokka- ja kouluasteille. Palveluun sisältyvät lisäksi mm. sähköposti, käyttäjätunnusten hallinta ja tekninen ylläpito. Palvelun käyttäjiksi voidaan ottaa myös huoltajia ja näin toteuttaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Palvelun käyttö edellyttää ainoastaan internet-yhteydellä varustetun tietokoneen. Jokaiselle palvelun käyttäjälle luodaan henkilökohtainen käyttäjätunnus ja salasana. Palvelu toimii WSOY:n palvelimella.

Tällä hetkellä Opitilla on WSOY:n mukaan noin 130 000 käyttäjää. WSOY on niin ikään perustanut verkko-opetuksen Nettiopet-tukipalvelun. Sivustolla käydään läpi verkko- ja etäopetuksen mutkia ja opastetaan opettajia hyvin opetuskäytänteisiin.

Kivahko (Kiva Vihko)

Kivahko on kodin ja koulun väliseen viestintään tarkoitettu internet- ja matkapuhelinteknologiaa hyödyntävä sovellus. Kivahkoa voi käyttää tavallisella internet-selaimella, WAP-yhteydellä varustetulla matkapuhelimella tai tekstiviesteillä. Sovellus on yhteensopiva useiden internet-selainten sekä monien erityisryhmille suunniteltujen internetkäyttöliittymien kanssa (mm. ääniselaimet). Sovelluksen käyttäminen ei edellytä uusimpia tietokoneita tai ohjelmistoja, eikä sen käyttämiseen tarvita välttämättä laajakaistayhteyttä. Internet-käyttöliittymän lisäksi Kivahkosta lähetetyt viestit välittyvät vastaanottajan valinnan mukaan joko tekstiviestinä, sähköpostina tai paperitulosteena.

Kivahkon kautta kodit voivat olla yhteydessä kouluun ja päinvastoin. Kivahko mahdollistaa myös vanhempien keskenäisen verkostoitumisen.

Kivahko ei ole tällä hetkellä julkisessa käytössä. Sitä on yritetty tuottaa vuodesta 2005 alkaen, mutta vielä se ei ole onnistunut. Siitä on kuitenkin kerätty paljon arvokasta tutkimustietoa, joka edesauttaa viestinnän ja viestintäjärjestelmien suunnittelua koulujen ja kodin välille.

Moodle

Moodle on ilmainen, avoimen lähdekoodin oppimisalusta, joka soveltuu erilaisiin käyttötarkoituksiin. Moodle tarjoaa työvälineitä mm. vuorovaikutukseen, sisällöntuottamiseen ja materiaalin jakamiseen. Moodle on käytössä useissa yliopistoissa opiskelijoiden opinto-intrana. Moodlessa opiskelijat ilmoittautuvat kursseille, seuraavat kurssien ilmoituksia ja uutisia sekä saavat opintomateriaaleja ja palauttavat niitä.

Vaikka Moodle on ilmainen, on siihen tarjolla maksullisia tukipalveluita. Suomessa Moodlen tukipalveluita pyörittää Mediamaisteri Oy, joka myös toimii Moodlen paikallisena kehittäjänä. Moodle on levinnyt voimakkaasti kotimaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ja se onkin Suomen käytetyin oppimisolusta yliopistoissa.

4.1.1 Verkkosovellusten mobiiliulottuvuus

Nykyisten verkkosovellusten mobiiliulottuvuudet ovat toistaiseksi rajalliset. Sovelluksia voi käyttää matkapuhelimen www-selaimella, mutta erillistä mobiilikäyttöliittymää ei sovelluksista löydy. Sivut eivät skaalaudu mobiililaitteiden ruudulle, joten sivujen käyttäminen esimerkiksi Nokian E50-sarjan puhelimilla on aika hidasta. Lisäksi ilman kunnollista 3G-liittymää sivut toimivat liian hitaasti. GPRS:llä sovellukset eivät toimi riittävällä nopeudella. Kivahko-järjestelmä sisälsi WAP-käyttöliittymän, mutta muista sovelluksista tämä ominaisuus puuttuu täysin.

4.2 Nykyiset mobiilisovellukset

4.2.1 Toimivuus

Tekstiviestejä käytetään hyvin yleisesti, jopa aktiivisemmin kuin sähköpostia, ja ne soveltuvat moneen tarkoitukseen. Niiden avulla voidaan viestiä helposti ja nopeasti suurellekin joukolla ihmisiä. Lisäksi tekstiviestejä voidaan lähettää kaikilla matkapuhelimilla mallista riippumatta. Välitystiedoilla voidaan vielä varmistaa viestin perillemeno vastaanottajalle.

RSS-syötteet toimivat myös hyvin, ja niillä voidaan saada viestit helposti paitsi sähköpostiin myös erilliseen RSS-lukijaan. Ongelmana kuitenkin on, että syötteiden käyttöönotto ei ole kovin helppoa, eivätkä syötteet vielä ole kovin tuttu asia etenkin niille, jotka eivät käytä internetiä kovin aktiivisesti.

Mobiili internet toimii varmasti, mutta suurin ongelma on sivujen skaalautuvuus. Nykyisillä verkkosovelluksilla ei ole mobiileille päätelaitteille suunniteltua ulkoasua tai käyttöliittymää, joten käyttäminen pienellä näytöllä on kankeaa.

4.2.2 Tarkoituksenmukaisuus

Tiedonkulun nopeuduttua internetin myötä myös vanhempien odotukset tiedonsaannin suhteen ovat kasvaneet. Nykyiset paperiset ilmoitukset vanhempainilloista ja muista koulun tapahtumista ovat vähitellen jäämässä pois. Vanhemmat haluavat ajantasaista tietoa lastensa kouluun liittyvistä asioista. Tämän hetket sovellukset kuten Helmi ovat selkeästi askel oikeaan suuntaan, mutta silti parannettavaa ja kehitettävää on vielä paljon.

4.2.3 Käytettävyys ja saatavuus

Käytettävyydeltään sovellukset ovat hyvällä tasolla, vaikkakaan ne eivät tällä hetkellä skaalaudu mobiililaitteille kovin hyvin. Tavallisilla internet-selaimilla, kuten

Mozilla Firefoxilla, sivut toimivat kuitenkin hyvin eikä toimivuuden ja käytettävyyden kanssa ole ongelmia.

Sovellukset ovat saatavilla koko Suomessa, sillä kaikki palvelut pyörivät palveluntarjoajien palvelimilla, jolloin tilaajalta ei vaadita erityisosaamista asennuksen ja ylläpidon suhteen. Palvelu on toiminnassa n. 1–2 vkon kuluttua tilauksesta, riippuen tarjoajan tilauskannasta.

4.2.4 Kustannukset

Helmi

Helmen avausmaksu on 150 euroa. Lisäksi tilaaja joutuu maksamaan oppilasmäärään sidottua kuukausimaksua. Hinta oppilasta kohden vaihtelee oppilasmäärien mukaan. Hintaan sisältyy käyttöoikeus, tekninen tuki ja ylläpito sekä asiakaspalvelu.

Kivahko

Kivahko ei ole kaupallinen sovellus. Kivahko-sovellus rakennettiin testiympäristöksi Mukava-hankkeeseen.

Opit

Opit-palvelun käyttö perustuu oppilaskohtaiseen maksuun, joka on tällä hetkellä 18 euroa oppilaalta lukukaudessa. Hintaan sisältyvät oppimisympäristön käyttöoikeus, perussisältöpaketin käyttöoikeus, opettajien käyttäjäkoulutukset, tekninen tuki ja ylläpito sekä asiakaspalvelu.

Moodle

Moodlen käyttöönottoaminen on ilmaista, mutta sen asentaminen vaatii kuitenkin teknistä osaamista. Mediamaisteri Oy tarjoaa asennus-, ylläpito- ja koulutuspalveluita, mutta niiden tarkkoja kustannuksia on vaikea arvioida, koska hinnat ovat tarjouskohtaisia. Kuitenkin kuukausitasolla kyse on suuremmista kustannuksista kuin esimerkiksi Opit- ja Helmi-palveluissa.

Blogi-alustat

Blogi-alustojen hinnat vaihtelevat ilmaisesta useisiin kymmeneen euroihin kuukaudessa. Ilmaisen open source -alustan pystyttäminen vaatii kuitenkin teknistä osaamista. Lisäksi ylläpito voi alustasta riippuen olla työlästä. Ilmaisia alustoja käytettäessä ainoa kustannus on 10–30 euron kuukausittainen hosting-kulu, mikäli alustan pystyttämiseen ja ylläpitoon ei tarvita ulkopuolista asiantuntija-apua. Hosting-kulu vaaditaan vain, jos käyttäjä haluaa asentaa sovelluksen omalle palvelimelleen. Tällöin vaihtoehtona on vuokrata virtuaalipalvelin (20–30e/kk) tai webhotelli (10–20e/kk). Jos ulkopuolista asiantuntemusta tarvitaan, asiantuntija asentaa sovelluksen 300–500e hintaan. Lisäksi hankkija maksaa hosting- ja ylläpitokuluja 10–20e/kk.

Wiki-alustat

Wiki-alustat samoin kuin blogi-alustatkin ovat hinnaltaan hyvin vaihtelevia. Open source -sovelluksista löytyy ilmaisia ratkaisuja, jolloin ainoaksi maksettavaksi kustannukseksi jää sivun hosting-maksu. Sivuston hosting-kulut sijoittuvat 10–30e haarakkaan. Mikäli tarvitaan asennuspalvelua, asiantuntijat asentavat wiki-sovelluksen ennalta määrittelyillä asetuksilla 300–500 eurolla. Kuten blogipalveluissa, myös wiki-alustasta on lisäksi maksettava 10–20e/kk ylläpito- ja hostingkuluja.

Muut alustat

Viime aikoina ovat yleistyneet myös ns. CMS:t (*Content Management Systems*) eli sisällönhallintajärjestelmät. Ne sisältävät paljon blogi- ja wiki-alustan ominaisuuksia mutta mahdollistavat kuitenkin hieman monipuolisemman sisällön tuotannon ja muokkauksen. Ongelma niissä kuitenkin on, että osaavasta käyttötuesta ja ylläpidosta on oltava valmis maksamaan 50–200e/kuukaudessa. Lisäksi asentaminen maksaa valituista ominaisuuksista riippuen 400–500 euroa.

4.3 Tulossa olevat sovellukset ja palvelut

Tällä hetkellä ei uusia sähköisiä kouluviikkoja, tai muita internet-pohjaisia kouluille suunnattuja viestintäsovelluksia, näyttäisi olevan tulossa. Oracle on kehittämässä omaa think.com-palvelua, mutta se tuskin tulee leviämään Suomeen. Palvelu näyttäisi muutenkin olevan suunnattu lähinnä Yhdysvaltojen koulujen käyttöön.

4.4 Mobiilioppimistyökalut

4.4.1 Mobilogi-työkalu

Mobilogi on Moodlen oppimisalustaan kehitetty työkalu. Mobilogi kehitettiin työharjoittelun mobiiliohjaamisen testaamiseen, mutta sitä voidaan käyttää myös muihin tarkoituksiin. Mobilogin avulla ohjaaja voi lähettää tekstiviestejä välittömästi tai ajastetusti ohjattaville oppilaille. Oppilat voivat vastata ohjaajan lähettämiin viesteihin, jolloin ohjaaja saa vastauksen puhelimeensa. Huomiotavaa on, että kaikki mobiilisti käytävä keskustelu kirjautuu Moodlen blogiin, jolloin sitä voidaan seurata myös Moodlesta käsin.

Työkalu on vielä kehitysasteella, ja sen lopullista testaamista suoritetaan parhailaan HAMK:n DLL-hankkeen (*Digital Learning Lab*) toimesta. DLL-hankkeen tavoitteena on kehittää oppimisteollisuuden yhteistoimintaa ja saada aikaan geneerisiä malleja, joita voidaan uusintaa kansainvälisesti ja kansallisesti.

4.4.2 eTaitava

eTaitava on oppilaitoksille kehitetty mobiili työssäoppimisen ja harjoittelun ohjaamisen työkalu. eTaitava antaa opettajalle mahdollisuuden reaaliaikaiseen ohjaukseen ja vuorovaikutukseen opiskelijan ja työnantajan kanssa työssäoppimisjakson

aikana. Ohjaaminen voi tapahtua paitsi tekstien myös kuvien avulla. Opettaja voi lähettää ohjattavalle esimerkiksi kuvia työvälineistä, jotka ohjattavan on nimettävä tai kerrottava, mihin kyseistä välinettä käytetään.

Päivittäisen kontaktin kautta opiskelijan, opettajan ja työnantajan välinen yhteys on säännöllistä, ja mahdollisiin ongelmatilanteisiin pystytään puuttumaan nopeammin. Samalla kerätään jatkuvaa tietoa opiskelijan työssäoppimisen sujumisesta. Tätä tietoa opettaja hyödyntää omassa ohjauksessaan.

eTaitava-sovellus voitti Suomen eOppimiskeskuksen järjestämän e-oppimisen tuotteiden laatukilpailun.

4.4.3 Muita palveluita ja konsepteja

Myös Skypeä on viime aikoina ryhdytty käyttämään aktiivisesti opintojen ohjaamisessa. Savonia-ammattikorkeakoulussa Skype-keskustelut ovat korvanneet perinteiset opettajan vierailut harjoittelupaikalla, ja perinteisen oppimispäiväkirjan sijaan oppilaat kirjoittavat blogia. Muiden oppimispäiväkirjoja lukiessaan oppilaat oppivat paitsi omasta myös muiden harjoittelusta. Hyvänä puolena blogin kirjoittamisessa on myös se, että opettaja voi kommentoida sitä aktiivisesti. Normaalisti opettaja lukee päiväkirjan vasta harjoittelun päätyttyä, jolloin päiväkirjaan on vaikea tehdä enää suuria muutoksia. Sähköisiin menetelmiin siirtyminen tuo paljon etuja verrattuna vanhoihin paperisiin käytäntöihin.

5 Suositus

5.1 Millä välineillä viestintä olisi helposti kaikkien saatavilla?

Viestinnässä voidaan hyödyntää monia mobiililaitteiden tuomia mahdollisuuksia. Mobiililaitteiden avulla palvelu on saatavilla ajasta ja paikasta riippumatta, kunhan 3G-puhelimet ensin yleistyvät riittävästi. Näin tulee luultavasti käymään parin vuoden kuluessa. Vaikka viestintä tapahtuisi pääasiassa internetissä, antavat matkapuhelimet alustalle uusia mahdollisuuksia kehittää viestintäpalveluita. Vaikka tekstiviesti onkin jo 'vanha' keksintö, se on tehokas keino suoraan ja nopeaan kommunikointiin kodin ja koulun välillä. Vanhemmilla on hyvä olla mahdollisuus valita, kuinka he haluavat tiedotteensa lukea. Vaihtoehtoina voivat olla tekstiviesti, sähköposti tai RSS-feed. Huomioitavaa on, että kaikki nämä on mahdollista saada suoraan puhelimeen, mikäli siitä löytyvät tarvittavat sovellukset.

5.2 Millaisia sovelluksia/alustoja voitaisiin käyttää hyväksi?

Helmi ja Opit-alustat ovat molemmat varsin toimivia työkaluja viestinnän tehostamiseen. Jos koulu haluaa toimivan viestintäratkaisun vähällä vaivalla, molemmat ovat hyviä vaihtoehtoja.

Sen sijaan jos koulu haluaa esimerkiksi rakentaa yksinkertaisen ilmoitustaulun, josta on mahdollista tilata RSS-syötteitä sähköpostiin tai vaikkapa Google-reade-

riin, on blogi-alusta hyvä vaihtoehto. Blogi-alustan huonona puolena on tekstiviestitoiminnon puute. Puhelimeen voidaan kuitenkin asentaa esimerkiksi Headline-sovellus, jonka avulla koulun uutissyötteen voidaan tilata suoraan vastaanottajan puhelimeen.

Alustat ja sovellukset on syytä valita resurssien ja alustan käyttöönottoon varatun ajan puitteissa. Mikäli osaamista ei löydy, on kannattavaa ottaa valmis, ylläpidetty ja asiakastuettu tuote.

5.3 Miten varmistetaan viestintätavan omaksumisen ja käyttämisen helppous?

Oleellista on saada vanhemmat omaksumaan uusi viestintätapa. Lapset ovat innokkaita oppimaan käyttämään uusia laitteita, mutta tietenkin lapset asettavat sen vaatimuksen, ettei alusta saa olla liian monimutkainen käytettävä. Olisi hyvä olla kaukokatseinen monella tapaa, sillä viestinnässä käytettävien laitteiden ja alustan olisi mielellään sovellettava myös muihin tarkoituksiin (oppilaiden keskenäinen viestintä, koulun kerhotoiminta jne.). Oppilaiden kouluttaminen uuteen viestintätapaan ja järjestelmään tapahtuisi luonnollisesti koulussa. Järjestelmän ja viestintätapojen on kuitenkin oltava riittävän yksikertaisia, jotta vanhemmat voivat oppia ne lyhyessäkin koulutuksessa esimerkiksi vanhempainillassa.

5.4 Mobile-parent?

Vaikka matkapuhelin luo paljon mahdollisuuksia viestinnän parantamiseksi, sen käytössä on kuitenkin yksi suuri ongelma: matkapuhelin on suurimmalle osalle käyttäjistä edelleen vain soittoväline. Sen monipuolisempi käyttäminen kodin, koulun ja kunnan viestinnässä edellyttää, että mobiilit palvelut ovat riittävän yksinkertaisia ja nopeasti omaksuttavia. Matkapuhelimeen voitaisiin esimerkiksi kehittää erillinen Parent-työkalu, jonka avulla vanhemmat voisivat helposti päästä käsiksi koulun tiedotteisiin ja vaikkapa ilmoittaa lapsen poissaoloista etukäteen. Sovelluksessa voisi olla helposti käytettäviä suoratoimintoja kuten ”viesti opettajalle”, ”poissaolokalenteri”, ”lue opettajan blogia” tai ”katsele koulun tiedotteita”. Palvelun avaamiseksi käyttäjä syöttäisi puhelimeen koulun ja lapsen nimen, minkä jälkeen sovellus hakisi automaattisesti asiaankuuluvat syötteen (esimerkiksi RSS-syötteen) koulun sivustolta. Parent-työkalulla opettaja voisi helposti tuoda uusia asioita vanhempien nähtäväksi, mikä mahdollistaisi tiiviimmän vuorovaikutuksen koulun ja kodin välillä. Toimivan Parent-palvelun edellytyksenä kuitenkin on, että opettaja olisi motivoitunut sisällöntuottaja; muutoin vanhempien kiinnostus palvelun käyttämiseen saattaisi laskea nopeasti. Näin ollen palvelu olisi hyvä niveltää osaksi koulupäivän arkista työtä, jolloin se ei tuntuisi liikaa aikaa ja vaivaa vievältä. Samalla palvelu voisi toimia opettajan opetussuunnittelun työkaluna, jolloin opettaja voisi esimerkiksi syöttää etukäteen kotitehtäviä kalenteriin ja kirjoittaa tulevia aktiviteetteja muistiin sekä käydä niistä keskustelua vanhempien kanssa. Tällöin myös vanhemmat voisivat tarvittaessa osallistua opetuksen suunnitteluun.

5.5 Visioita tulevaisuuden viestintäjärjestelmästä

Koska Suomi on matkapuhelimien luvattu maa, on syytä odottaa, että jatkossa opettajien, oppilaiden ja vanhempien välinen viestintä muuttuu entistä enemmän mobiiliksi. Tulevaisuudessa vanhemmat voivat tilata opettajan kirjoittamat uutiset joko sähköpostiin tai vaihtoehtoisesti suoraan matkapuhelimeen tekstiviestinä tai RSS-syötteenä. Opettajat voivat ottaa järjestelmän kautta yhteyttä vanhempiin ja tarvittaessa soittaa heille suoraan VoIP- tai Skype-puhelutoiminnolla.

Järjestelmän ei kuitenkaan ole hyvä olla kokonaan mobiili. Alusta voisi samalla toimia koko koulun omana verkkoyhteisönä, johon myös oppilaat voisivat tuottaa omia sisältöjään. Järjestelmä tiivistäisi paitsi koulun ja sen sidosryhmien yhteistyötä myös sen sisäistä viestintää. Eri luokkien opettajat ja oppilaat voisivat kommunikoida alustan avulla keskenään. Alustan avulla hiljaisetkin oppilaat voivat tulla esiin ja keskustella muiden kanssa, vaikkakin verkossa.

Keskeistä on kuitenkin tietoturvallisuuden huomioiminen. Opettajien vastuulla on sisällön jonkinasteinen moderointi. Alustalle rekisteröinti voisi olla vapaata, mutta opettajat olisivat viime kädessä se taho, joka (teknisesti) hyväksyy vanhemmat järjestelmään. Vanhemmille voitaisiin antaa järjestelmään tunnukset ja käyttöopastusta vanhempienillassa.

Sivuston olisi oltava hyvin käytettävissä myös matkapuhelimen www-selaimella. 3G-liittymien yleistyessä seuraavien vuosien aikana internetin käyttäminen mobiililaitteilla tulee yhä tavallisemmaksi. Sivuston on oltava riittävän kevyt, jotta vanhemmat pääsevät siihen käsiksi mobiiliselaimilla.

5.6 Mobiililaitteet ja liittymät

Kuten edellä on todettu, jatkossa 3G-liittymät ja internet-yhteyksillä varustetut matkapuhelimet tulevat varmasti yleistymään. Liittymää valittaessa on tärkeää valita kiinteä datayhteys, jonka käytöstä maksetaan vain kiinteä kuukausimaksu. Ilman erillistä datasopimusta 3G:n käyttäminen tulee kalliiksi.

PDA-laitteiden tulevaisuus ei näytä tällä hetkellä lupaavalta, vaikka Nokia yrittää parhaillaan elvyttää markkinoita Tablet-malleillaan. Applen iPhone on askel oikeaan suuntaan. Kosketusnäytöllisen puhelimen arvioidaan yleistyvän Applen vahvan brändin myötä; Applen vahvuuksia ovat olleet juuri design ja käytettävyys. Suomessa iPhone ei kuitenkaan välttämättä yleisty samassa mitassa kuin muualla, koska meillä on erilainen tekninen kulttuuri. Käytettävyyden ja designin sijaan arvostamme teknisiä ominaisuuksia, jotka ovat iPhonen heikkous. Myöskin korkeahko hinta voi olla sen leviämisen este, mutta toisaalta sama pätee myös useisiin Nokian 3G-puhelimiin (esim. N-sarjan uudet mallit kuten N95).

Jatkossa kuvien lataaminen verkkoon suoraan matkapuhelimella tulee myös yleistymään, sillä uusien puhelinmallien optiikka on jo amatöörikuvaajalle varsin riittävää. Shozu:n kaltaiset sovellukset tekevät kuvien julkaisusta helppoa, joten kun tämä sovellus yhdistetään suosittuihin 3G-puhelimiin, mobiilikuvaaminen lisääntynee entisestään. Tätä ominaisuutta voidaan tulevaisuudessa hyödyntää myös esimerkiksi opetuksessa.

Tampereen yliopistossa toteutetussa Blogipäivyri-hankkeessa selvitetiin kodin, koulun ja paikallisen hallinnon välisiä nykyisiä ja mahdollisia tulevia viestintäkäytäntöjä.

Hankkeessa keskityttiin selvittämään erityisesti sosiaalisen median viestinnällisiä vaikutuksia ja mahdollisuuksia. Sosiaalisen median palvelut – esimerkiksi blogit, wikit sekä kuva- ja videogalleriapalvelut – ovat nopeasti haastaneet perinteiset viestintäkanavat.

Lapset ja nuoret ovat jo rutinoituneita irccaajia, chattaajia ja bloggaajia, mutta miten kodin, koulun ja hallinnon välinen viestintä voisi hyötyä verkon uusista palveluista?

Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Julkaisuja B 47/2007

ISBN: 978-951-44-7212-1

Kansi: Teemu Helenius